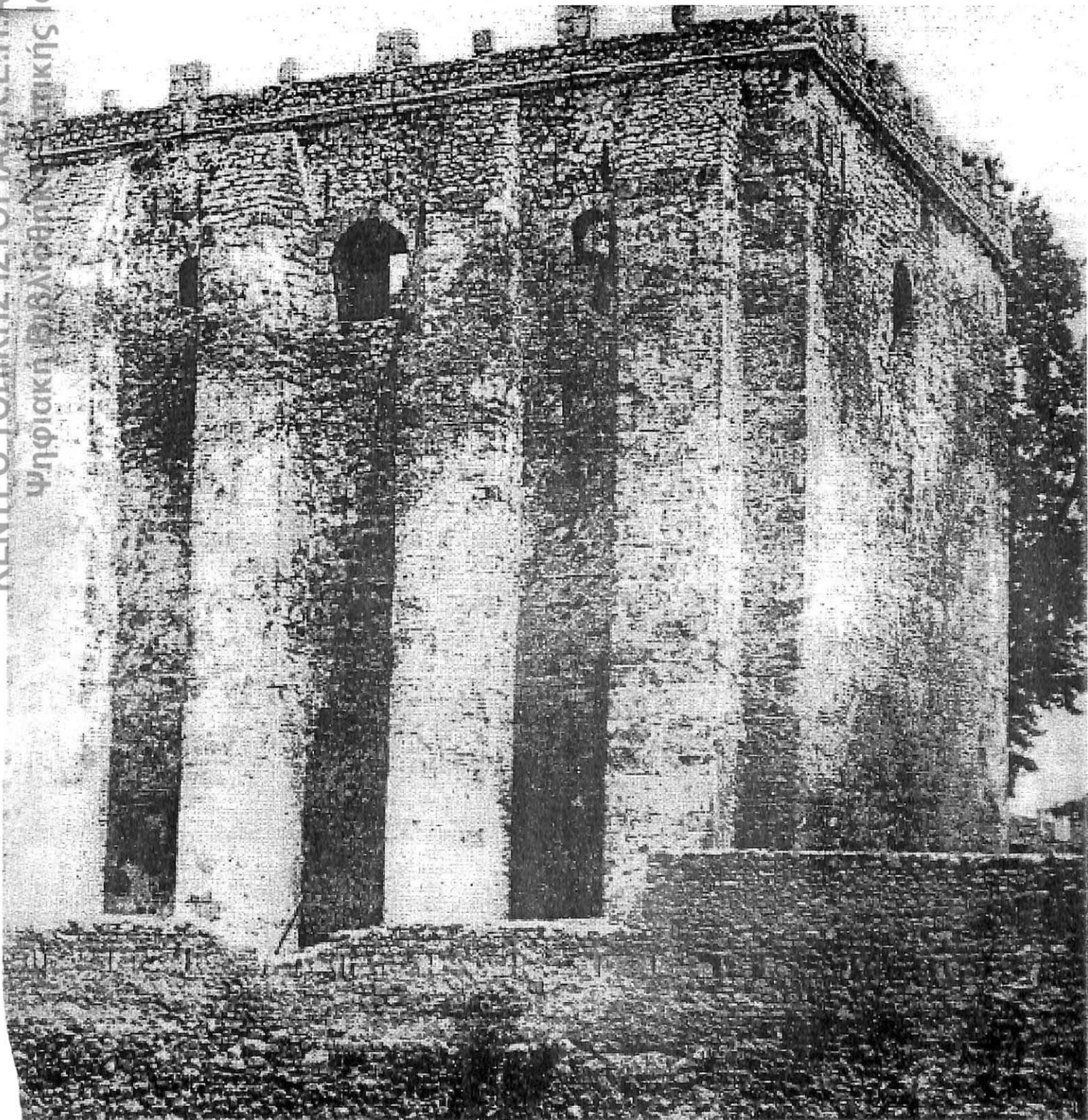

πολιτιστικά δρώμενα

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΔΗΜΟΥ ΒΕΡΟΙΑΣ Αρ. Έκδοσης 11

ΚΕΝΤΡΟ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Κ.Ε.Π.Α. Δ. ΒΕΡΟΙΑΣ
ψηφιακή βιβλιοθήκη τοπικής ιστορίας

ιούλιος - αύγουστος - Σεπτέμβριος '95

ΕΚΔΟΣΗ ΔΕ.ΤΟ.ΠΟ.ΚΑ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΔΕ.ΤΟ.ΠΟ.ΚΑ.

Κόλβατσης Κυριαζής, Πρόεδρος
Ουσουλτζόγλου - Γεωργιάδου Χαρούλα, Αντιπρόεδρος
Βαφείδης Κων/νος, Αντιδήμαρχος
Κουρουζίδης Γιάννης, Μέλος
Σοφινίδης Εμμανουήλ, Μέλος
Χιονίδης Γεώργιος, Μέλος
Ταρατσίδης Δημήτριος, Μέλος
Δραγκόλας Παύλος, Μέλος
Αναστασίου Νίκος, Μέλος

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

Καμπούρης Γιάννης, Διευθυντής
Ταρατσίδης Δημήτρης, Λογιστήριο
Στάντζος Αθανάσιος, Γραμματέας
Νικολόπουλος Νίκος, Τεχνική Υποστήριξη
Βέρρος Δημήτρης, Γενικών Καθηκόντων
Μηνάς Κοντολέων, Γενικών Καθηκόντων
Κότσαλου Βούλα, Βιβλιοθηκονόμος
Στεργιόπουλος Δημήτρης, Μαθητικό Ύψεντρο

Δημοτική Επιχείρηση Πολιτισμού Δήμου Βέροιας

- Διεύθυνση - Γραμματεία
Εάνθης 5, 59 100 ΒΕΡΟΙΑ, τηλ. (0331) 22.967 - 62.548, FAX (0331) 27.914
- Αντωνιάδειος Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών, Εάνθης 5, τηλ. 62.548
- Δημοτική Βιβλιοθήκη "Θ. Ζωγιοπούλου", Θ. Ζωγιοπούλου 3, τηλ. 24.879
- Κέντρο Νεολαίας, Αντ. Καμάρα 9, τηλ. 28.277
- Μαθητικό Κέντρο, Κωτουνίου 16, τηλ. 66.380

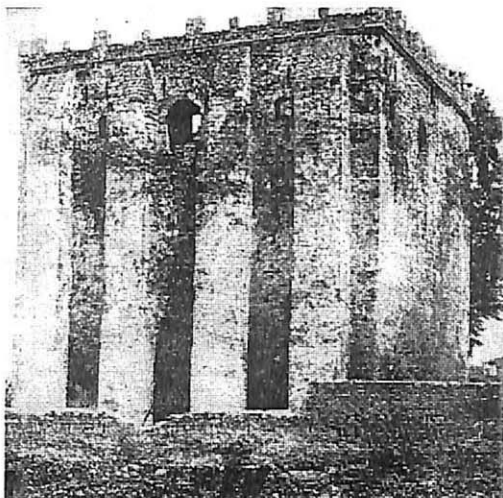
Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Βέροιας

- Διεύθυνση - Γραμματεία
Εάνθης 5, 59 100 ΒΕΡΟΙΑ, τηλ. (0331) 29.295, FAX (0331) 27.914

Ετήσια συνδρομή (4 τεύχη): 3.000 δρχ. Νομικά πρόσωπα, Οργανισμοί
: 1.500 δρχ. Φυσικά πρόσωπα
Τιμή τεύχους: 500 δρχ.

πολιτιστικά δρώμενα

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΔΗΜΟΥ ΒΕΡΟΙΑΣ Αρ. Έκδοσης 11

ιούλιος - αύγουστος - Σεπτέμβριος '95

ΕΚΔΟΣΗ ΔΕΤΟΠΟΚΑ

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Μεσαιωνικός πύργος που βρισκόταν στη σημερινή πλατεία Ωρολογίου και κατεδαφίστηκε στις αρχές του αιώνα μας.

πολιτιστικά δρώμενα

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΔΗΜΟΥ ΒΕΡΟΙΑΣ Αρ. Έκδοσης 11

ιούλιος - αύγουστος - Σεπτέμβριος '95

Υπεύθυνες Σύνταξης:

Τυφοζύλου Ευθαλία

Λάμπρη Χαρά

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	σελ.
ΣΧΟΛΙΑ	5
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ:	
Γ. Χ. Χιονίδης: Βεργίνα: Το χωριό - λίκνο των αρχαίων Μακεδόνων και η ονοματοδοτρία του ομώνυμη αρχόντισσα της Βέροιας.....	6-10
Γ. Γ. Μωραλίδης: Μπαρμπούτα η παραποτάμια πόλη και περιοχή της Βέροιας.....	11-12
Γ. Κ. Μύαρης: Συμβολή στην έρευνα της πνευματικής κίνησης στην τουρκοκρατούμενη Βέροια. Α'. Εντυπα φυσικών επιστημών στην περίοδο του νεοελληνικού διαφωτισμού.....	13-21
Σ.Ε.: Σόνια Θεοδωρίδου. Η μεγάλη Ελληνίδα υψίφωνος.....	22
Α. Μπιζέτας: Πολιτική κρίση και παιδεία.....	23
Σ. Σβαρνόπουλος: Παλιές Βεροιώτικες θεατρικές παραστάσεις.....	24-25
Για το Μολιέρο.....	26-29
Γ. Καμπούρης: Η Βέροια εντάσσεται στο εθνικό πολιτιστικό δίκτυο πόλεων.....	30
ΑΝΟΙΧΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	
Γ. Κ. Μύαρης: Αντικρουστά στη φιλοσοφική ένδεια Φιλοσοφικές περιπλανήσεις στη Βέροια.....	31-32
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ	
Σύλλογος Κρητικών Ν. Ημαθίας.....	33-34
ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ	35-36

* Τα ενυπόγραφα κείμενα εκφράζουν τις απόψεις του συγγραφέα.
* Το περιοδικό δεν έχει κερδοσκοπικό χαρακτήρα

Γιατί περάσαν τόσα και τόσα μπροστά στα μάτια μας...
γιατί γνωρίσαμε τόσο πολύ τη μοίρα μας...
γιατί δεχθήκαμε και σκορπίσαμε
και παλαίψαμε...
θα μπορέσουμε να πεδάσουμε καρτερικά;

Μνημοσύνη ΚΒ'

Γ. Σεφέρης

Από τη Συντακτική Επιτροπή

σχόλια

Και πάλι καλοκαίρι. Καινούργια εποχή. Με τις γνωστές ωστόσο δράσεις του. Ζέστη και το φυσικό περιβάλλον στην καλύτερή του ώρα. Και οι άνθρωποι; Με πιά ανάλαφρη διάθεση να προετοιμάζονται για τις διακοπές του, για ευχάριστες βραδινές εξόδους και για ό,τι άλλο μάθαμε μέχρι τώρα να ελπίζουμε πως θα ζήσουμε κάθε που αλλάζει η εποχή και έρχεται το όμορφο καλοκαίρι.

Και όμως αυτό το καλοκαίρι δεν μοιάζει με τα άλλα. Η αισιόδοξη ησυχία στην οποία μας έχουν συνηθίσει τα προηγούμενα καλοκαίρια φαίνεται πως δεν θα 'ρθει. Και όχι γιατί η πολιτική κατάσταση της χώρας φαίνεται να πάει προς το χειρότερο. Κάπως έτσι είναι κάθε χρόνο. Και εμείς, ανεξάρτητα απ' το αν η οικονομική μας κατάσταση είναι καλή ή άσχημη, μάθαμε να γκρινιάζουμε βέβαια, να αισιοδοξούμε όμως κατά βάθος.

Φέτος είναι αλλιώς. Υποδεχόμαστε το καλοκαίρι κάπως ανήσυχα. Και αυτό γιατί **η Γη δεν είναι "με το μέρος μας"**. Αισθανθήκαμε ξαφνικά τόσο ανασφάλεια, αφού εδώ και λίγο καιρό ενεργοποιήθηκε η καρδιά της Γης όπου ζούμε. Και άρχισε να σείεται η ίδια και να δημιουργεί μέσα στις δικές μας καρδιές ένα μεγάλο **Κενό. Ένα Φόβο**. Το φόβο ενός τραγικού τέλους, το φόβο μιας απροειδοποίητης καταστροφής. Γιατί αυτό που μετράει περισσότερο δεν είναι η ίδια η καταστροφή αλλά η ανησυχία που μας εμπνέει η ανικανότητά μας να ξέρουμε το πότε θα γίνει.

Και είναι πολύ φυσική αυτή μας η άγνοια. Ο **"εχθρός"** που μας επιτίθεται δεν φαίνεται. Δεν μπορούμε να γνωρίζουμε με ακρίβεια τις αντιδράσεις του. Δεν απαντά σε κανέναν ανθρώπινο νόμο. Έχει τους δικούς του κανόνες, και από αυτούς ελάχιστοι μας είναι γνωστοί. Ο **"εχθρός"** αυτός κρατά ένα φοβερό όπλο ενάντια στην ανθρώπινη λογική και στα συμπεράσματα της επιστήμης: **Το απρόβλεπτο του φυσικού γεγονότος**.

Δεν τη νικήσαμε την φύση και θέλουμε ακόμη πολύ δρόμο για να μάθουμε τα μυστικά της. Η σεισμική δραστηριότητα της Γης το τελευταίο διάστημα απέδειξε άλλη μια φορά, λίγο πριν από το 2000, ότι ο άνθρωπος έχει οριακές δυνατότητες. Και έτσι όλοι εμείς οι άνθρωποι που συνηθίσαμε να πιστεύουμε ότι η επιστήμη έχει φτάσει σε πολύ μεγάλη εξέλιξη, κατανοήσαμε ξαφνικά πως ο καθένας μας είναι αντιμέτωπος με το μεγάλο εχθρό που ονομάζεται **δύναμη της φύσης**.

Βέβαια, κατά την κλασική μας συνήθεια, δεν αφήσαμε το φαινόμενο του τελευταίου καιρού να περάσει χωρίς αυθαίρετες ερμηνείες. Με τη βοήθεια των μέσων μαζικής πληροφόρησης γίναμε όλοι όχι μόνο γνώστες σεισμολογίας, αλλά και ειδικοί σεισμολόγοι. Τα μέσα ενημέρωσης, εκμεταλλευόμενα και πάλι τον ανθρώπινο πόνο σ' όλο του το εύρος, φρόντισαν να μας μεταδώσουν κάθε λεπτομέρεια, τόσο από τις κοινωνικές συνέπειες του σεισμικού φαινομένου όσο και από τις επιστημονικές θέσεις όλων των ειδικών πάνω στο φαινόμενο. Με αποτέλεσμα: Όλοι να πιστεύουμε

ότι γνωρίζουμε τα πάντα και - κυρίως - να αναμεταδίδουμε στις κατ' ιδίαν συζητήσεις μας ό,τι ακούσαμε και πιστέψαμε πως το κατανοήσαμε.

Και σε ό,τι αφορά τις κοινωνικές συνέπειες το να εκφέρουμε άποψη δεν αλλάζει και πολύ τα πράγματα. Το να σχολιάσουμε την εικόνα μιας οικοδομής που έπεσε από το σεισμό είναι πολύ φυσικό - το αντίθετο θα ήταν παράλογο. Το να επαναλαμβάνουμε όμως επιστημονικές θέσεις - και μάλιστα χωρίς την ανάλογη ορολογία, αφού την αγνοούμε - μόνο και μόνο επειδή παρακολουθήσαμε μια - δυο ενημερωτικές εκπομπές στην τηλεόραση, αυτό οδηγεί σε ένα τραγελαφικό αποτέλεσμα και φυσικά στην παραπληροφόρηση και στην αόριστη κινδυνολογία.

Πόσο φταίμε άραγε γι' αυτήν την κατάσταση; Ευθύνονται μήπως τα μέσα ενημέρωσης που μας βάζουν σ' αυτό το φαύλο κύκλο με τη λαϊκίστικη πολιτική τους; Μήπως η δική μας νοοτροπία οδηγεί τα τηλεοπτικά μέσα να επιλέγουν αυτές ειδικά τις εκπομπές; Όπως και αν είναι είμαστε όλοι καταδικασμένοι να παίζουμε σ' ένα παιχνίδι που, ενώ το αποδοκιμάζουμε, συγχρόνως μας γοητεύει και μας προκαλεί.

Το κυρίαρχο όμως στην προκειμένη περίπτωση δεν είναι τι παιχνίδι μας παίζουν αυτή τη φορά τα μέσα ενημέρωσης. Αυτό που μας βασανίζει είναι πως αντιμετώπιή μας αυτή τη φορά έχουμε την ορατή αδυναμία μας απέναντι στην κυριαρχία της φύσης. Και αυτό μας κάνει ίδιους με τους προτόγονους. Ο φόβος μας είναι ο ίδιος με εκείνων που, βλέποντας την φύση να μαίνεται πάνοπλη εναντίον τους, προσπαθούσαν να **"ξορκίσουν"** το θυμό της με την λατρεία σ' αυτήν. Ξαν να μην πέρασαν από τότε τόσοι αιώνες πολιτισμού. Τι μας έδωσαν άραγε αυτοί οι αιώνες; Την ερμηνεία, μέσα από την επιστήμη, των φυσικών φαινομένων. Μάθαμε να μετράμε τα φαινόμενα στατιστικά και να τα ερμηνεύουμε αφού εμφανισθούν. Αυτό μας βοήθησε βέβαια να μην τα φοβόμαστε τόσο. Η ανθρώπινη λογική, στο βαθμό που έχει εξελιχθεί, αποτρέπει από αντιδράσεις πανικού.

Τι γίνεται όμως **όταν υπεισέρχεται το απρόβλεπτο**; Διαπιστώνουμε αμέσως την ανεπάρκειά μας και απαιτούμε: Από τους επιστήμονες, από το κράτος, από οπουδήποτε νομίζουμε ότι μπορούμε να βοηθηθούμε. Ξαν τα μικρά παιδιά που τρέχουν στην προστασία του γονέα. Παύουμε να είμαστε ο Παντοδύναμος Άνθρωπος και μεταβαλλόμαστε σε μικρά ανθρώπακια που ικετεύουν για την επιβίωσή τους.

Τι να κάνουμε; Θα περιμένουμε να μας πουν οι επιστήμονες οι ειδικοί. Μέχρι τότε; **Προσοχή στην κινδυνολογία**. Αυτή αποδεικνύει πως μεγαλύτερος εχθρός μας δεν είναι η Φύση αλλά ο Φόβος. Ο φόβος που αριστολογεί που πανικοβάλλει. Που οδηγεί σε βεβιασμένες αποφάσεις και συμπεράσματα.

Ας παλαίψουμε με τον φόβο μας. Γιατί ό,τι είναι να ζήσουμε δεν θα μπορούσαμε να το αποφύγουμε. Τους, εκ του αποτελέσματος, προφήτες ας δώσουμε από τη ζωή μας. **Για να μας μείνει λίγη αξιοπρέπεια**.

παρουσιάσεις

ΒΕΡΓΙΝΑ: ΤΟ ΧΩΡΙΟ - ΛΙΚΝΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΚΑΙ Η ΟΝΟΜΑΤΟΔΟΤΡΙΑ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΗ ΑΡΧΟΝΤΙΣΣΑ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Χιονίδης Χ. Γιώργος. Ιστορικός

Είναι γνωστό ότι στο χωριό Βεργίνα του νομού της Ημαθίας βρέθηκαν (το 1977 και ύστερα) οι τάφοι των Μακεδόνων βασιλέων από τον ανασκαφέα καθηγητή Μανόλη Ανδρόνικο. Μεταξύ των πολλών ευρημάτων, εξαιρετης τέχνης και μεγάλης, ιστορικής σημασίας, συγκαταλέγονται και δυο χρυσές λάρνακες με νεκρικά ευρήματα. Στη μεγάλη λάρνακα απεικονίζεται ο δεκαεξάκτινος ήλιος (ή το αστέρι) και στη μικρή ο δωδεκαεξάκτινος. Καθώς δε οι Μακεδονικοί τάφοι αποδόθηκαν στον βασιλιά Φίλιππο Β', τον πατέρα του Μ. Αλεξάνδρου, κρίθηκε ότι στη θέση της σημερινής Βεργίνας πρέπει να εντοπισθεί η πρώτη πρωτεύουσα των αρχαίων Μακεδόνων, οι Αιγές, οι οποίες μέχρι τότε τοποθετούνταν στην περιοχή της Εδεσσας. Πρώτος - όσο ξέρομε - τόνισε ειδικά και επανειλημμένα, τη σπουδαιότητα των αρχαιοτήτων τούτων ο Γάλλος αρχαιολόγος Λ. Εζέ ο οποίος αναφέρθηκε στο θέμα σε 3-4 μελέτες του, πλην όμως στη θέση αυτή αναζητήσε την αρχαία μακεδονική πόλη Βάλλα. Λίγα χρόνια πριν τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ανασκαφές έκαμε ο Κωνσταντίνος Ρωμαίος, ως καθηγητής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου της μακεδονικής πρωτεύουσας, μεταξύ δε των φοιτητών του συμπεριλαμβανόταν και ο Μ. Ανδρόνικος. Όμως, χρόνια προτού η αρχαιολογική σκαπάνη ανακαλύψει τον πρώτο τάφο των Βασιλέων, ο παγκόσμιος γνωστός Άγγλος ιστορικός της Αρχαίας Ελλάδας και ιδιαίτερα της Ηπείρου και της Μακεδονίας (για την οποία έγραψε μόνος ή σε συνεργασία με άλλους τρίτομη ιστορία) Νικόλα Χάμμοντ είχε υποστηρίξει σε Συνέδριο στη Θεσσαλονίκη για την Αρχαία Μακεδονία ότι στη θέση της Βεργίνας πρέπει να υπήρχε η πρώτη πρωτεύουσα των αρχαίων Μακεδόνων, οι Αιγές. Εκεί τοποθέτησε την έδρα του κλάδου τούτου, των (ψηλών) Δωριαίων, όταν εγκαταστάθηκαν στην Κάτω Μακεδονία (στην Ημαθία) ελθόντες από την Άνω Μακεδονία, από την Πίνδο, κατά μια άποψη, είτε από το Άργος, το Ορεστικό (στη σημερινή περιοχή του νομού της Καστοριάς) ή της Πελοποννήσου, δεδομένου ότι προτείνονται και δύο απόψεις, ανέκαθεν.

Εφόσον λοιπόν οι τάφοι είναι των Μακεδόνων βασιλιάδων και, τόσο το δεκαεξάκτινο όσο και το δωδεκαεξάκτινο, απεικονίζονται (επανειλημμένα) με έμφαση (στις λάρνακες) θεωρήθηκε ότι ο σχετικός ήλιος ή το αστέρι υπήρξε το επίσημο σύμβολο των Αρχαίων Μακεδόνων. Άλλωστε, υπάρχει και ο σχετικός μύθος τον οποίο μνημονεύει ο Ηρόδοτος, ανα-

φερόμενος στην περιπετειώδη ζωή και στην πορεία των πρώτων γνωστών των βασιλέων της Μακεδονίας και συγκεκριμένα του Περίδικα Α' και των δυο αδελφών του (βλ. Ηροδότου, Ιστοριών βιβλία εννέα, VIII, 137-138) και επιστολιμαίο άρθρο μου (για το αστέρι - ήλιο στην εφημερίδα "Η Καθημερινή" φύλλο της 24-4-1993, σελ. 13η, όπου αναφορά και σχετικής βιβλιογραφίας). Και μια και η λαμπρότερη, εναργέστερη απεικόνιση τούτου (δηλαδή του αστεριού ή του ήλιου) βρέθηκε τελευταία στη Βεργίνα, ονομάστηκε τούτο "αστέρι" ή "ήλιος της Βεργίνας". Το σύμβολο τούτο έγινε περιβόητο και παγκόσμια γνωστό κυρίως διότι τελευταία το υφάρπαξαν οι Σκοπιανοί και το ανακήρυξαν αυθαίρετα κρατικό συμβολό τους, χρησιμοποιώντας το στη σημαία τους και αλλού καίτοι δεν βρέθηκε εκεί ή δεν αποτέλεσε ποτέ εθνόσημο τούτων ή κάποιου κράτους ή πόλεως, περιοχής - κράτους τους των τελευταίων χρόνων ή έστω των προγενέστερων αιώνων. Ετσι το αστέρι - σύμβολο τούτο έγινε ένα από τα κύρια σημεία της διαμάχης της Ελλάδος και των Σκοπίων και το θέμα τούτο, κοντά στα άλλα (με προεξάρχουσα την ονομασία του κράτους τους), απασχολεί τα συλλογικά όργανα ολόκληρου του Κόσμου (Ο.Η.Ε.) και ιδιαίτερα της Ευρώπης - Ευρωπαϊκής Ένωσης (πρώην Ε.Ο.Κ.) κ.τ.λ.

Όλα αυτά είναι, λίγο - πολύ, γνωστά στους πολλούς ή και στους περισσότερους Έλληνες και των δυο φύλων και σε αρκετούς ξένους, επίσημους και μη. Όμως δεν αποτελεί γνώση της κοινής πείρας και μορφώσεως ο λόγος για τον οποίο το χωριό Βεργίνα ονομάστηκε έτσι και συνεπώς και το αστέρι ή ο ήλιος τούτης (που συχνά ονομάζεται και σύμβολο, αστέρι ή ήλιος των αρχαίων Μακεδόνων, αντί της Βεργίνας). Ακόμα αγνοούν οι περισσότεροι τον χρόνο, κατά τον οποίο κτίστηκε και πήρε αυτό το όνομά του το χωριό αυτό διότι, βέβαια, δεν συνέβηκε τούτο στα χρόνια της Αρχαιότητας ούτε στα Βυζαντινά αλλ' ούτε καν στην Τουρκοκρατία, όπως έγινε με τους περισσότερους οικισμούς. Αξίζει συνεπώς να δούμε πιο κάτω κάποια στοιχεία, με την αναγκαία συντομία την οποία επιβάλλει η στενότητα του χώρου και ο σκοπός του περιοδικού τούτου:

1. ΚΤΙΖΕΤΑΙ ΕΝΑ ΧΩΡΙΟ ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΕΧΕΙ ΟΝΟΜΑ...

Είναι γνωστό ότι μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση στη Ρωσία (το 1917) και τις άμεσες ή έμμεσες επιπτώσεις που είχε τούτη στους κατοίκους της, λόγω της ανατροπής της όποιας καταστάσεως και της επικρατήσας ρευστότητας, παρατηρήθηκε κάποια κινητικότητα για μετανάστευση κυρίως μεταξύ των αλλογενών πολιτών της, όπως συμβαίνει πάντοτε σε περιπτώσεις σοβαρών αλλαγών και ανακατατάξεων.

παρουσιάσεις

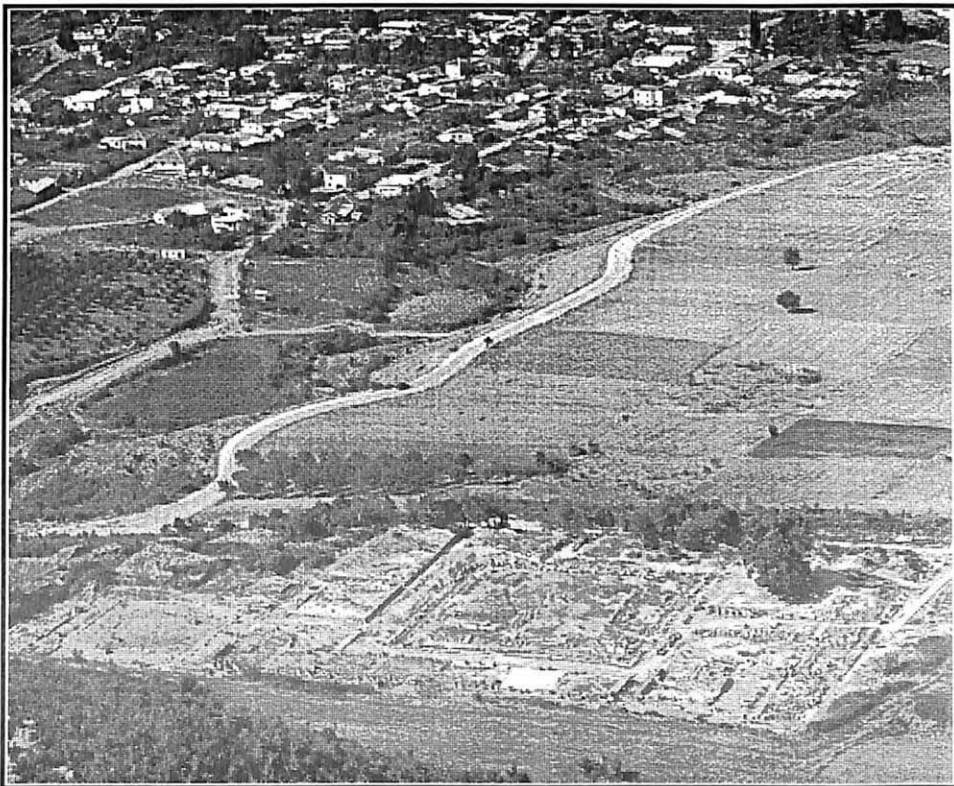
Παρόμοια νοοτροπία επικράτησε και μεταξύ των Ελλήνων του Πόντου, δεδομένης και της στάσεως του νέου καθεστώτος απέναντι στις ξένες εθνότητες (τις οποίες ήθελε να ενοποιήσει τεχνητά) και σε σχέση με

το κίνημα των Νεοτούρκων. Όλα έδειχναν ότι η θύελλα ήταν πολύ κοντά και το αρχικό όνειρο για τη δημιουργία ενός Κράτους της Δημοκρατίας των Ελλήνων του Πόντου δεν φαινόταν να είναι πραγματοποιήσιμο. Έτσι άρχισε το καραβάνι των "Προσφύγων" οι οποίοι είχαν αποφασίσει να επαληθεύσουν τις ανεκπλήρωτες ελπίδες χιλιάδων χρόνων, κατά τις οποίες οι νέοι "Τραντέλληνες", οι Ακρίτες του Ευξείνου Πόντου θα ξεκουράζονταν, επιτέλους κάτω από τις προστατευτικές φτερούγες της μητέρας Ελλάδος. Ανάμεσα στους "Πρόσφυγες" του Πόντου, οι οποίοι εγκατέλειψαν τους γενέθλιους τόπους, τις προγονικές εστίες και τους τάφους και έφτασαν με πλοία στην Πατρίδα, ήταν και πολλοί κάτοικοι της ορεικής επτάκωμης Σάντας της περιοχής της Τραπεζούντας, οι γενναίοι Σανταίοι, οι οποίοι διασκορπίστη-

καν σε όλη την Ελλάδα. Αρκεί να σημειωθεί ότι σε ανάμνηση της Σάντας του Πόντου, ιδρύθηκαν - ξαναβαφτίστηκαν τρία (νέα ή παλιά) χωριά της Βόρειας Ελλάδας με όνομα το οποίο και τη θυμίζει. Συγκεκριμένα, υπάρχει η Μικρή Σάντα του νομού της Ημαθίας (απέναντι από την Καστανιά και τη Μονή Σουμελά), η Νέα Σάντα του νομού Κιλκίς και η Νέα Σάντα της Κομοτηνής. Ειδικά στο νομό της Ημαθίας Σανταίοι εγκαταστάθηκαν, κυρίως, και στην Καστανιά και στην Ράχωβα - Ραχιά (στη σημερινή Ράχη, όπου δίδαξε και ο δάσκαλος πατέρας μου, Σανταίος και ο ίδιος, όπου και γεννήθηκε).

Μερικές οικογένειες Σανταίων (οι οποίοι διακρίθηκαν στον Πόντο ως σκληροτάραχοι πολεμιστές αγρότες και κτηνοτρόφοι, εργατικοί και ξακουστοί χτίστες σ' όλο τον Πόντο και έξω απ' αυτόν, όπως στην Περσία, κ.α., διάλεξαν, ως τόπον εγκαταστάσεών τους την περιοχή όπου υπήρχαν δυο μικροί οικισμοί οι οποίοι είχαν τα ονόματα "Μπάρμπες" και "Κούτλες". Εκεί κοντά ήταν και ένα κανονικό μεγάλο χωριό που ονομαζόταν Παλατίτσια, ενώ πλησίον τους υπήρχαν και τα υπολείμματα κάποιων παλατιών, για τα οποία ακούγονταν πολλοί θρύλοι και μύθοι. Ο ποταμός Αλιάκμονας έτρεχε κοντά και λίγο πιο πέρα άρχιζαν τα Πιέρια, ο τόπος των Μουσών, ενώ απέναντι φαινόταν το βουνό Βέρμιο. Η γη άλλω-

στε ήταν σ' αυτόν εύφορη και καρποφόρα. Αυτό το μέρος όπου οι αρχαιότητες, με τους μικρούς και τους μεγάλους τύμβους, συνυπήρχαν με τις κατάλληλες συνθήκες περιβάλλοντος για ένα υποφερτό παρόν και

Το χωριό Βεργίνα.

για ένα ελπιδοφόρο μέλλον. Οι Σανταίοι της περιοχής εδώ εναπέθεσαν τα ταλαιπώρα σωματά τους και τις ταλαιπωρημένες και κουρασμένες ψυχές τους. Και καθώς ήσαν - όπως προσημειώθηκε - άριστοι χτίστες, έκτισαν τα πρώτα μικρά και πρόχειρα σπίτια τους και τους άλλους βοηθητικούς χώρους των φτωχικών γεωργικοκτηνοτροφικών μονάδων τους.

Αυτά συνέβαιναν γύρω στα 1922. Αργά ή γρήγορα τέθηκε σε συζήτηση και το πρόβλημα της ονομασίας του νέου χωριού. Τα ιστορικά δεδομένα εκείνων των χρόνων δεν δικαιολογούσαν την ύπαρξη ούτε υπονοίων για όσα θα προέκυπταν μετά πενήντα πέντε χρόνια. Η ιστορική επιστήμη δεχόταν αναντίρρητα ότι οι αρχαίες Αιγές - όπως προσημειώθηκε - βρίσκονταν στην περιοχή της Εδεσσας. Αρα, δεν υπήρχε, τότε, θέμα επανοματοδοσίας του οικισμού, δηλαδή να δοθεί το όνομά τους στο χωριό που μόλις πρωτοκτίστηκε. Χωριό Παλατίτσια υπήρχε ήδη και, μάλιστα, όπως αποδείχθηκε (μετά σαράντα χρόνια, από έγγραφα τα οποία δημοσίευσε ο συχωρεμένος πια Βυζαντινολόγος - πανεπιστημιακός καθηγητής Γεώργιος Ι. Θεοχαρίδης, από το Αρχείο της Μονής του Βατοπεδίου του Αγίου Ορους) υφίστατο από το 1328 τουλάχιστον, αφού την ημερομηνία αυτή (και του 1338) έχουν τούτα. Το χωριό Μπάρμπες εξάλλου

παρουσιάσεις

μνημονεύεται σε τουρκική απογραφή του 1446, ως τιμάριο.

Τελικά επιλέχθηκε το όνομα "Βεργίνα" με "νουνό" του τον τότε μητροπολίτη της Βέροιας - Νάουσας Καλλίνικο Δελικάνη, δόκιμο εκκλησιαστικό συγγραφέα. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο αρχιερέας αυτός είχε τη μοναδική τυχερή συγκυρία να ποιμάνει ως τελευταίος μητροπολίτης της τουρκοκρατούμενης Βέροιας και ως πρώτος της απελευθερωθείσας, μετά σκλαβιά πολλών αιώνων, συγκεκριμένα δε διατέλεσε αρχιερέας στο διάστημα 1911-1922.

Θα διερωτηθεί κανείς, που βρήκε αυτό το "λατινογενές" όνομα, ο συχωρεμένος πια μητροπολίτης; Χάθηκε ένα αναμφισβήτητο ελληνικό όνομα, το οποίο να ανταποκρίνεται στην ιστορία ή στην τοπογραφία αυτής της περιοχής;

Είναι δικαιολογημένο το ερώτημα και η απορία, αλλά για όσους - όσες αγνοούν την τοπική ιστορία της Βέροιας και της Ημαθίας πιο γενικά. Πάντως, δεν δόθηκε το όνομα τούτο για να τιμηθεί η Παναγία, η Παρθένος, αφού η λέξη VIRGO σημαίνει - ως γνωστό - παρθένος (βλ. πρόχειρα στη λέξη Βεργίνα στο λήμμα τούτο της Μεγάλης Ελληνικής Εγκυκλοπαιδείας του "Πυρσού", στον τόμο Ζ', σελ. 351) και έτσι αποδίδεται στις σύγχρονες λατινογενείς γλώσσες το όνομα της Παναγίας, Παρθένου (Βιργινία).

Επίσης, δεν οφείλεται η ονομασία του χωριού στο όνομα κάποιας αγίας, συνονόματης της, ούτε της άλλης γνωστής προχριστιανικής αρχόντισσας κόρης, που δολοφονήθηκε σε ηλικία 15 ετών, το 448 π.Χ., γιατί δεν πειθάρχησε στον αξιωματούχο πατέρα της, ανταλλάξασα αναγκαστικά την υπόλοιπη ζωή της (σύντομης, ούτως ή άλλως) με την αιωνιότητα, αφού η περίπτωση της προκάλεσε το ενδιαφέρον πάμπολλων συγγραφέων, οι οποίοι της αφιέρωσαν τα σχετικά μυθιστορηματικά έργα τους. Και βέβαια, δεν παρασύρθηκε ο μητροπολίτης από το περίφημο μυθιστόρημα του Γάλλου Ντε Σεν Πιερ ο οποίος έγραψε το ρομαντικό λογοτέχνημα, μυθιστόρημα "Παύλος και Βιργινία", το οποίο γνώρισε μεγάλη επιτυχία και στη χώρα μας, όπως μπορεί ή και πρέπει να συμπεράνει κανείς από τις αλληπάλληλες εκδόσεις - μεταφράσεις του στην ελληνική γλώσσα από το 19ο αιώνα μέχρι και τελευταία...

Τέλος το όνομα του χωριού δεν δόθηκε σκόπιμα για να εξασφαλισθεί... Αμερικανική βοήθεια από τη γνωστή Πολιτεία των Η.Π.Α. με τις υποδιαιρέσεις της της Βιργινίας, αν και θα χρειαζόμασταν και σήμερα τη συμβολή της για την ανέγερση του κατάλληλου Μουσείου του χωριού, μια και το πολύποθο Β' πακέτο Ντελόρ δεν επαρκεί για να καλύψει τις ανάγκες της χώρας μας δυο αιώνες από τότε που απελευθερώθηκε...

Που οφείλεται, λοιπόν, το όνομα του χωριού;

2. ΒΕΡΓΙΝΑ, Η "ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ" ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ.

ΤΟ ΤΡΙΠΡΟΣΩΠΟ ΤΩΝ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΣΕ ΑΛΩΣΗ

ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΤΟΥΡΚΟΥΣ

Στη Βέροια της Μακεδονίας (και χρειάζεται αυτός, ο ειδικότερος γεωγραφικός προσδιορισμός διότι υπάρχουν άλλες τέσσερις πόλεις με το ίδιο όνομα στην Ιστορία, από τις οποίες και οι άλλες δυο φέρουν και τώρα αυτό, με μητρόπολη, πρώτη πόλη τη μακεδονική) επιχωριάζει η λαϊκή παράδοση ότι υπήρχε μια "βασίλισσα", όταν κατέλαβαν την πόλη οι Τούρκοι επιδρομείς, η οποία προτίμησε να αυτοκτονήσει πέφτοντας από τον "Πύργο" της προκειμένου να αποφύγει την ατίμωση. Το όνομα αυτής της "βασίλισσας" σώζεται μέχρι σήμερα και ήταν το Βιργινία ή Βεργίνα. Την αναφέρουν δημοτικά τραγούδια που διασώθηκαν στη Βέροια και στην ευρύτερη περιοχή της Ημαθίας.

Ας δούμε όμως αναλυτικότερα κάπως και μερικά άλλα στοιχεία της παραδόσεως η οποία έχει καταγραφεί ήδη από πολλούς περιηγητές και λοιπούς συγγραφείς, ξένους (όπως είναι οι Γάλλοι Κουζινερή το 1381, Ντελακουλόντζ το 1858 και Εζέ το 1860) και Έλληνες (όπως ο Μ. Δήμιτσας το 1890). Η σχετική διήγηση παρουσιάζει διάφορες παραλλαγές σε μερικά σημεία (βλ. σχετικά στο βιβλίο μου: Ιστορία της Βέροιας, τόμος 2ος, Βυζαντινοί Χρόνοι, Θεσσαλονίκη 1970, σελίδες 70-72 και 147, όπως και στις σελίδες 58-70, όπου αναπτύσσονται τα αφορώντα στις αλώσεις της πόλεως από τους Τούρκους, δεδομένου ότι υπήρξαν πολλές και όχι μια μονάχα).

Όταν οι Τούρκοι έφθασαν μπροστά στην πόλη, οι Βεροιώτες δεν δέχθηκαν να παραδοθούν. Επικεφαλής της αντιστάσεώς τους στον πνευματικόν - ψυχικόν τομέα ήταν ο μητροπολίτης της πόλεως. Οι Τούρκοι έκαμαν επανειλημμένες επιθέσεις αλλά η Βέροια δεν έπεφτε.

Τότε βρέθηκε ο προδότης, ο νεότερος, Ιούδας, για την περίπτωση τούτη. Ήταν ένας κάτοικός της, κατά μία άποψη ξυλοκόπος ο οποίος υπέδειξε στους πολιορκητές μια αφύλακτη, κρυφή πόρτα της πόλεως σε Συνοικία, που ονομάστηκε, για τούτο "Γιολά Γκελντή" (ο τόπος από όπου εισήλθαν). Η μήνη της προφορικής παραδόσεως διέσωσε το όνομά του. Λεγόταν Χατζηκατβίας. Οι Τούρκοι εισέβαλαν πλεον στη Βέροια και κρέμασαν τον μητροπολίτη στο πλατάνι που σώζεται και σήμερα (έξω από την "Παλιά Μητροπολη") και μια μαρμάρινη πλάκα θυμίζει το γεγονός. Το όνομα του αρχιερέα τούτου δεν το διέσωσε η παράδοση. Ο ίδιος μητροπολίτης (Καλλίνικος Δελικάνης) ονομάτισε τούτον Καλλίνικο, υπήρχε δε και η εκδοχή (του 20ού αιώνα, των ημερών του ίδιου) ότι λεγόταν Καλλίμαχος. Είναι προφανής η ευρηματικότητα του νονού, γιατί και τα δύο ονόματα ταιριάζουν (ετυμολογικά, σημασιολογικά) στην περίπτωση, αφού ο αρχιερέας ήτο, οπωσδήποτε, και καλός στην ηθική νίκη (Καλλί-νικος) και στη μάχη (Καλλί-μαχος). Ερώτηση του επόμενου μητροπολίτη Σωφρονίου Σταμούλη (που είχε και βεροιώτικη βαταγωγή) προς

παρουσιάσεις

τον μητροπολίτη Καλλίνικο που του υποβλήθηκε έγγραφο για να υποδείξει τα στοιχεία τα οποία χρησιμοποίησε, έμεινε χωρίς απάντηση, ως απόδειξη της μυθοπλαστικής δεινότητάς του και της επιθυμίας του να ικανοποιήσει κάποια προσωπική ματαιοδοξία του. Μετά από όλα αυτά πιστευόταν ότι η όλη διήγηση της λαϊκής παραδόσεως ήταν (ένας μύθος, μια παραλλαγή του γνωστού θρύλλου του Κάστρου της Ωριάς, δεδομένου ότι παρόμοιες εκδοχές παρατηρούνται σ' όλη την Ελλάδα (όπως στη Λήμνο) και ιδιαίτερα στη Μακεδονία (π.χ. στην Εδεσσα, στα Σέρβια, στην Κατοριά, στις Σέρρες κ.α.).

Ομως δεν είναι αυτή η αλήθεια. Πραγματικά το 1942, άρχισε η δημοσίευση της μεταφράσεως εγγράφων του ιστορικού τουρκικού ιεροδικείου της Βέροιας από την Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών με την επιμέλεια του γνωστού ιστορικού Ιωάννη Κ. Βασδραβέλλη. Μεταξύ τούτων υπάρχουν και κείμενα τα οποία αναγράφουν ότι ένας Χριστιανός της Βέροιας, ο Ιωάννης Χαριτόπουλος, βοήθησε τον Τούρκο Σουλτάνο για να καταλάβει την πόλη και γι' αυτό δόθηκε φορολογική απαλλαγή σε τούτον και στους απογόνους του. Να λοιπόν ότι υπήρξε πράγματι κάποιος προδότης Έλληνας. Και νομίζω ότι η παράδοση επιτίδες διέσωσε το παρατσούκλι

Το αρχαίο θέατρο της Βεργίνας.

τους μονάχα (και όχι και το ονοματεπώνυμό του) που είναι κοροϊδευτικό και σημαίνει - κατά τη γνώμη μου - αυτόν που κατέβηκε στη γη - ως δῆθεν - χατζής. Πρέπει να σημειώσω ότι σύμφωνα με την παράδοση, όταν πέθανε ο προδότης Χατζηκατβιάς - Χαριτόπουλος, μαύρισε το σώμα του και έσκασε. Τρεις φορές τον έθαψαν οι Τούρκοι αλλά η προδοθείσα Βεροιώτικη, γενέθλια γη δεν τον δεχόταν και κατόπιν τούτου τον έριξαν σε ένα "λαγούμι" της εκκλησίας του Χριστού και στη συνέχεια τον σκέπασαν με βαρύ και πυκνό στρώμα από πέτρες και χώμα. Ετσι μονάχα, κατέβηκε στη γη, ως "χατζής" ο νέος Ιούδας...

Εξάλλου πριν είκοσι τέσσερα χρόνια είχαμε και νέα επιβεβαίωση της αλήθειας της παραδόσεως, καθόσον αφορά στον μητροπολίτη, του οποίου αγνοούσαμε το αληθινό όνομα, αφού οι επισκοπικοί κατάλογοι είναι ελλιπείς και συχνά σιγούν ιδιαίτερα για εκείνα τα ταραγμένα χρόνια, στη Βέροια και αλλού. Πραγματικά, απόκτησα και δημοσίευσα ήδη (το 1973 αγιολογικά κείμενα τα οποία είχε πνευματικές - θρησκευτικές σχέσεις και η Βέροια) σε βιβλίο με τον τίτλο "Ανέκδοτος ακολουθία του νεομάρτυρος Αρσε-

νίου, Μητροπολίτου Βέροιας (11ος ή 15ος αιώ.)" έκδοση της Μητροπόλεως Βέροιας - Ναούσης, Θεσσαλονίκη 1971, όπου αναφέρεται επανειλημμένα η θυσία και το όνομα του αρχιερέα της Βέροιας που ήταν Αρσένιος και δολοφονήθηκε από τους Τούρκους. Αξίζει να σημειωθεί, ότι ο Αρσένιος είναι ο πρώτος γνωστός ποιμενάρχης της Ορθοδοξίας ο οποίος εκτελέστηκε από τους Μωαμεθανούς, τουλάχιστον απ' όσα στοιχεία γνωρίζαμε μέχρι σήμερα.

Να λοιπόν ότι από το όλο τριπρόσωπο της παραδό-

σεως της Βέροιας, σχετικά με τη μια από τις αλώσεις της Βέροιας, αποδείχθηκε ότι υπήρξαν πράγματι τα δυο πρόσωπα, ο προδότης Χαριτόπουλος και ο ηρωικός ιεράρχης Αρσένιος, και συνεπώς είναι βέβαιο ή πιθανότατο ότι πρέπει να είναι αληθινή η διήγηση και καθόσο αφορά στη Βιργινία ή Βεργίνα, αφού και τα υπολείμματα του Πύργου που διασώθηκαν μέχρι σήμερα στη Βέροια (στην Πλατεία Ωρολογίου - Κ. Ρακτιβάν μεταξύ του κτιρίου των Δικαστηρίων και της Λέσχης Αξιωματικών) το ονομάζει ο λαός "το Παλάτι της Βασίλισσας Βιργινίας - Βεργίνας".

3. ΠΟΙΑ ΗΤΑΝ ΑΡΑΓΕ Η ΒΕΡΓΙΝΑ;

Δεν ξέρουμε όμως ποιά ήταν η αναφερόμενη ως "βασίλισσα" Βεργίνα, ποιās οικογένειας και πως ονομαζόταν πραγματικά όπως τέλος και ποιά ιδιότητα ή αξίωμα είχε;

Ερευνώντας τα στοιχεία της Βέροιας, στα βυζαντινά χρόνια, διαπίστωσα ότι υπάρχει κάποια βεβαιωμένη αυτοκτονία αρχόντισσας της Βέροιας. Συγκεκριμένα, γνωρίζω πως έναν αιώνα νωρίτερα (το 1268) αυτοκτόνησε στη Βέροια η Αννα, αδελφή

παρουσιάσεις

του Βυζαντινού Αυτοκράτορα Μιχαήλ Η', του Παλαιολόγου που ήταν γυναίκα ή μητέρα του εκχριστιανισμένου πρώην Σουλτάνου του Ικονίου Σελτζούκου Ιτζεδδίν Καϊκαούς Β', ο οποίος συγγένευε με τον Βυζαντινόν Αυτοκράτορα και απέκτησε κτήματα και στην περιοχή της Βέροιας, όπως και οι απογονοί του, μεταξύ των οποίων συγκαταλεγόταν και ο Κωνσταντίνος Μελήκ στον οποίο οφείλεται και η ονομασία της γνωστής κωμοπόλεως της Ημαθίας Μελίκης (σήμερα δε πόλεως και Δήμου) η οποία βρίσκεται σε μικρή απόσταση από τα Παλατίσια - Βεργίνα. Η αυτοκτονία της Άννας οφειλόταν στην φήμη ότι σκοτώθηκε σε μάχη ο άντρας της. Γι' αυτό απελπισμένη έπεσε από τον Πύργο της στον παρακείμενο ποταμό καταλήγοντας στο γκρεμό (στον παραρρέοντα Τριποτάμον). Τα ίδια, ακριβώς, διασώζει η λαϊκή παράδοση και για τη Βεργίνα - Βιργινία η οποία διάλεξε τον αυτόν τρόπο και τόπο για να αυτοκτονήσει. Σύμφωνα με τις τουρκικές πηγές μια πύλη του τείχους της Βέροιας ονομαζόταν της "Άννας Καπουσή", του νερού, όπως επιβεβαιώνει και ο Τούρκος περιηγητής Εβλιγιά Τσελεμπή (σε μετάφραση του Β. Δημητριάδη) που πέρασε από τη Βέροια αιώνες ύστερα (και συγκεκριμένα το 1668) ο οποίος έγραψε για την σωζόμενη τότε πηγή - πόρτα του νερού.

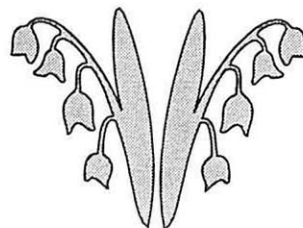
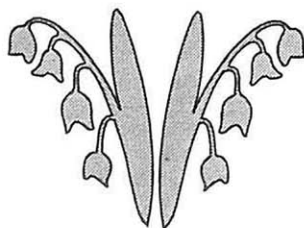
Να σημειώσουμε εδώ ότι σύμφωνα με την παράδοση η Βιργινία - Βεργίνα μετέβαινε σε κτήματα της και στα παλάτια της που είχε στα Παλατίσια περνώντας μέσα από υπόγειες διαβάσεις ("λαγούμια"), δεδομένο που θυμίζει πάλι την Άννα, της οποίας η οικογένεια είχε πράγματι κτήματα σ' εκείνη την περιοχή, όπως προσημειώθηκε. Τέλος, πρέπει να επισημάνω και εδώ άλλη μια ενδιαφέρουσα σύμπτωση: Το σημείο του Τριποτάμου (ποταμού της Βέροιας) στην περιοχή εκείνη ονομάζεται και σήμερα "Μπαρμπούτα", όνομα το οποίο μας θυμίζει την ονομασία "Μπάρμπες", του ενός συνοικισμού, όπου - ως γνωστό - κτίσθηκε το νέο χωριό Βεργίνα. Είναι προφανές

η ταυτότητα ή πάντως η συγγένεια των δυο τοπωνυμίων αφού έχουν το αυτό θέμα (Μπαρμπ-).

Το συμπέρασμά μου είναι ότι υπάρχει περίπτωση να αυτοκτόνησε (σε μια από τις αλώσεις της Βέροιας από τους Τούρκους) κάποια γυναίκα, πέφτοντας στον παραρρέοντα ποταμό (συνηθισμένον, άλλωστε, τόπον αυτοκτονιών κατοίκων της Βέροιας, που έχουν ψυχολογικά προβλήματα, μέχρι και τις ημέρες μας) και η παράδοση να "ετεροχρόνισε" τα δυο γεγονότα (ας μου συγχωρεθεί δε αυτή η αναφορά σε τούτον τον νεολογισμό των τελευταίων χρόνων). Να ελπίζουμε άραγε ότι στο μέλλον θα έχουμε κάποιο "λανθάνον" έγγραφο κ.τ.λ. που θα μας διαφωτίσει περισσότερο;

Όπως και να έχει το ζήτημα, είναι βέβαιο ότι το όνομα Βεργίνα, που έχει το περίφημο πια χωριό έχει συνταυτισθεί με την τοπική - εθνική ιστορία της Βέροιας, των Παλατισίων, της Βεργίνας και όλης της Ημαθίας και κατ' επέκταση και της Μακεδονίας - Ελλάδος.

Μάλιστα δε είναι σύμβολο της ιστορικής συνέχειας της Βέροιας - Ημαθίας, διότι η γυναίκα αυτή ενώνει τα Βυζαντινά χρόνια με τα Αρχαία (μέσω της παραδόσεων περί των - δήθεν - παλατιών της κ.τ.λ.) συμβολίζει τη θυσία της Ελληνίδας που προηγήθηκε πολλών άλλων, αρκετούς αιώνες πριν από τις Σουλιώτισσες και τις Ναουσαίες, στα χρόνια της Επανάστασης, του 1821 και των Ελληνοβλαχισσών του Σελίου, στον Γαλακτό των Παλατισίων, όπου αυτοκτόνησαν, μετά την αποτυχία της Επανάστασης του 1878, για να μην συλληφθούν κ.τ.λ. από τους Τούρκους, και τέλος, έδωσε το όνομα σ' ένα χωριό των ηρωικών Τραντέλληνων, των Ποντίων της Σάντας και έτσι επιβεβαιώνει την απλή αλλά περιεκτικότητα και συνθηματολογική υπενθύμιση του Ποντιακού Ελληνισμού ότι "Η Ρωμανία και αν πέρασεν, ανθεί και φέρει κι άλλο"...

ΜΠΑΡΜΠΟΥΤΑ

Η ΠΑΡΑΠΟΤΑΜΙΑ ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Μωραλίδης Γ. Γιάννης. Φιλόλογος - Δ/ντής του 5ου Γυμν. Βέροιας

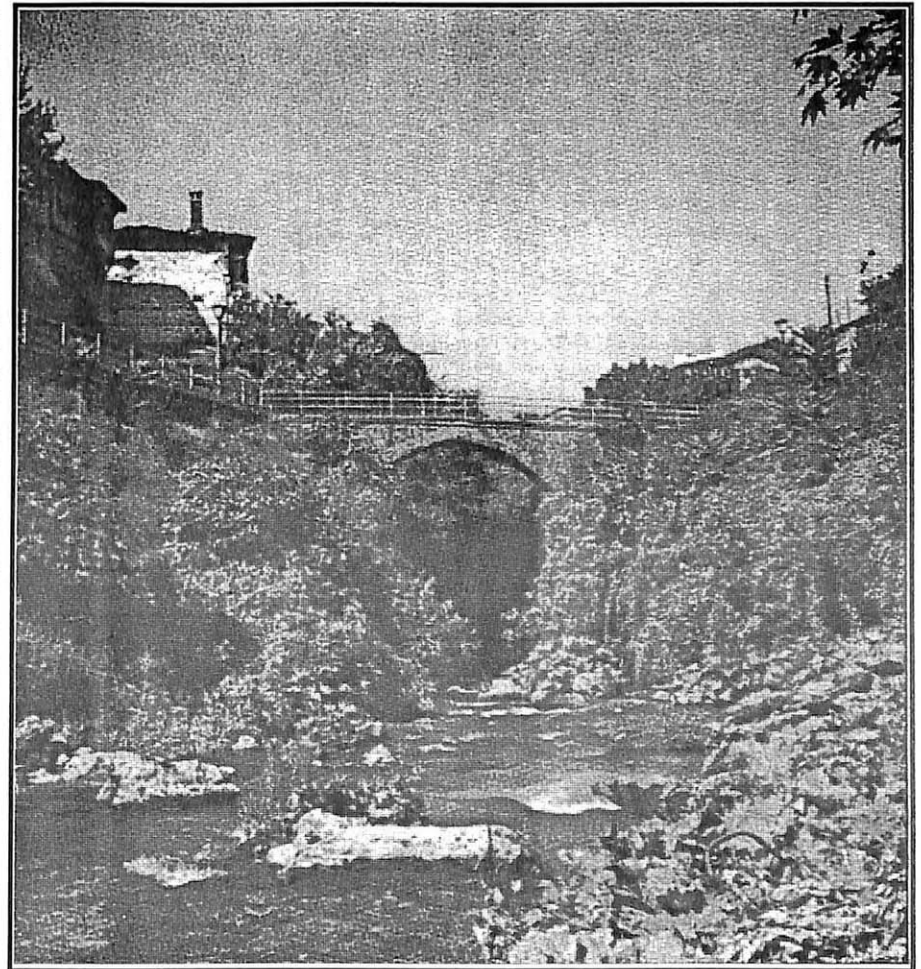
"Mehr Licht..."

(J.W.GOETHE)

Σε τελευταίο του δημοσίευμα ο ακούραστος και φιλέρευνος Συνάδελφος κ. **Θωμάς Γαβριηλίδης** με τίτλο "*Κειμήλια και παραδόσεις της Βέροιας*", όπου ορθότατα συσχετίζει τους όρους

Παραποταμιά και Μπαρμπούτα, υποστηρίζει ανάμεσα σε πολλά άλλα συναφή και ότι "*απο την πηγή - βρύση της Μπαρμπούτας, όπως φαίνεται πήρε το όνομά της και η γνωστή περιοχή της Βέροιας, η Μπαρμπούτα*"¹.

Αλλά, βέβαια, η άποψη αυτή δεν φαίνεται να είναι και πολύ πιθανή και πράγματι λογικά αναγκαία και στο σημείο αυτό θα μας επιτρέψει ο αγαπητός Συνάδελφος να διαφωνήσουμε σοβαρά, και να αντιστρέψουμε διαμετρικά το συμπέρασμά του. Γιατί δεν είναι καθόλου φυσικό και εύλογο, μια συνηθισμένη βρύση ή και κρήνη (και όχι, πάντως, πηγή) - και υπάρχουν επίσης για την ακρίβεια του πράγματος και άλλες ανάλογες βρύσες στη γύρω περιοχή - να δώσει το όνομά της στην "**Μπαρμπούτα στην παραποτάμιο και βαθύσκιο αυτήν εξοχή**" κατά τον πρώτο διδάξαντα αείμνηστο **Αναστάσιο Εμμ. Χριστοδούλου** (που τόσο εύστοχα επεσήμανε τον ετυμολογικό συσχετισμό των παράλληλων τύπων **Μπαρμπούτα και Παραποτάμιος**)² ή και στη θεσπέσια και **Μαγική Μπαρμπούτα** (με το "**θείο ακρόαμα**" και με το "**ασώπαστο τραγούδι των νερών**", κατά τον αλησμόνητο Ποιητή της Βέροιας)³.

Η Μπαρμπούτα.

Με φυσική, συνεπώς και λογική ακολουθία δεν μπορεί αντικειμενικά το συγκριτικά λιγότερο σημαντικό να επισκιάσει το αυτόδηλα επικρατέστερο στις αισθήσεις και στις σκέψεις των ευαίσθητων θεατών και των εραστών του πανέμορφου και γραφικού τοπίου· και άρα η **Παραποτάμιος / Παραποταμία "Μπαρμπούτα"** φαίνεται προδήλως να ξεκινά από άλληνη αφετηρία και με άλλον προσδιοριζόμενον όρο (και όχι, σαφέστατα, τα ουσιαστικά **βρύση ή κρήνη**)· ήτοι: **Παραποτάμιος / Παραποτα-**

μία (πόλις - πιθανότατα, στην αρχή και στη συνέχεια, αδιάφορα: θέσις, περιοχή, εξοχή, διατριβή κ.λ.π.) πβ. Ηροδ. 2.60.2: "**ταύτα παρά πάσαν πόλις παραποταμίνην ποιεύσι**".

Ετσι, με την ευκαιρία, μπορούμε να ολοκληρώσουμε τον ετυμολογικό σχεδιασμό, που χάραξε πρώτος ο αλησμόνητος Αναστ. Χριστοδούλου (ο.π.,-σημ.2) και επιβεβαίωσε πρόσφατα ο εκλεκτός συμπολίτης και συνάδελφος (ό.π., - σημ. 1).

Ητοι: **Παραποτάμιος / Παραποταμία (πόλις / πόλη)** και απλά, με μετάσταση του επιθέτου σε ουσιαστικό: **Παραποτάμιος / Παραποταμία** (πβ. τις ανάλογες ονομασίες πολλών χωριών της Ελληνικής Επικρά-

ψηφιακή Βιβλιοθήκη Τοπικής Ιστορίας
παρουσιάσεις

τειας: **Ακροπόταμος / Ακροποταμιά και Παραπόταμος / *Παραποταμιά**) στη συνέχεια, απο επίδραση της αιτιατικής του άρθρου **τηΝ** (εις **τηΝ**, προς **τηΝ**, για **τηΝ**, στηΝ) και με σύγχρονη προχωρητική ανάπτυξη ενός επιπλέον ένρινου φθόγγου: **Παραποτάμιον / Παραποταμιάν / *Παραποταμιά(ν) = (η) *Μπαρ(μ)ποταμιά**, όπως ακριβώς και: ***εν+πλέκω / εμπλέκω** (και απο τον αόριστο **έμπλεξα**) = **μπλέκω**, **πολύς + ολικός / βολικός = *πολικός / μπόλικος**⁴ με σύμφυση, **πόντος / *πόντα** (αναλογικά, προφανώς, προς το **θάλασσα**) = ***Μπούντα / Μπούτα** (=τοπωνύμιο ακρωτηρίων), **πορδή / πόρδος = μπούρδα** (=ανοησία, ανοητολογία)⁵, **πρό-μυτα = μπρούμυτα** (από επίδραση του ***εν+προς / ε-μπρός**), και πολλά άλλα και τελικά, με στένωση / κώφωση του **ο** σε **ου** (στα βόρεια ιδιώματα της Νεοελληνικής) και με σύγχρονη απλολογία και αποκοπή εξαιτίας προδήλως της απώλειας της ετυμολογικής διαφάνειας του σχηματισμού (και με παράλληλο πιθανότατα υποκορισμό): ***Μπαρμπουταμιά / *Μπαρμπουταμιά = Μπαρμπούτα (η)**, όπως ενδεχομένως: **Ασπασία = Ασπα** (πβ. και το ομώνυμο πολεωνύμιο: Πτολ. 6.5.3), **Ανασασία = Ανάστα, Βερενίκη / Βερονίκη = Βέρα, Βικτωρία = Βίκη, Ευθυμία / Ευφημία = Εύη / Εφη, Κασταλία = Κάστα** (=γυναικωνύμιο, σε επιγρ.), **Πολυτίμη = Πόλη, Στεφανία = Στέφη** κ.λ.π. πβ. και το Ομηρικό: "**παρ ποταμόν**" (Β 522, Σ 576, φ 206 και 603).

Ο ετυμολογικός αυτός συσχετισμός των σχηματισμών **Παραποτάμιος / Παραποταμιά και Μπαρμπούτα**, που πιστοποιείται και επαληθεύεται ιστορικά και ανταποκρίνεται απόλυτα στη φυσική και αντικειμενική πραγματικότητα του χώρου, επισφραγίζεται επιπλέον οριστικά και αμετάκλητα και απο ένα ακόμη, παράλληλα ανάλογο γλωσσικό φαινόμενο:

Το σημερινό χωριό **Αμυγδαλή** της Κοινότητας Λάμπειας της Επαρχίας και του Νομού Ηλείας, που είναι **παραποτάμιο** και βρίσκεται στη δυτική όχθη του ποταμού Ερύμανθου, ονομαζόταν παλιότερα και ως το 1955 με το όνομα **Μπαρμπότα** (και μετονομάστηκε έκτοτε με το Β.Δ. 20-09-1955, Φ.Ε.Κ. 287/1955, τ. Α', - επειδή καταφανέστατα ο όρος **Μπαρμπότα** ήταν σημασιολογικά ακατανόητος και ηχούσε, παράλληλα, ξενότροπα και ανελληνίστα και βάρβαρα!).

Ο "**παραποτάμιος**" λοιπόν οικισμός **Μπαρμπότα** (και όχι **Μπαρμπούτα**, - χωρίς δηλ. των φωνηεντισμό της στένωσης **-ο- = -ου-**, που χαρακτηρίζει τα βόρεια ιδιώματα της Ελληνικής), αποτελεί σαφέστατα την ιστορικήν επαλήθευση της ετυμολογικής σύναψης των όρων και των σχηματισμών: **Παραποταμιά (πόλις / κώμη) = *Παραποταμιά = Μπαρμπότα / Μπαρμπούτα**.

Ωστε ο όρος **Μπαρμπότα / Μπαρμπούτα**, που ηχεί τόσο παράξενα και απόκοσμα, δεν είναι ξενικός και αλλόφερτος αλλά γνήσια και αυτούσια ελληνικότητας, και μάλιστα αρχαιοελληνικός (πβ. το ΝΕ τοπωνύμιο **Ακροποταμιά**) ένας όρος, μάλιστα, που με το πέρασμα του πανδομάτορα χρόνου παραμορφώθηκε καταλυτικά και εντελώς απρόσμενα - σαν το

θαλάσσιο Γλαύκο του Πλάτωνα (Πολιτ. 10, 611 D) - και έγινε ολοκληρωτικά αδιάγνωστος στο περιεχόμενό του και έχασε, συνακόλουθα, μέσα στον ταραγμένο αφενός και θορυβώδη ήχο του ονόματος της **"Μπαρμπούτας"** και στο **"βαρύ βουητό"** αφετέρου - παράλληλα - του **"Βαρυβότα"**⁶ Τριπόταμου, όλη την ετυμολογική του διαύγεια και διαφάνεια.

Και διαπιστώνεται έτσι, γι' άλλη μια φορά, η ορθότητα των ρήσεων ότι τα τοπωνύμια είναι **"επιγραφάι γεγλυμένοι επί του εδάφους"** και **"περισωζόμενα τόξα κατεστραμμένης γεφύρας"**, ήτις μετάγει από τους παρόντος εις το παρελθόν⁷.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1) Θ. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ, Κειμήλια και παραδόσεις της Βέροιας, Περιοδ. "ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΔΡΩΜΕΝΑ" 10 (Βέροια, Απρίλιος - Μάιος - Ιούνιος 1995), σ. 24, - όπου: "**Για την παραποταμιά (τημ παρ(α)-μ-που-τα-μιά)** πηγή - βρύση της Μπαρμπούτας από την οποία, όπως φαίνεται, πήρε το όνομά της και η γνωστή περιοχή της Βέροιας, η Μπαρμπούτα...".

2) Α.Ε. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ, Ιστορία της Βέροιας, (Βέροια) Μάρτιος 1960, σ. 112, - όπου: "3. - Η **"Μπαρμπούτα"**, η παραποτάμιος και βαθύσκιος αυτή εξοχή...".

3) ΣΤ. Χ. ΣΒΑΡΝΟΠΟΥΛΟΣ, Η Μαγική Μπαρμπούτα - Λαογραφικά της Βέροιας, Βέροια 1979, σ. 8 και ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, Πατριδογνωσία της Βέροιας, Βέροια 1984, σσ. 9-10.

4) Κατά την επικρατούσα άποψη των Ετυμολόγων, το επιθ. **μπόλικος** ανάγεται δήθεν στο τουρκ. **μπολ / bol** (=πλήρης, άρτιος, πλατύς, ευρύχωρος· μεγάλος άνετος, βολικός) αλλά σαφέστατα, όπως άλλωστε και αποδεικνύεται με την ανάλογην αναγκαιότητα, συμβαίνει το ακριβώς αντίθετο.

5) Για όσους ισχυρίζονται ότι τάχη η λέξη **μπούρδα** (= "πορδή", ανοησία ανοητολογία) αποτελεί δάνειο του γαλλ. **bourde** (=ψεύδος απο το 12. αι.) αντιτάσσουμε συναφώς το αυτόδηλο σχεδόν γεγονός ότι η αλήθεια του πράγματος βρίσκεται στην αντιστροφή ακριβώς του ισχυρισμού γιατί και το λατ. **burdo, -onis**, αρσ. (=ορεύς, ημίονος, μουλάρι πβ. και **βουρδών, -ώνος**, ο "ημίονος" και **βουρδωνάριος / βουρδουνάριος** "ημιονηγός") είναι καταφανώς απλή και απέρριπτη μεταγραφή του σχηματισμού **πόρδων (ορεύς)** (= "ο συνεχώς **περδόμενος**" ορεύς πβ. **πύξος, πύργος, πυρρός**, - και τα αντίστοιχα δάνεια στη Λατινική: **buxus, burgus, burrus**).

6) Γ.Γ. ΜΩΡΑΛΙΔΗΣ, Γύρω από το έτυμο του ονόματος "Βέροια", Εφημ. "ΗΜΕΡΗΣΙΑ Ημαθίας" Φυλλ. 1803 (Βέροια, 10-04-1990), σ. 2' και ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, Βέρ(ρ)οια (Το έτυμο, η σημασία και η πρωτοελληνική καταγωγή του μακεδονικού πολεωνυμίου) Εφημ. "ΗΜΕΡΗΣΙΑ Ημαθίας" Φυλλ. 1997 (Βέροια 01-12-1990/21η συνέχεια), σ.5.

7) Α. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ, Μεσσαριά, Περιοδ. "ΔΕΛΤΙΟΝ Ιστορ. Εθν. Εταιρείας" 4 (Αθήναι, 1982), σ. 423 και Σ. ΛΑΜΠΡΟΣ, Η ονοματολογία της Αττικής και η εις την Χώρα επιόκησις των Αλβανών, Περιοδ. "ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ" 1 (Αθήναι, 1996), σ. 156 πβ. και: Σ.Γ. ΚΑΤΣΟΥΛΕΑΣ, Το Λεσβιακό τοπωνύμιο "Τα Πόταμα" - Ο τονισμός του αποδεικνύει επιβίωση της αρχαίας λεσβιακής βαρυτονίας; Περιοδ. "ΟΝΟΜΑΤΑ - Revue Onomastique" 14 (Αθήνα, 1994), σσ. 211 και 214.

παρουσιάσεις

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΟΥΜΕΝΗ ΒΕΡΟΙΑ.

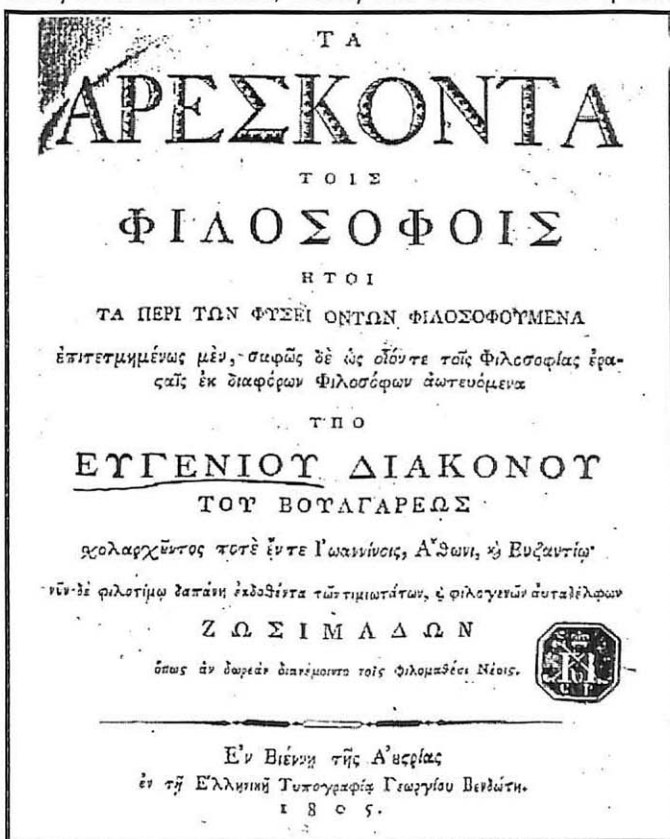
Α'. ΕΝΤΥΠΑ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΟΥ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΥ

Μύαρης Κ. Γιώργος. Φιλολόγος

Σχυρή ένδειξη μιας ορισμένης παρουσίας των ιδεών της νεοελληνικής πνευματικής Αναγέννησης και των απηχήσεων του ευρωπαϊκού Διαφωτισμού στην περιοχή της Βέροιας αποτελούν τα έντυπα της προεπαναστατικής περιόδου, που φυλάσσονται στη Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη της πόλης και στην πλειοψηφία τους δωρήθηκαν από τον Αντώνιο Τσουπέλη σύμφωνα με τα στοιχεία της βιβλιοθήκης. Η γνώση και η όποια επίδραση των ιδεών, που περιέχονται στα συγγράμματα αυτά, δεν περιορίστηκαν μόνο στον κτήτορα ή στο στενό περιβάλλον του. Σημαντικός αριθμός βιβλίων μάλλον μελετήθηκε από τους δασκάλους και τους μαθητές της Ελληνικής Σχολής της Βέροιας, εφόσον φέρουν το EX LIBRIS του μητροπολίτη της Βέροιας (1799-1811) και Πατριάρχη της Κωνσταντινούπολης (1824-1826) Χρύσανθου που κληροδότησε τη βιβλιοθήκη του στη Σχολή της πόλης. Τα έντυπα αυτά, όπως φαίνεται, διασώθηκαν και από τη μεγάλη πυρκαγιά του 1864, η οποία κατέστρεψε τις εγκαταστάσεις της Σχολής¹. Αρκετά αντίτυπα, επιπλέον, ανήκαν σε άλλους κτήτορες, ανώνυμους και επώνυμους. Τα ευρήματα αυτά, μαζί με τα ανάλογα άλλων πόλεων, αποκτούν και πανελλήνια σημασία ως ίχνη ενός λησμονημένου πνευματικού παρελθόντος. Κυρίως αποτελούν στοιχεία αξιοποιήσιμα στην ιστορία των κοινωνικών ιδεών, καθώς αντανakλούν την αντιφατικότητα των ρευμάτων που τροφοδότησαν το νεοελληνικό Διαφωτισμό και την υποδοχή του στη συγκεκριμένη περιοχή της τουρκοκρατούμενης Μακεδονίας. Ετσι, οι συντηρητικοί στοχαστές Αθανάσιος Πάριος (*Επιτομή Θείων Δογμάτων*, Λειψία 1806) και Κοσμάς Μπαλάνου Βασιλόπουλος, οι εκλεκτικοί ANT. GENOVESI (Στοιχεία της Μεταφυσικής, μτφρ. Ευ. Βούλγαρη, Βιέννη 1806), G.S. GRANESANDE (*Εισαγωγή εις την Φιλοσοφίαν*, μτφρ. Ευ. Βούλγαρη, Μόσχα 1805), και Ευγένιος Βούλγαρης (*Στοιχεία της Μεταφυσικής*, Βενετία 1805, μεταφραστής και του έργου του VOLTAIRE, *Περί των Διχονοιών των εν ταις Εκκλησίαις της Πολωνίας Δοκίμιον και Σχεδιάσμα περι της Ανεξιθρησκείας*, Λειψία 1768), οι ευρωπαϊστές Ιώσηπος Μοισιόδακας, Κωνστ. Μ. Κούμας (*Σύνταγμα Φιλοσοφίας*, Βιέννη 1818-1820, Α'-Δ'), και Αδαμάντιος Κοραής (μεταθανάτια Συλλογή των προλεγομένων εις τους Αρχαίους Έλληνες Συγγραφείς, Α' Παρίσι

1833) συγκατοικούν με Αγγλους, Γάλλους, Γερμανούς, Ιταλούς και άλλους Έλληνες στα ράφια της Βιβλιοθήκης, γεγονός συνηθισμένο στις ιδιωτικές ή σχολικές βιβλιοθήκες του 18ου και 19ου αιώνα, παρά τις προτιμήσεις των λογίων και τις οξυτάτες διαμάχες.

Στα προηγούμενα έργα προστίθενται εκδόσεις που εξυπηρετούσαν τη συγκρότηση των εμπορίων ή και ενός πλατιού κοινού, όπως και εκλαϊκευτικά ή και

σχολικά βιβλία με περιεχόμενο γνώσεις του εμπορίου. (Μανουήλ Γλυζωνίου) Βιβλίον πρόχειρον τοις πάσι. Περιέχον την τε Πρακτικήν Αριθμητικήν, ή μάλλον ειπεύν την λογαριαστικήν. Νεωστί μετατυπωθέντα (Βενετία 1765). Θωμά Δημητρίου Σιατιστέως Χειραγωγός Εμπειρος της Πραγματείας, ήτοι Βιβλίον περιέχον, όλους τους αναγκαίους, σχεδόν, λογαριασμούς της Πραγματείας, ομού και τα Ζύγια, και Πήχας όλης σχεδόν, της Ευρώπης (Β' έκδοση 1809). Διδακαλία εντελής συστηματική απάσης της Εμπορικής

παρουσιάσεις

Επιστήμης προς χρήση των εμπορών, εξαιρέτως δε των Εμπορικών Σχολείων εκ του Γερμανικού ερμηνευθείσα (Ιάσι 1817). Από αυτά η Πρακτική Αριθμητική του Γλυζούνη, που πρωτοεκδόθηκε το 1568, επανεκδόθηκε 17 φορές, ιδίως μεταξύ 1750 και 1821 κυκλοφόρησαν 9 επανεκδόσεις, αφού οι ανάγκες των εμπορών, η έλλειψη σχετικής παιδείας και βιβλιογραφίας δημιουργούσαν μεγάλη ζήτηση, προφανώς ανάμεσα και στους Βεροιώτες εμπορευόμενους². Τον παραδοσιακό εκλαϊκευτικό - πρακτικό χαρακτήρα του αποτυπώνουν ορισμένα από τα κεφάλαια: "Περι συνάψεως, ήγουν σουμαρισμού, και τι εστί σύναψις. Περι σουμαρισμού, και υφειλμού των φλωρίων, με άσπρα και με φόλαις. Ετέρα συντροφία δυο στρατιωτών. Περί το πως να εύρης τριών ανθρώπων εκ της διαφοράς πόσα στάμενα έχει ο καθείς εις το πουργί του. Περί ταξιδίων. Περί διαφοράς δρόμου καρβίων, ολάκιδων και στρατοκόπων. Περί του πόσον κύκλον έχει ο ήλιος, και πόσον η σελήνη και πως εύρίσκειν αυτούς".

Ο *Χειραγωγός έμπειρος εις τας Πραγματείας* (Βιέννη 1793, 1809) παρέχει για τα εξασκούμενα είδη συναλλαγών, τις ισοτιμίες νομισμάτων και μονάδων μέτρησης, στοιχεία του εμπορικού δικαίου της εποχής και πρακτικής αριθμητικής: "Περι της Προπαιδείας. Αρχή των τεσσάρων Μεθόδων με τζακίσματα, και πρώτον περί του Σουμαρισμού εις διάφορα είδη. Τζακίσματα συνηθισμένα του Φιορινίου, του Ταλήρου, του Γροσίου, του Τζεντίου, και του Φουντίου. Πώς τρέπονται οι Βενετικά Μονέδαι εις Βιέννης Φιορίνια. Κέρδη και Ζημιαί εις τα Κάμβια" κ.α. Η *Διδασκαλία της Εμπορικής Επιστήμης* είναι υψηλότερου επιπέδου βιβλίο και τυπώνεται μετά την έκδοση πολύτιμου συστηματικού *Ερμού του Κερδώνου* που εξέδωσε ο Νικόλαος Παπαδόπουλος (Βενετία, τ.Α'-Δ' 1815 και 1817) με θέματα της εμπορικής επιστήμης. Απευθύνεται "εις την εμπορικὴν νεολαίαν του γένους αλλά και εις πάντα φιλομαθή", κατά τον ανώνυμο μεταφραστή.

Το πρωτότυπο είναι ανώνυμο γερμανικό σχολικό εγχειρίδιο (Αμβούργο 1801), "επιτομή εξ άλλων εκτεταμένων συγγραμμάτων" του ακαδημαϊκού C.G. LUDOVICI, του καθηγητή J.G. BUSCH κ.α. Είναι έργο με γλωσσικούς νεολογισμούς ενδιαφέροντες, που μεταφέρει καθιερωμένες δυτικοευρωπαϊκές γνώσεις για την εμπορική επιστήμη, άγνωστες όμως στα ελληνικά σχολεία της εποχής που εκδίδεται. Περιέχει Ιστορία του εμπορίου, παρουσίαση της ωφέλειάς του, τον ορισμό και τη διαίρεση των πραγματευτών, τους διάφορους τρόπους διενέργειας του εμπορίου (ανταλλαγή σε είδος, εκχρηματισμός, αποικίες κ.λ.π.) την ιστορία και το σκοπό των νομισμάτων και των δημόσιων τραπεζών (με τη γνωστή γραμμική αισιόδοξη αντίληψη που κυριαρχεί αυτή την εποχή, χωρίς ίχνη κοινωνικής κριτικής που ήδη είχε εκφρασθεί έντονα στη Γερμανία, Γαλλία κ.α.), περί ναυτιλίας, "περί χρεωκόπων". Ιδιαίτερη σημασία έχει το κεφάλαιο "Περ των Καμπιάλων" (= συναλλαγματικά γραμμάτια) που η χρήση τους προβληματίζει ακόμα τότε

τους Έλληνες εμπόρους. Στο "Παράρτημα" υπάρχουν πίνακες σύγκρισης ευρωπαϊκών μονάδων μέτρησης με αυτές της Κωνσταντινούπολης. Στο "Προοίμιο" διατυπώνεται η ευχή εισαγωγής του μαθήματος στα σχολεία, λίγες δεκαετίες μετά τις ταπεινώσεις που υπέστησαν οι Ευ. Βούλγαρης στην Κων/πολη (Σχολή του Γένους 1761), οι Ν. Θεοτόκης και Ιώσηπος Μοισιόδακας στο Ιάσι (Αυθεντική Ακαδημία γύρω στα 1774) από τους οπαδούς της Γραμματικής και της Λογαριαστικής του Γλυζούνη, εξαιτίας της διδασκαλίας των ανώτερων μαθηματικών.

Η αναγνώριση της εκπαιδευτικής και κοινωνικής αξίας των μαθηματικών γνώσεων στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα επήλθε με εξαιρετική βραδύτητα και τριβές με φορείς της παραδοσιακής παιδείας. Αυτό το γεγονός επηρέασε το επίπεδο γνώσεων και σπουδών, το διδακτικό, συγγραφικό και μεταφραστικό έργο των Δασκάλων του Γένους. Η εισδοχή των Μαθηματικών γνώσεων - τραγική και πλήρης διώξεων η πρωτοπόρα παρουσία του Μεθόδου Ανθρακίτη (π. 1660-π.1749) - από τα πανεπιστήμια της Δυτικής Ευρώπης διασταυρώθηκε με την αναβίωση του ενδιαφέροντος για τ' αρχαιοελληνικά και βυζαντικά Μαθηματικά, ως ένα βαθμό και για την αντιμετώπιση των δυτικόφιλων εκπαιδευτικών τάσεων. Η πρώτη έκδοση που θα καταρρίψει την επι 200 χρόνια κυριαρχία του Μ. Γλυζώνιου είναι η τρίτομη, μεταφρασμένη από τα λατινικά κατά ένα μέρος της, *Οδός Μαθηματικής* του "συμμορφωμένου" μετά τις περιπέτειες του αφορισμού Μ. Ανθρακίτη. Η έκδοση τυπώθηκε στη Βενετία με επιμέλεια του μαθητή του Μπαλάνου Βασιλόπουλου και περιέχει τα Στοιχεία του Ευκλείδη, τα Σφαιρικά του Θεοδοσίου, Γεωμετρία θεωρητική και πρακτική, τριγωνομετρία επίπεδη. Πρόκλος Σφαίρα, Χρήση σφαιρών, Αστρολάβιον του Γορδάτου, Γεωγραφία και Οπτική.

Ο θεωρούμενος ως τέταρτος τόμος του έργου³, που μόνο αυτός υπάρχει στη Βιβλιοθήκη της Βέροιας, εκδόθηκε από το γιό του Μπαλάνου τον Κοσμά, στο τυπογραφείο των συντρόφων του Ρήγα Φεραίου Μαρκίδων Πούλιου στη Βιέννη το χρόνο που μαρτύρησε ο Ρήγας το 1798 με τίτλο: *Εκθεσις συνοπτική Αριθμητικής, Άλγεβρας και Χρονολογίας συντεθείσα υπ' αυτού προς χάριν των γνησίων αυτού φοιτητών, και λοιπών φιλομαθών*. Αυτή η έκδοση στοιχειωδών μαθηματικών γνώσεων δεν διαδραμάτισε κάποιο ιδιαίτερο ρόλο εκτός από την υποστήριξη της θέσης για την αρχαιοελληνική πατρότητα της Άλγεβρας και Χρονολογίας, καθώς περιορίστηκε σε θέματα πρακτικής Αριθμητικής και Άλγεβρας (πράξεις, κλάσματα, απλή μέθοδος των τριών, εξαγωγή ριζών, εξισώσεις β' βαθμού), ενώ με τα δεδομένα του 1798 η Χρονολογία δεν είχε την παλιότερη αίγλη της "επιστήμης του χρόνου". Ενδιαφέρον παρουσιάζει η ενότητα "Περί έτους Μακεδονικού" στην οποία αναλύεται η διαφοροποίηση των αρχαίων Μακεδόνων και των Συρομακεδόνων (Βυθινών) από το μηνολόγιο και ημερολόγιο των Αθηναίων. Είναι μια απο τις λίγες έντυπες αναφορές της εποχής στο ζήτημα

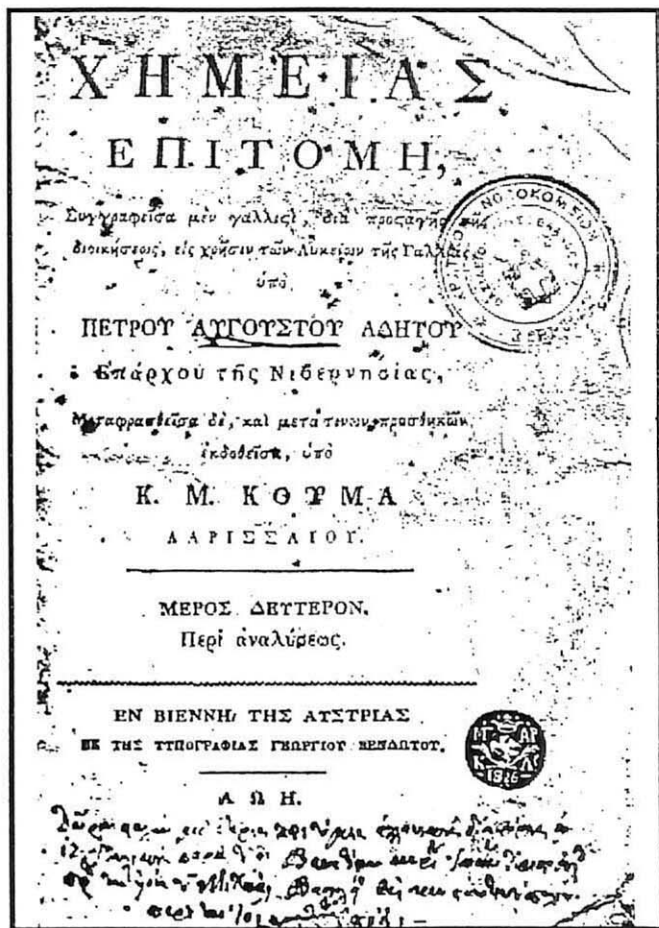
παρουσιάσεις

(σ.σ. 258-259). Σημαντική συνεισφορά στην εξέλιξη της νεοελληνικής μαθηματικής σκέψης αναγνωρίζεται στις εκδόσεις: Ιω. Α. Σεγνέρου (J. VON SEGNER) των *Μαθηματικών Στοιχείων Αι Πραγματειαί Αι Αρχοειδέστατοι* (μτφρ. Ευ. Βούλγαρη, Λειψία 2 τόμοι 1767-68 και Β' εκδ. 1778), Αββά δε λα Καϊλλέ (ABBA DE LA CAILLE), *Στοιχεία Αριθμητικής τε και Αλγέβρης* (μτφρ. Σπυριδ. Ασάνη - Ιωνά Σπαρμιώτη, Βιέννη 1797), *Νικηφόρου Θεοτόκη Στοιχείων Μαθηματικών εκ Παλαιών και Νεωτέρων Συνερανισθέντων* (3 τόμοι, Μόσχα 1798-99), Γουί. Γρανδή (GUID. GRANDI) *Σύνοψις των κοινωνικών τόμων* (μτφρ. Σπυρ. Ασάνη - Ιωνά Σπαρμιώτη, Βιέννη 1803), Ανδρέου Τακουετίου (AN. TAQUET) *Στοιχεία Γεωμετρίας μετά σημειώσεων του Ουίνστωνος* (μτφρ. Ευ. Βούλγαρη, Βιέννη 1805), *Φονταίνου Σειρά Στοιχειώδης και Μαθηματικών και Φυσικών Πραγματειών* (μτφρ. Κων. Μ. Κούμα, Βιέννη 1807). Τα έργα αυτά, ιδίως των DE LA CAILLE και TAQUET, πολλά χρόνια πριν τυπωθούν, διαδόθηκαν χειρόγραφα⁴. Από αυτά σώζονται στη Βιβλιοθήκη της Βέροιας και ακολουθούν παρουσιάζονται τα *Στοιχεία Μαθηματικών* του Ν. Θεοτόκη, η *Σύνοψις Κοινωνικών Τομών* του G. GRANDI, και τα *Στοιχεία Γεωμετρίας* του TAQUET.

Αναλυτικότερα, το εράνισμα του Ν. Θεοτόκη *Στοιχεία Μαθηματικών* διαιρείται σε Α' τόμο Γεωμετρίας και Αριθμητικής, όπου περιέχονται: "Ορισμοί επιπέδων, Λόγος, Αναλογία, Τετράγωνος αριθμός, Ρίζα, Κύβος, Γεωμετρία Στερεών Πυραμίδος, Σφαίρας - Αριθμητικής: Κλάσματα, Δεκαδικοί, Εξαγωγή Ριζών, Λογάριθμοι, Μέθοδοι των Τριών". Στον Β' τόμο των Αρχιμηδίων Θεωρημάτων την Επίπεδον Τριγωνομετρίαν και τας του Κώνου Τομάς ("Θεωρήματα Αρχιμήδους, Επίλυσις προβλημάτων τριγώνων, Υπερβολή και Ελλειψις Συμπτωμάτων Κωνικών Τόμων" κ.α.). Στον Γ' τόμο Αλγέβρας ("Ανάλυσις ή Αριθμητική Καρτεσιανή, Αλγεβρα Νευτωνιανή ή Λογισμός ολοκληρωτικός ή Λογισμός Διαφορικός, Πρόσθεσις - Αφαίρεσις - Πολλαπλασιασμός των Ολοκληρών Γραμματικών, Εξαγωγή ριζών, Εξίσωσης πρώτου και δευτέρου βαθμού. Εξισώσεις Καμπυλών, Απειροστά, Εύρεσις Εκθέσεων, Μέθοδος του Μεταβάλλειν την Εξίσωσιν, Περι των Μεγίστων και Ελαχίστων"). Με το έργο αυτό για πρώτη φορά στη νεοελληνική επιστημονική γνώση παρουσιάζεται η Αναλυτική Γεωμετρία του DESCARTES, όπως και στην Αλγεβρα ο απειροστικός λογισμός, η χρήση παραγώγων και ολοκληρωμάτων με αξιοποίηση και των αρχαιοελληνικών μαθηματικών γνώσεων. Ανάλογη είναι η συνεισφορά των *Στοιχείων Φυσικής εκ Νεωτέρων συνερανισθέντων*, που ο Ν. Θεοτόκης εξέδωσε στα 1766 (τομ. Α'-Β' Λειψία).

Σε σύγκριση με το πρωτοποριακό έργο του Ν. Θεοτόκη⁵ δεν ανοίγει νέους δρόμους επιστημονικούς στον ελλαδικό χώρο η *Σύνοψις Κοινωνικών Τομών* του G. GRANDI, που το πρωτότυπο της κυκλοφόρησε στη Φλωρεντία μάλλον στα 1750. Τμήμα του εκδόθηκε και από τον Κ.Μ. Κούμα στα 1803 με τίτλο *Των Κωνικών Τομών Αναλυτική Πραγματεία* (Βιέννη), ενώ κυ-

κλοφόρησαν και χειρόγραφα, επειδή αποτελούσε εύχρηστο σχολικό εγχειρίδιο καλού επιπέδου. Η *Σύνοψις* πληροφορεί ("Προοίμιον") για την "Λογιστικήν Γραμμήν και Κυκλοειδή, έτι δε και Τριγωνομετρίαν διπλήν, θεωρητικήν και Πρακτικήν, μετά πινάκων Λογαριθμικών". Εξάλλου, στα *Στοιχεία Γεωμετρίας* του TAQUET προτάσσεται "Αφήγησις Ιστορική Περι Αρχής και προόδου των Μαθηματικών Επιστημών". Σ'

αυτήν ο Βούλγαρης επιμένει στην παρουσίαση της ιστορίας των αρχαίων Μαθηματικών με έμφαση στους αρχαίους Έλληνες. Θεωρεί ότι είναι του Ευκλείδη "επίνοια και η θαυμαστή τέχνη, ην Αλγεβραν ονομάζουσιν, η καθ' ημάς υπο Φραγκίσκου Βιέτα και Ρενάτου Καρτεσίου, και άλλων μετ' εκείνους, καθολικώτερα καταστάσα, και επί πολύ ακριβείας, και τελειότητας προαχθείσα". Ο TAQUET "βαδίζει ακριβώς κατά τον Ευκλείδη, και είναι κατά το αυτό ο ακριβέστατος πάντων των λοιπών νεωτερικών", σημειώνει ο Ιωσ. Μοισιόδακας (Απολογία 1780). Ισως επιλέγεται από το Βούλγαρη και άλλους όχι απλώς ως υπόδειγμα χρηστικότητας, αλλά και επειδή υπακούει σε μια εκλεκτική λογική για τη σχέση αρχαίων και νεωτέρων μαθηματικών.

Από την προτίμηση στη διδακτική, και όχι στην πρωτότυπη θεωρητική σκέψη προκύπτει και η ανώνυμη έκδοση *Στοιχεία της Αριθμητικής* (SIC) και *Αλγέβρης*

παρουσιάσεις

(SIC) εκ του Γερμανικού μεταφρασθέντα (Ιένα 1800), που αποδίδεται στο Ζήση Κάβρα. Η διαπίστωση ισχύει, ιδίως αν πράγματι συγγραφέας αυτού του σοβαρού εγχειριδίου είναι ο LOUD EULER, όπως υποστήριξαν μελετητές, ο οποίος ερεύνησε τον τόμο της μαθηματικής ανάλυσης, αλλά αυτή έμεινε στην Ελλάδα άγνωστη για πολύ. Ανεξάρτητα από την πατρότητα του έργου, σημειώνουμε ότι απουσιάζουν οι αναφορές στους αρχαίους, ενώ η αφιέρωσή του στο γνωστό δάσκαλο της Σχολής του Βουκουρεστίου τον Λάμπρο Φωτιάδη δεν αρκούσε για να το διαδώσει στα ελληνικά σχολεία, αφού ο μεταφραστής και εκδότης δεν μετείχε στα ελληνικά εκπαιδευτικά πράγματα. Περιέχονται μεταξύ άλλων: "Καταφατικές και Αποφατικές Ποσότητες, Πράξεις Αλγεβραϊκών Αριθμών. Εύρεση μεγίστου κοινού διαιρέτη, Κλάσματα, Δεκαδικοί, Τετράγωνα και Κυβικοί Αριθμοί, Δυνάμεις, Λόγοι, Πρόοδοι, Απειρο, Ριζών εξαγωγή, Λογάριθμοι, Εξισώσεις α' και β' βαθμού, Υπέρτερες Εξισώσεις".

Το έργο αυτό φυλάσσεται στη Βιβλιοθήκη της Βέροιας, όπως και ο τόμος *Αντιπελάργησις, ή Συλλογή των σωζομένων εκ των αρχαιότερων Ελλήνων των εκπεπονηκότων διαφόρων προς το Δήλιον πρόβλημα εις εύρεσιν δυο μέσων αναλόγων γραμμών εν συνεχεί γεωμετρική αναλογία και εκ των Νεωτέρων, υπο Μπαλάνου Βασιλοπούλου ευφυώς γεωμετρηθέντων, εις την τούτων εύρεσιν, δια μόνου του Κανόνος και Διαβήτου γεωμετρικώς* (Βιέννη 1816). Η *Αντιπελάργησις* (=απόδοσις ευεργετήματος) εκδόθηκε από τον γιό του Μπαλάνου Κοσμά και περιέχει την απόδειξη του Μπαλάνου, τη συζήτηση και την πολεμική γύρω από την εσφαλμένη επίλυση του αρχαίου Δήλιου προβλήματος - που συνίσταται στο διπλασιασμό του κύβου με γεωμετρική κατασκευή και τη χρήση γνάμονα και διαβήτη - μαζί και τις επιστολές (1754-1756) της Ακαδημίας Επιστημών της Πετρούπολης, την επιστολή του Μπαλάνου στις Ακαδημίες Βρετανίας, Ολλανδίας, Παρισίων, την επιστολή του Νικόλαου Ζερζούλη, την απάντηση της Ακαδημίας της Βονωνίας, την επιστολή του Ν. Θεοτόκη και του Ευ. Βούλγαρη προς το δάσκαλο Γιαννίνων Τρύφωνα. Η λύση που προτείνει ο Μπαλάνος είχε πρωτοδημοσιευθεί στη Βενετία 1756 (*Μέθοδος Γεωμετρικώς χωρούσα περί ευρέσεως των δύο μέσων συνεχώς εξής ανάλογον Γραμμών*) και στηρίζεται αποκλειστικά σε αρχαιοελληνικές μαθηματικές υποδείξεις. Αγνοεί έτσι τη σύγχρονη αλγεβρική προσέγγιση, με βάση την οποία ο Ν. Θεοτόκης την απορρίπτει.

Στη Βιβλιοθήκη της Βέροιας υπάρχουν, επίσης τα δυο έντυπα έργα του Βενιαμίν Λεσβίου *Στοιχεία Αριθμητικής* (Βιέννη 1818) και *Γεωμετρίας Ευκλείδου Στοιχεία* (Βιέννη 1820). Ανέκδοτα έμειναν τα έργα του *Στοιχεία Αλγεβρας* (1804), η *Τριγωνομετρία* (1805), η *Φυσική* (1801) και τα *Μετεωρολογικά*, έργα με φανερές τις νεωτερικές επιδράσεις που θα οδηγήσουν στις διώξεις, στην καταδίκη του από την Πατριαρχική Σύνοδο (1804) στην απολογία και την αθώωσή του (1805). Εκτός από τα έντυπα έργα του Βενιαμίν, τα πολυάριθμα χειρόγραφα και μαθηματάρια των μαθη-

τών του πιστοποιούν την ευρύτατη διάδοση του έργου του. Ο Βενιαμίν τονίζει τη στενή σχέση μαθηματικών, φιλοσοφίας, (νεοελληνικών) αιτημάτων για εθνική αποκατάσταση στα Στοιχεία Αριθμητικής ("Προς τους Φιλαναγνώστας") "ένθα είναι εξόριστος η μήτηρ των φώτων φιλοσοφία, ως είναι η παρούσα Ελλάς. Αλλά - πρέπει άραγε δια τούτο ημείς οι Έλληνες να διαμείνωμεν εις ήνπερ ήδη ευρισκόμεθα κατάστασιν; τις - περι τούτου ήθελε κατηγήσοι (σ.Γ.Μ. = καταφατικά απαντήσει); ουδείς. Ωστε πρέπει να ανακληθεί εις την εαυτήν πατρίδα η φιλοσοφία... Και τα προσκλητήρια είναι ουδένα άλλο, ή όπερ ο Ξενοκράτης ωνόμασε Λαβός φιλοσοφίας (σ.Γ.Μ. = τα Μαθηματικά)".

Τον Βενιαμίν, που έχει σπουδάσει τις σύγχρονες επιστημονικές απόψεις στην Πίζα και στο Παρίσι, απασχολούν τα μαθηματικά ως προσδιοριστικό στοιχείο των ανθρωπίνων γνώσεων, με ορισμένες επιρροές αρχαιοελληνικές και των Γάλλων Ιδεολόγων. Στα *Στοιχεία Γεωμετρίας του Ευκλείδου* αποφαινεται ("Προοίμιον"): Η γεωμετρία λοιπόν έλαβε της εαυτής γένεσιν ομού με την διάνοιαν των ανθρώπων και τέχνας. Καθότι όντων των ανθρώπων πολλών επί της γης, και ενός του εδάφους αυτής, ανάγκη ην εις πάσαν πολιτικήν κοινωνίαν οι άνθρωποι να διαιρώσι και να μετρώσι τας εαυτών γαίας, όπερ εστί το έργο της γεωμετρίας¹⁶. Τα *Στοιχεία Αριθμητικής* περιέχουν ορισμούς και τις στοιχειώδεις πράξεις, κλάσματα, δεκαδικούς, δυνάμεις, ρίζα τετραγωνική - κυβική - κλασμάτων, αναλογία, απλή και σύνθετη μέθοδο των τριών, λογαρίθμους, λογαριθμικούς πίνακες. Στα *Γεωμετρίας Ευκλείδου Στοιχεία* εξηγεί την επιλογή της έκδοσης ως απόρροια της αδυναμίας των νεωτέρων να συγκροτήσουν καλύτερο γεωμετρικό σύστημα από του Ευκλείδη. Σ' αυτό το έργο εκθέτει "το μέτρον και την αναφοράν των γραμμών και επιπέδων επιφανειών, περί των στερεών του παραλληλογράμμου - επιφανειών κυρτών, κώνους κυλίνδρους, σφαίρας, πυραμίδας".

Στα έργα φυσικών επιστημών, στην ευρυχωρία που διαθέτει ο όρος φυσικές επιστήμες στην περίοδο του νεοελληνικού Διαφωτισμού, και τα οποία διασώθηκαν στη Βιβλιοθήκη της Βέροιας, περιλαμβάνονται επίσης του Ιωσήπου Μοισιοδάκος *Θεωρία της Γεωγραφίας* (Βιέννη 1781), του Βενιαμίν Μαρτίνου *Γραμματική των Φιλοσοφικών Επιστημών ή Σύντομος Ανάλυσις της Πειραματικής Νεωτέρας Φυσικής* (μτφρ. Ανθιμου Γαζή, τ.Α'-Β', Βιέννη 1799), του Ευγενίου Βουλγάρεως *Τα Αρέσκονα τοις Φιλοσόφοις ήτοι τα περί των φύσει όντων φιλοσοφούμενα εκ διαφόρων φιλοσόφων* (Βιέννη 1805), του Πέτρου Α. Αδήτου *Χημείας Επιτομή* συγγραφείσα μεν γαλλιστί, δια προσταγής της διοικήσεως, εις χρήσιν των Λυκείων της Γαλλίας (μτφρ. - προσθήκες Κ.Μ. Κούμα, τ.Α'-Β', Βιέννη 1808), του Αναστασίου Γεωργιάδου *Αντιπανάκεια ήτοι περί των Αιτίων, ά τας νόσους δυσιάτους ή ανιάτους απεργάζονται* (Βιέννη 1808), το έργο *Φαρμακοποιία Γενική εκ των πλέον νεωτέρων σοφών χυμικών και φαρμακοποιών συγγραφών της Ευρώπης. Μάλιστα εκ του σοφού χυμικού Βρουνιατέλου συνειρανισθείσα παρά του σοφολογιωτάτου διδασκάλου*

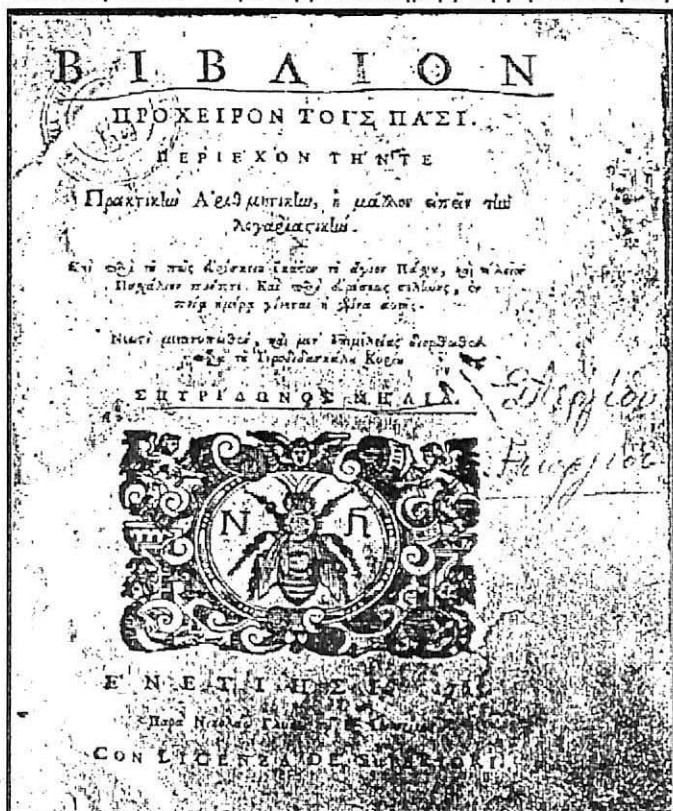
παρουσιάσεις

και ιατρού Διονυσίου Πύρρου του Θετταλού (Κων/πολη 1818).

Στη *Θεωρία της Γεωγραφίας* ο Μοισιόδακας αναλύοντας την αναγκαιότητα της σπουδής αυτής της επιστήμης διαπιστώνει ("Προοίμιον") στην κατεύθυνση της αντιπαράθεσης με τους παραδοσιακούς: "τω όντι απαίσιον πάντη είναι λογιστέον, ότι οι Ημέτεροι Παιδευμένοι, εν ω είναι υπερέμπλεοι των Γραμματικών, να είναι διάκενοι πάντη των Επιστημών". Διαιρεί της Γεωγραφίας το αντικείμενο σε Θεωρητικόν, Φυσικόν, Πρακτικόν, Πολιτικόν και δε διστάζει να παρουσιάσει τις συγκρουόμενες με το γεωκεντρισμό απόψεις για την κίνηση της Γης και το κέντρο του σύμπαντος, αποδεχόμενος ως μέθοδο τον εμπειρισμό και τις θέσεις του Κοπέρνικου και του Νεύτωνα. Στις σελίδες του βιβλίου εκτός των άλλων αναλύονται τα "περι Ορίζοντος, Κύκλου της Θέσεως, Ζωδιακού, Τροπικών, Διαφόρων Θέσεων της Γης, Πόλων, Κλιμάτων της Γης, Λυκαυγούς, περι Αληθινού Σχήματος της Γης, περί του κινείται ή δεν κινείται η Γη, περί της Δόξης του Τύχωνος (σ.Γ.Μ.=Αστρονόμος TYCHO BRAHE) και των Τυχωνιστών, περί της Δόξης του Ρενάτου Καρτεσιού και των Καρτεσιανιστών, Επαγωγή των Κυριώτερων προβλημάτων της Γεωγραφίας (σ.Γ.Μ.= 33 προβλήματα μαθηματικής γεωγραφίας), Προσάρτημα: Περι της διατάξεως του πολιτικού ενιαυτού ή περί του καλενδαρίου εν γένει". Στο τελευταίο μέρος ο Ιώσηπος εκθέτει τις μεθόδους για τη μέτρηση του χρόνου και το ζήτημα της ημερολογιακής μεταβολής του Πάπα Γρηγορίου ΙΓ' (1580), βασισμένος σε συγράμματα των Γάλλων BLONDEL και LALANDE. Το έργο του Μοισιόδακα είναι το πρώτο στην Ελληνική βιβλιογραφία με επιστημονικές αξιώσεις στον τομέα της Μαθηματικής Γεωγραφίας και εκδίδεται μετά από μια σειρά περιγραφικά έργα Ελλήνων. Η σημασία του επεκτείνεται και στη συνέχεια των νεωτερικών κρίσεων και προτάσεων για τη νεοελληνική γλώσσα και παιδεία, τις φυσικές επιστήμες, το κοινωνικό και πνευματικό κατεστημένο - διαδικασία που άρχισε με την έκδοση της *Απολογίας* του (Βιέννη 1780),⁷ στην οποία δημοσιοποίησε ο Μοισιόδακας την αντίληψή του περί της "υγιούς φιλοσοφίας" με ιδιαίτερα μέρη της την Ηθική, Μεταφυσική, Φυσική, Μαθηματικά και Λογικοκριτική.

Ο Ανθιμος Γαζής στοχεύει να συμβάλει στην απαλλαγή του "έθνους των Ελλήνων" από την "αχλύν" με τη μεταφρασμένη από τα γαλλικά *Γραμματική των Φιλοσοφικών Επιστημών* του Αγγλου BENJAMIN MARTIN "του οποίου το όνομα κεχάρακται χρυσοίς γραμμάτοις, κοντά εις ένα Μουσχεμβροέκιον (P.VAN MUSCHENBROECK, Ολλανδός φυσικός, 1692-1761) εις ένα Βόλφιον (GHR. WOLFF, Γερμανός φιλόσοφος, 1679-1754), εις τον ναόν της αθανασίας" (Α. Γαζής "Τοις εντευξομένοις"). Το αγγλικό πρωτότυπο κυκλοφόρησε το 1735, στη γαλλική εκδόθηκε το 1749 και 1777. Ο Γαζής πρόσθεσε σημειώσεις με νεώτερα δεδομένα, όπως την από το 1790 ανακοίνωση του LAVOISIER για τη χρησιμότητα του οξυγόνου στη διαδικασία της αναπνοής, η οποία γνωστοποιείται για πρώτη φορά στο ελληνικό κοινό.

Στο δίτομο έργο προβάλλεται η φιλοσοφία ("καλή φιλοσοφία") με νεωτερική αντίληψη, που τη διαφοροποιεί από αυτή των "παλαιών": "Φιλοσοφίαν εννοούσι την επιστήμην ήτοι Γνώσιν της φύσεως, των αιτιών, των ιδιοτήτων, και των αποτελεσμάτων όλων των όντων, καθ' όσον ημπορεί τινάς να τα γνωρίση δια του λόγου, και να τα ανακαλύψη δια της τέχνης, ή δι' άλλου τρόπου αναλόγου με την δύναμιν και την επιτηδειότητα του ανθρώπου" ("Εισαγωγή"). Περιέχονται κεφάλαια "Περί της Επιστήμης της φιλοσοφίας

εν γένει, Περί της Φυσικής Φιλοσοφίας εν μέρει, Περί Φυσιολογίας, Περι Αξιωμάτων και κανόνων της Φυσικής, Περί Πειραμάτων και διαφόρων οργάνων, Περί των Ιδιοτήτων όλων των φυσικών Σωμάτων, Περί διαιρέσεως της Υλης, Περί Κινήσεως και Ηρεμίας, Περί του Φωτός, Περί Χρωμάτων - Ηχου - Βαρύτητος - Ελκτικής δυνάμεως - Ηλεκτρικής και Μαγνητισμού, Περί των Νόμων της Φύσεως του Ισαάκ Νεύτωνος, Περί Κοσμολογίας - Ουρανολογίας - Σεληνογραφίας - Πλανητογραφίας - Κοσμητογραφίας - Αστρογραφίας - Θεωρίας Αέρος - Θεωρίας Μετεώρων - Φαντασματογραφίας ή φιλοσοφικής εξηγήσεως Ουρανίων φαινομένων, Περι Αέρος - Γεωλογίας - Γεωγραφίας - Υδατος - Υδρογραφίας ή φιλοσοφίας του Υδατος, Περί Ζωογραφίας ή φιλοσοφίας των Ζώων", και προσθήκες με πορίσματα από "την νέαν Χημικήν και Φυσικήν των Γάλλων" (σύνθεση αέρα, ύδατος κ.α.)⁸.

Τα *Αρέσκοντα τοις Φιλοσόφοις* είναι σύνθεση στοιχείων Φυσικής - με αναφορές και στη Χημεία - από τα χρόνια που ο Ευ. Βούλγαρης δίδασκε, γύρω στα 1760, αλλά εκτυπώθηκε στα 1805. Ετσι ως προς την

παρουσιάσεις

κοινοποίηση των νεωτερικών επιστημονικών πληροφοριών, σε ευρύτερο κοινό ("εν ταις ψυχαίς ταις έρωτι φιλοσοφίας κατόχης") υστέρησε χρονικά από τα έργα του Μοισιόδακα, του Θεοτόκη κ.α. Ο Βούλγαρης αναλυτικά υποδειχνει τις οφειλές των Ευρωπαίων στην αρχαιοελληνική προγονική σκέψη και παραθέτει απόψεις νεοκαρτεσιανών και νευτωνικών επιστημόνων από όλη την Ευρώπη (WOLFF, LEIBNIZ, THOMASius, NEWTON, BACON, MUSSCHENBROEK, GRAVESAND, GASSENDI, TORRICELI, GALLILEI και ιδίως των Γάλλων DESCARTES, DUHAMEL, PURCHOT, TAQUET, VOLTAIRE, MARQUISSE DU CHATELLET κ.α.). Η εκλεκτική τοποθέτηση απέναντι στους Κανόνες και τους Νόμους του Νεύτωνα και στην υπόλοιπη μαθηματική ("πειραματική") Φυσική συνδυάζει, επίσης, τη θεολογική ανησυχία, αλλά και τη συχνή καταφυγή στις αναλύσεις του VOLTAIRE και της συνεργάτιδάς του της Μαρκησίας του Καστελλέτ για τη νευτώνεια θεωρία. Αρα *Τα Αρέσκοντα* έχουν γραφεί πριν από το 1785, οπότε ο Βούλγαρης απομακρύνεται από το Βολταίρο⁹. Σταχυολογούμε από τα περιεχόμενα: "Περί υπάρξεως Σωμάτων, Περί αρχών του φυσικού Σώματος, Περί Χρόνου και Κενού - Κινήσεως και Ηρεμίας - Βαρυτήτος - Σωμάτων ηλεκτρικών - Εφελκύσεων των Σωμάτων - Γης - Υδάτος - Αέρος - Πυρός, Περί των γενικώτερων του Φωτός Ιδιοτήτων, Υπογραφή του Οφθαλμού, Περί διευλεύσεως του Φωτός δια των του οφθαλμού χυμών και περι Οράσεως".

Δύο αντίτυπα της οίτομης έκδοσης *Χημείας Επιτομή*, που προέρχονται από διαφορετικούς κτήτορες βρίσκονται στη βιβλιοθήκη της Βέροιας. Πρόκειται για το δεύτερο γαλλικό νεωτερικό σύγγραμμα χημείας (γαλλική έκδοση Παρίσι 1804) μετά τη *Χημική Φιλοσοφία* του Α. FOURCROY (μτφρ. Θ. Ηλιάδη, Βιέννη 1802) που μεταφράζεται στην ελληνική και έγκαιρα γνωστοποιεί στο ελληνικό κοινό - κυρίως στους εκπαιδευτικούς και μαθητές - τα σύγχρονα δεδομένα της μαθηματικής Χημείας. "Ο μεταφραστής προς τους Έλληνες" - κείμενο που προτάσσεται από τον Κ.Μ. Κούμα - παρουσιάζει τον εκπαιδευτικό σκοπό της έκδοσης, την ιστορία της Χημείας, θεωρώντας τον Αριστοτέλη και τους αρχαίους Έλληνες, κάπως υπερβολικά, "πατέρες της σημερινής Χημείας", επίσης τις ανακαλύψεις του LAVOISIER και άλλων Γάλλων. Ο Κούμας εκθέτει την άποψή του για την ονοματολογία της Χημείας, τη χρήση της στις επιστήμες - "Μετεωρολογία, Ορυκτολογία, Γεωλογία, Γεωργία και Γεωπονία, Φαρμακοποιία (φυτών), Ανατομή και Φυσιολογία, Παθολογία, Χημεία ιατρική - φυσιολογική - παθολογική - θεραπευτική - διαιτητική, Φαρμακολογία". Εντυπωσιάζει η προσπάθειά του να καταδείξει τη σύνδεση της με την οικονομική ζωή του τουρκοκρατούμενου Ελληνισμού αναφερόμενος σε οικονομικές δραστηριότητες από αυτές που διενεργούνταν και στην περιοχή της Βέροιας: "πόσον ωφελεί τας τέχνας η Χημεία, μαρτυρούσε λαμπρώς των Αγγλων, Γερμανών, Ολλανδών, και Γάλλων, τα θαυμάσια έργα των τεχνών (...) τα ζωγραφημένα των υφάσματα, αι βαφαί, η σαπονο-

ποιία, η βυρσοδεψική, των ορυκτών αλάτων και οξέων η συσκευασία, των πηλίνων και υελίνων και λευκαργιλίνων σκευών η λεπτοουργία, η θαυμάσιος εργασία των μεταλλικών σωμάτων (...), τα μέσα δια να θερμαίνωμεν και να φωτίζωμεν τας οικίας, δια να αρτύωμεν αβλαβώς τα βρώματα, δια να παρασκευάζωμεν φορέμας, τροφάς, τ' αναγκαία σκεύη μας (...), δια της υγείας την συντήρησιν".

Το "Μέρος Πρώτον. Περί Συνθέσεων" περιέχει μεταξύ άλλων και τα κεφάλαια: "Περί απλών και συνθέτων σωμάτων, Περί φυσικών ιδιοτήτων των απλών σωμάτων (πυρ, φως, ηλεκτρική ύλη, οξυγόνων, θεωρία μετάλλων κ.α.), Σύνθεσις Οξυγόνου - υδρογόνου μετά απλών και συνθέτων σωμάτων, Ενώσεις θείου - φωσφόρου - μετάλλων - αλικού οξέος - γαιών". Το "Μέρος Δεύτερον. Περί αναλύσεως" περιλαμβάνει και τα κεφάλαια: "Ανάλυσις του ατμοσφαιρικού αέρος - των λίθων - των υδάτων - των φυτών, Περί των χημικών φαινομένων εις την φυτικήν ζωήν - εις τα ζώοντα ζώα". Στο "Επίμετρον" παρουσιάζονται τα σχετικά με το νήτρο, ίσως με πρακτικούς στόχους (γένεση, τεχνητή παρασκευή, καθαρισμός). Επίσης, περιέχεται η "Σύντομος έκθεσις χημικού εργαστηρίου", που είναι προσθήκη του Κούμα, σύμφωνα με τις αναλυτικές εισαγωγικές υποδείξεις του για το προσωπικό, το πρόγραμμα και τα όργανα διδασκαλίας των "επιστημονικών σχολείων" που πρέπει να οργανώσουν οι ελληνικές κοινότητες¹⁰.

Ο Αναστάσιος Γεωργιάδης, ιατρός χειρουργός και μέλος επιστημονικών εταιρειών της Ιένας και της Χάλης, συνέγραψε στα ελληνικά και λατινικά την *Αντιπανακεία*, μια από τις λίγες ευρωπαϊκής εμβέλειας εργασίες Ελλήνων επιστημόνων - μεταξύ αυτών περιλαμβάνεται και η Διατριβή Ιατρική *Συνιστώσα Ιδέαν Γενικήν του Ανθρώπου Φυσιολογικώς και Παθολογικώς*, την οποία εκπόνησε ο Δημήτριος Μπέκελλας έλληνα εκ Βερροίας της εν Μακεδονία (Βούδα 1826). Ο Ευθύφρων και ο Ιατροκλής, φανταστικοί τύποι με αρχαιοπρεπή ονόματα, διαλέγονται στο Α' Μέρος "Περί Ιατρικής, Ανθρώπου, Υγείας, Μακροβιότητος, Νόσου, Αέρος, Ύδατος, Έθους, Φαρμάκων, Βρώσεως και Πόσεως". Στο Β' Μέρος μονολογεί ο Ευθύφρων για το ρόλο του γιατρού, επικρίνοντας τους "πρακτικούς", και του ασθενή. Σύμφωνα με τη διαίρεση των αιτίων των νόσων σε εσωτερικά και εξωτερικά, αναλύει τα κεφάλαια "Γένος, Ηλικία, Κράσις, Ιδιοσυγκρασία, Κατασκευή Σώματος, Έξις, Αγωγή, Φαντασία και Πρόληψις, Πάθη ψυχής" και "ιματισμός, Βίου προαίρεσις και επιτήδευμα, Συνεθισμοί, Βιοτεία, Κλίμα και Πατρίς, Ώραι έτους, Φάρμακα εν είδει, Βρώσις και Πόσις εν είδει, περί διαφόρων πραγμάτων".¹¹

Η σύνθεση του Αν. Γεωργιάδη του γνωστού στα μετεπαναστατικά χρόνια με το επίθετο Λευκίας, βασίστηκε σε έργα αρχαίων Ελλήνων και νεώτερων Ευρωπαίων, τα οποία περιέχονται στον βιβλιογραφικό κατάλογο στο τέλος του βιβλίου με τη σειρά: ελληνικά, λατινικά, γερμανικά, γαλλικά, ιταλικά, αγγλικά. Αναφέρει από τους σύγχρονους Έλληνες: *Δημητρίου*

παρουσιάσεις

Καρακάσση Ποιημάτια Ιατρικά (Βιέννη 1795), Ευγενίου του Βουλγάρειως Τα Αρέσκοντα τοις Φιλοσόφοις (Βιέννη 1805) και Λογική (Λειψία 1776), (Νεοφύτου Δούκα) Θουκυδίδου Ολορού περί του Πελοποννησιακού πολέμου (τ. 10, Βιέννη 1805-1806), Νικηφόρου Θεοτόκη Στοιχεία Φυσικής (τ.2, Λειψία 1776-1777). Επίσης του ηπειρώτη γιατρού Κωνσταντίνου Αναστασιάδη τη διατριβή *DE DECREMENTO ALTERA HOMINUM PERIODO, SEU DE MARASMO SENILI* (HALLAE 1808), ενώ ανεξακρίβωτη παραμένει η ταυτότητα του έργου *SILVESTRIS CONST. DISS. INAUG. FEBRIUM VERMINOSARUM PATHOLOGIAM EXHIBENS* (GOTTINAGAE 1785). Η *Αντιπανακεία*, επιπλέον, συγκαταλέγεται στα λιγοστά έργα Ελλήνων με θετικές αναφορές σε κοινωνικές, ανθρωπολογικές και φυσικές απόψεις των Γάλλων HELVETIUS και ROUSSEAU. Επαινέθηκε από τις στήλες των περιοδικών εκδόσεων *MEDICINSCH - CHIRURGISCHE ZEITUNG* (1810 και 1813) και *ALLEGEMEINE MEDICINISCHE ANNALEN* (1810). Στο αντίτυπο που ανήκε στο Χρύσανθο, ως δείγμα της αντιμετώπισης του περιεχομένου από τον αναγνώστη, βρέθηκαν άκοπα 12 φύλλα του Β' μέρους: 170-271 (κεφ. Ασθενής), 334-35 (Φαντασία και Πρόληψις), 352-53 (Πάθη Ψυχής), 336-37 (Ιματισμός), 442-43 και 446-47 (Φάρμακα εν είδει), 474-75 (Βρώσις και Πόσις), 478-79, 482-83, 488-89, 494-95 και 526-27 (Περί Διαφόρων Πραγμάτων).

Την *Φαρμακοποιία* Γενική του Ιταλού καθηγητή της Ακαδημίας της Παύια μετέφρασε ο πολυπράγμων Διονύσιος Πύρρος και πρόσθεσε "άλλας Χυμικές κατασκευάς, ερανισμένας από τους πλέον νεωτέρους και σοφούς Ιατρούς και Φαρμακοποιούς, αλλά ακόμη σχεδόν και εις κάθε γνωστικόν άνθρωπον". Προτάσσεται "Λεξικόν των κατασκευών και πράξεων αυτής" και "Ερμηνεία μερικών οργάνων της Χημικής και Φαρμακευτικής". Στο τέλος προστίθεται "Λεξικόν τινών βοτάνων και υλών" και σχέδια των οργάνων. Παρατίθενται σε ζωντανή γλώσσα, αντίθετα από την αρχαιίζουσα της *Αντιπανακείας*, τα υλικά, οι δοσολογίες, οι τρόποι εργασίας για περίπου 184 φαρμακευτικές κατασκευές και ουσίες. Επισημαίνουμε ορισμένες ενδιαφέρουσες: "Αγγλικόν άλας, Άλας του ηλεκτρού, Αλειφή νευρική, Αμμωνιακός υδράργυρος, Άνθη των αντιμωνίου, Βασιλικόν νερόν, Γλυκύς υδράργυρος, Εκπυρέλαιον του ηλεκτρού, Θερμοξάλικόν της ποτάσης, Κατάπλασμα της αλθαίας και μολόχας, Κολλύριον του ψιμυθίου, Κυανόν του Βερλίνου, Λαύδανον ρευστόν, Μάλγαμα χρυσούν, Νερά μεταλλικά τεχνητά και αερώδη, Οξος του μολύβδου με πνεύμα οίνου, Πηκτή του ελαφοκέρατος, Πνεύμα της βαλεριάνας, Ρευστόν ανώδυνον του Οφμάνου, Σκόνη καθαρκτική των οδόντων, υγρόν αερώδες του Βοΐλου, Φωσφορόδης σόδα ή άλας των κοκκάλων, χυλός των καρπών της κουφοξυλέας". Βέβαια, στην εποχή της πολυφαρμακείας και της ηλεκτρονικής ιατρικής ίσως δεν εντυπωσιάζουν τα δείγματα από την προϊστορία της φαρμακολογίας, όπως και οι προτιμήσεις των πρώτων αναγνωστών του βιβλίου, που διακρίνονται από τις υπογραμμίσεις στον "Γενικό Πί-

νακα της νέας Φαρμακοποιίας": "Αρωματικόν ύδωρ, Ασβεστόνερων, Γλύκυσμα αρωματικόν με όπιον, Εμπλαστρον με υδράργυρον, Εμπλαστρον με κανθαρίδας, Κατασταλτικόν κόκκινον, Κέρμες γεώδες, Μελάνη μαύρη, Πέτρα της κολάσεως (σ.Γ.Μ.=χρήση στη χειρουργική για καυτηριασμούς), Μέθοδος καθαρκτική των οικιών". Συγχρόνως με αυτά ο αναγνώστης ενημερώνεται από τον μαθητή του Βενιαμίν Λέσβιου, το Διονύσιο Πύρρο για ανακαλύψεις που έκαναν οι "Φουρκροάς, Μορβός, Λαβοαζές, Βαυκουϊλίν, Αχάρδ, Βόλτας, Βρουνιατέλης, Γιοβέρτ¹² κ.α.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- Εκφράζω τις ευχαριστίες μου στο προσωπικό της Δημοσίας Βιβλιοθήκης της Βέροιας για την πρόθυμη εξυπηρέτηση στη διάρκεια της έρευνας.

Από τα έργα φιλοσοφικού περιεχομένου, που αναφέρονται στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου, φυλάσσονται αντίτυπα στη Βιβλιοθήκη της Βέροιας.

1. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, "Οι βιβλιοθήκες της Βεροίας κατά την τουρκοκρατία", *Ελληνικά* 24/1971, σσ. 351-362. Του ίδιου, "Τα σχολεία της Βεροίας κατά τα έτη 1849-1912 βά-

παρουσιάσεις

σει ανεκδότων εγγράφων", Μακεδονικά 11/1971, σσ. 1-27. Για την καλλιέργεια των επιστημών αναφέρουμε το περιγραφικό αλλά μοναδικό σε τοπικό έντυπο, δημοσίευμα ως είδος εισαγωγής στο θέμα, του Γιάννη Μυλωνά, "Οι φυσικές επιστήμες στην περίοδο της Τουρκοκρατίας", Νιάου-στα τχ. 40, Ιουλ.-Σεπτ. 1987, σσ. 113-115, 130. Για τον Α. Τσοούπελη βλ. Θωμά Γαβριηλίδη, "Αντώνιος Τσοούπελης. Ένας παρεξηγημένος φυσιολάτρης και φιλόanthropos", εφ. Βέροια 20/1/1995.

2. Βλ. Ευθύμιου Νικολαΐδη, "Η επιλογή της γνωστικής ύλης: βιβλία των φυσικών και θετικών επιστημών του ελληνικού Διαφωτισμού", Τα Ιστορικά τχ. 4, Δεκ. 1985, σσ. 423-430. Επίσης, Τριαντάφυλλου Σκλαβενίτη, "Τα εμπορικά εγχειρίδια της Βενετοκρατίας και της Τουρκοκρατίας" στο Παράρτημα της ανατύπωσης του Ερμή του Κερδώου, Πολιτ. Τεχνολ. Ίδρυμα ΕΤΒΑ, Αθήνα 1982, σσ. 11-41, και Γιώργου Παπαγεωργίου, Ο εκσυγχρονισμός του Έλληνα πραγματευτή σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα (τέλη 18ου - αρχές 19ου αι.). Ένα μαθηματάριο εμπορίου του Αθ. Ψαλίδα, Αθήνα 1990, σ. 8. κ.ε.

3. Βλ. Μιχάλη Λάμπρου "Τα μη στοιχειώδη Μαθηματικά κατά την εποχή της Τουρκοκρατίας. Η περίπτωση του Νικηφόρου Θεοτόκη", Ζητήματα Ιστορίας των Μαθηματικών (Ομίλου για την Ιστορία των Μαθηματικών, Θεσ/νίκη) Νο 13 Αυγ. 1988, σ. 6. Επίσης, Ευ. Νικολαΐδη "Η αναγέννηση των αρχαίων Μαθηματικών στην Ελλάδα του 18ου αιώνα", Ζητήματα Ιστορίας Μαθηματικών Νο 25, Μαΐος 1989, σ. 6.

4. Βλ. Μ. Λάμπρου, ό.π. σ.3-4. Πρβλ. Γιάννη Καρά, Οι επιστήμες στην Τουρκοκρατία. Χειρόγραφα και έντυπα. Α' Τα Μαθηματικά, Αθήνα 1992.

5. Μ. Λάμπρου, ό.π., σσ. 10-16, Γ. Καρά, ό.π., για τον Θεοτόκη, σσ. 92-100 για τον DELA CAILLE σσ. 38, 114-115. Αποσπάσματα και κρίσεις για έργα φυσικών επιστημών του Ν. Θεοτόκη - αλλά και του Ευ. Βούλγαρη, Βεν. Λέσβιος κ.α. βλ. στου Νίκου Ψημμένου, Η ελληνική φιλοσοφία από το 1453 ως το 1821. Τομ. Β': Η επικράτηση της νεωτερικής φιλοσοφίας, Μετακορυδαλική περίοδος, Αθήνα 1989.

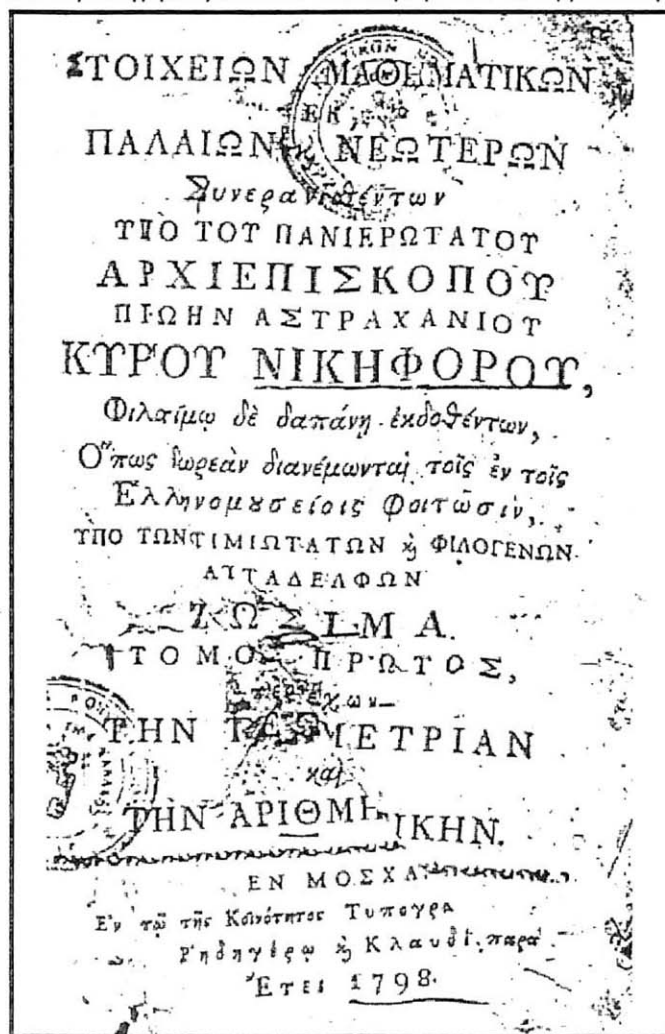
6. Για τα χφ.βλ. Γ. Καρά, ό.π., σσ. 39-59. Για την επιστημονική προσφορά του βλ. Μιχαήλ Κ. Στεφανίδου, Αι φυσικά επιστήμαι εν Ελλάδι προ της Επανάστασης, Αθήναι 1926, σσ. 28-53 ("Βεν. ο Λέσβιος ως επιστήμων"). Πρβλ. Ρωξάνης Αργυροπούλου, ο Βενιαμίν Λέσβιος και η ευρωπαϊκή σκέψη του 18ου αιώνα, Αθήνα 1983, σσ. 168-169, ιδίως για τις διώξεις σσ. 54-66. Για τη φιλοσοφική πλευρά των μαθηματικών έργων του διαφωτιστική είναι η ανάλυση της Άννας Πόταγα, "Μηδείς Αγεωμέτρητος εισίτω" ή η σημασία των Μαθηματικών στη Γνωσιολογία του Βενιαμίν Λέσβιου", Πρακτικά Πανελληνίου Συμποσίου Βενιαμίν Λέσβιος (Μυτιλήνη 28-30 Μαΐου 1982), Αθήνα 1985, σσ. 233-242.

7. Πασχάλη Μ. Κιτρομηλίδη, Ιώσηπος Μοισιόδαξ. Οι συντεταγμένες της βαλκανικής σκέψης τον 18ο αιώνα, Αθήνα 1985, σσ. 131-138, 174-176, 178-189. Πρβλ. την εισαγωγή του Αλκη Αγγέλου στην επανέκδοση της Απολογίας, Αθήνα 1976, σσ. πδ'-πε'. Για το φιλοσοφικό του στοχασμό βλ. Παναγιώτη Νούτσου, "Ιώσηπος Μοισιόδαξ: Ορισμός και διαίρεση της Μεταφυσικής", Δωδώνη 11/1982, σσ. 185-193.

8. Πρβλ. Δημήτριου Απ. Καραμπερόπουλου, Γνώσεις ανατομίας και φυσιολογίας του Θεσσαλού Διδασκάλου του Γένου Ανθίμου Γαζή, Αθήνα 1993, όπου αναδημοσιεύεται το κεφάλαιο "Περί Ζωογραφίας". Βλ. Γιάννη Καρά, Οι θετι-

κές επιστήμες στον ελληνικό χώρο (15ος - 19ος αιώνας), Αθήνα 1992, κεφ. Γ' Οι επιστήμες της ζωής, σ. 263 κ.κ.

9. Για το επιστημονικό έργο του Βούλγαρη βλ. στη συλλογή δημοσιευμάτων του Παναγιώτη Κονδύλη, ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός. Οι φιλοσοφικές ιδέες, Αθήνα 1988, σσ. 19-23, 62-66, 121-123, 182-186, 235-238, Επίσης πρβλ. Παναγιώτη Νούτσου, Νεοελληνική φιλοσοφία. Οι ιδεολογικές διαστάσεις των ευρωπαϊκών της προσεγγίσεων, Αθήνα 1981, σσ. 37-52 ("Ευ. Βούλγαρης και FRANCIS BACON") και τις εισηγήσεις των υπό έκδοση Πρακτικών της Επιστη-

μονικής Ημερίδας "Η Φιλοσοφία στα Γιάννινα. 250 χρόνια από την έλευση του Ευγενίου Βούλγαρη στην πόλη".

10. Βλ. Μ.Κ. Στεφανίδου, ό.π., σσ. 54-66 ("Η πρώτη ελληνική χημική ονοματολογία").

11. Βλ. Γ. Καρά, Οι θετικές..., ό.π., Αθήνα 1991, σ. 268 και 184. Για την επιστημονική δραστηριότητά του βλ. Γεράσιμου Η. Πεντόγαλου, Σχολεία Ιατρικής Παιδείας στην Ελλάδα, Θεσ/νίκη 1991, σσ. 111-120.

12. Βλ. τη βιαστική αποτίμηση του Στέφανου Ευθ. Μιστάρα, "Αναφορά στην προσφορά του Διονυσίου Πύρρου του Θετταλού στις επιστήμες της πατρίδας μας και ιδιαίτερα τις φυσικές", Πρακτικά Συνεδρίου "Οι φυσικές επιστήμες στην Ελλάδα και ιδιαίτερα στη Θεσσαλία πριν την Επανάσταση" (22-24 Μαρτίου 1985), Λάρισα 1986, σσ. 65-71.

Εἰς τὴν Ἀλγγεβραν.
Ἐπίγραμμα Ἡρώελεγειόν.

Ἀλγγεβρα Ἑλλάδα τὴν ἀγακλειτὴν ἐκπρολιπῆσα
ἄμμιγα μύσησιν, τῶνεκα δαλοσύνης
βῆ δ' ἵμεν Ἑσπερίην τῆς Ἑλλάδος ἀνδιχα πρόδεν,
πάντεσι θαυμασίῃ, πάντεσι θεσπεσίῃ,
ἢ δὴ νῦν Παλινάγρετος εἰς πατρώϊα βαίνει,
Σοῖσι πόνοις, Κοσμᾷ, δώματα ἱπταμένη.

Ἄλλο

Ἑλλάς μισάων οἶκημα, σοφῶν τε σὺ μήτερ
δέξαι Ἀλγγεβραν, ἣν παρέχουσι τύποι.
Ἐπίγραμμα Ἀναστασίῃ Μπαλανίδε ἀνταδέλφου
τῷ συγγραφέως Ἡρώελεγειόν.

Ἑλλάς εὐδαίμων πρὶν ζηλωτὴ ὅσα χρεῖος.
Ἐπλετο τὰνβίῳ, σέμμα γὰρ οἱ σοφίης.
Ταύτης δαιμόν ἔα φθόνος εἴλετο πᾶν κλέος ὦκα,
οὔνεκα παντλήμων, ἡδ' ἄχαρις προέβη.
Ἀτὰρ αὖθις γάννυται σοβαρὸν τ' ὅμα αἶρει,
Ἡδ' Ἀλγγέβεας νῦν σύγγραμμα δεξαμένη.

Ἔτερον.

Ἑλλάς ἀθλία περὶ πυσέποτ' αἶρε σὸν ὄμμα,
Εὐχος γ' Ἀλγγέβεας σῶν ἀπο νῦν καμάτων.

Απόδοση: Θωμά Γαβριηλίδη

1. Η Αλγεβρα, πάει καιρός, την ξακουστήν Ελλάδα που άφησε και έφυγε μαζί μ' όλες τις Μούσες για να μην πέσει στη σκλαβιά, κι έμειν' η Ελλάδα έρημη. Στην Εσπερία κίνησεν και πήγε, και λογιούνταν απ' όλους αξιοθαύμαστη, εξαίσια απ' όλους. Αυτή λοιπόν τώρα εδώ πίσω προσκαλεσμένη στα πατρικά της δώματα, Κοσμά, ξαναγυρίζει πετώντας, και το πέτυχαν μόνο οι δικοί σου κόποι.

2. Ελλάδα δώμα των Μουσών και των σοφών μητέρα, δέξου την Αλγεβρα δώρο των τυπογράφων.

3. Επίγραμμα Ηρώελεγειόν Αναστασίου Μπαλανίδου, αδελφού του συγγραφέα.

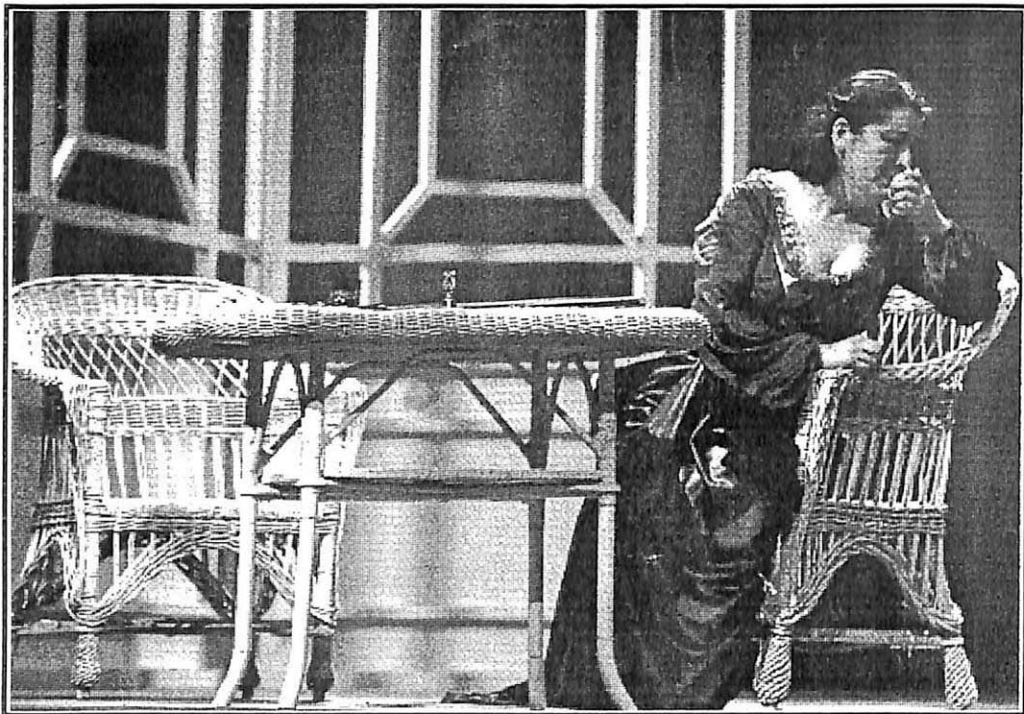
Η Ελλάδα ήταν κάποτε καλότυχη και πλούσια και ζηλευτή πάνω στη γη καθώς τα είχαν όλα εκείνα που για τη ζωή ωφέλιμα λογούνται γιατί το στέμμα φόραγε της θεϊκής σοφίας. Ομως ο φθόνος, τρομερός, γοργά τη δόξαν όλη της άρπαξεν κι απομένειν πανάθλια δίχως χάρες. Αλλά, να, πάλι χαίρεται, πέρφανα ψηλοβλέπει, το σύγγραμμα της Αλγεβρας μόλις στα χέρια πήρε.

4. Ελλάδα τώρα δύσμοιρη, κάποτε ξακουσμένη για ψήλωσε τα μάτια σου, καμάρωσε και πάλι, της Αλγεβρας το καύχημα ειν' τωρινός καρπός σου.

παρουσιάσεις

ΣΟΝΙΑ ΘΕΟΔΩΡΙΔΟΥ. Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΔΑ ΥΨΙΦΩΝΟΣ

Η Σόνια Θεοδωρίδου γεννήθηκε στη Βέροια όπου και τελείωσε το γυμνάσιο. Τα οικονομικά της οικογένειας χαμηλά, αλλά η μητέρα φιλόδοξη. Φέρνει πιάνο στο σπίτι και στέλνει τις δίδυμες, τη Σόνια και τη Μαρία να μάθουν πιάνο, κιθάρα και ακορντεόν. Αλλά και ξένες γλώσσες. Οι γονείς ονειρεύονται τη Σόνια καθηγήτρια, αλλά εκείνη, όταν συνέρχεται από το "σοκ" της Αθήνας, μπαίνει στο Εθνικό Ωδείο και αποφοιτά από την τάξη του τραγουδιού της Καίτης Παπαλεξοπούλου με αριστείο και βραβείο εξαιρετικής επίδοσης. Για να τα βγάλει πέρα παίζει ακορντεόν με το Γιάννη Σπανό και την Πρωτοψάλτη. Παράλληλα μελετά πιάνο με τη Νόρα Μπακοπούλου και το 1983 έρχεται η υποτροφία Μαρία Κάλλας. Από

το 1986 έως σήμερα μελετά με τη μεγάλη Βέρα Ρόζα στο Λονδίνο. Μαθήτρια ακόμη ντεμπουτάρει στο Πασάου, μια μικρή πόλη της Γερμανίας για να καταλήξει εν μια νυκτί, να βρεθεί σολίστ στην Οπερα της Φραγκφούρτης. Και από εκεί στις μεγαλύτερες λυρικές σκηνές του κόσμου, όπου εκτός από μεγάλη σοπράνο τραγουδίστρια, χρίζεται και σπουδαία ηθοποιός.

Από το Σεπτέμβριο του 1990 είναι σολίστ της Οπερας της βασιλείας. Παράλληλα εμφανίζεται με ξεχωριστή επιτυχία σε μεγάλα θέατρα της Γερμανίας όπως Καρλσρούη και Deutsche Oper Berlin, ως προσκεκλημένη καλλιτέχνης με ρεπερτόριο από τον Gluck έως τον Scheyberg. Η Σόνια Θεοδωρίδου είναι επίσης επιτυχημένη ερμηνεύτρια του γερμανικού λήντ και έχει δώσει ρεσιτάλ και liederabend με ξεχωριστή επιτυχία στη Γερμανία, Γαλλία και Ελλάδα. Σήμερα ζεί στο Κρέφελντ της Γερμανίας με τον τρίχρονο γιό της όπου ο άνδρας της είναι διευθυντής της Οπερας. Η μεγάλη Ελληνίδα υψίφωνος που πρόσφατα έλαμψε με τις ερμηνείες της στο Μέγαρο Μουσικής πιστεύει ότι η ιστορία κρίνει αν είναι ή όχι κανείς μεγάλος τραγουδιστής. Αρνείται το χαρακτηρισμό "επόμενη Μαρία Κάλλας" γιατί ακριβώς για την ίδια είναι το είδωλό της.

Η ίδια αισθάνεται ως εκπρόσωπος της χώρας μας στο εξωτερικό και δηλώνει: **"Όταν βγαίνω στη σκηνή και αστράφτω είμαι εκπρόσωπος της χώρας μου. Και λένε αυτή είναι Ελληνίδα. Η Σόνια ακολουθεί".**

Σ.Ε.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑ

Μπιζέτας Αθανάσιος, Δικηγόρος*

Η καθημερινά επιβεβαιωμένη κρίση στην Ελληνική κοινωνία στο τέλος του 20ου αιώνα οδηγεί τον καθένα μας σε απαισιόδοξες σκέψεις για την πορεία αυτού του Έθνους με την Ανατολή του 21ου αιώνα.

Η κρίση είναι πολυποίκιλη και άπτεται σχεδόν όλων των θεσμών και λειτουργιών της οργανωμένης, υποτίθεται, ελληνικής κοινωνίας.

Αναμφισβήτητα και όπως προκύπτει από τους καθημερινά δημοσιευμένους δείκτες η οικονομική κρίση κυριαρχεί και αυτό οφείλεται στην υποβόσκουσα έντονα και καθ' όλα υποκριτική πολιτική κρίση τόσο των θεσμών όσο και των ηθικών αξιών.

Οποιος τολμήσει και έχει το θάρρος να "πει" την αλήθεια σχεδόν αμέσως τίθεται στο περιθώριο, αφού φυσικά του ρίξουν τόνους από λάσπη.

Ετσι τελευταία πρωταγωνιστικό ρόλο, στο πολιτικό θέατρο, παίζουν οι μετριότητες και οι οσφυοκάμπτες που στηρίζουν συνακόλουθα την κάθε κομματική πελατεία.

Φθάσαμε στο απαράδεκτο σημείο να χαρακτηρίζουμε το άτομο, τις προσωπικότητες, τους δημιουργικούς, τους άξιους σε "δικός μας" και "δικός τους". Να τροποποιούνται διατάξεις του Αστικού και Ποινικού Κώδικα χάριν πολιτικών και κομματικών σκοπιμοτήτων.

Πράγματι αυτά έχουν σαν αποτέλεσμα η σεμνότητα και η μετριοφροσύνη να τίθεται στην γωνιά. Η αμετροέπεια να εκθειάζεται. Η θρασύτητα να επιβραβεύεται. Η αλήθεια να στραγγαλίζεται. Ο πολιτικός εγωισμός να κυριαρχεί και μάλιστα πάνω από το εθνικό συμφέρον.

Ο φθόνος να περισσεύει συνοδευόμενος μάλιστα με απύθμενη συκοφαντία. Η λέξη αγάπη έχει σχεδόν διαγραφεί από το λεξικό. Η κλεψιά έχει ονομασθεί προμήθεια, κατά τον Αστικό Κώδικα χωρίς καμμία

ποινική κύρωση. Η επιδειξιμανία, ο υλισμός, και ο ψευδονεοπλουτισμός έχει εκτοπίσει στην κυριολεξία το πνεύμα, την σεμνότητα, την μετριοπάθεια.

Τα οράματα για μια καλύτερη και ευνοούμενη κοινωνία δολοφονήθηκαν απο καιρό.

Αντί, λοιπόν, οι πνευματικές και ηθικές αξίες της κοινωνίας μας να τιμούνται και να εκθειάζονται ώστε να είναι οδηγητές για τις επερχόμενες γενεές, αντίθετα προέχουσα θέση παίρνουν οι ομορτιστές και οι αμοραλιστές.

Να γιατί οι νέοι μας επιλέγουν άλλα πρότυπα, ακολουθώντας άλλους δρόμους χωρίς τέρμα, χωρίς λογική.

Η λύση, πιστεύω, είναι μια και μοναδική, συνάμα και ελπίδα για το Έθνος μας προκειμένου να εξέλθουμε από το τέλμα, από τον βούρκο: Η ΠΑΙΔΕΙΑ. Η παιδεία ν' αναχθεί σε μείζον Εθνικό θέμα.

Όταν λέγω παιδεία δεν εννοώ μόνον την εγκύλια μόρφωση, αλλά κυρίως το πως τα παιδιά μας διδασκόμενα θα πρέπει: Να συμπεριφέρονται, να μιλούν, να περπατούν, να σέβονται, να γνωρίζουν όχι μόνον τα δικαιώματα, αλλά και τις υποχρεώσεις, να διαλέγονται, να εθίζονται στις τέχνες και τα γράμματα, να κυριαρχεί το συναίσθημα της σεμνότητας, να εργάζονται κ.λ.π.

Θα συντελεσθεί το μεγαλύτερο έγκλημα εάν δεν δοθεί νόημα και περιεχόμενο στην παιδεία των βλασταριών μας. Είναι η τελευταία μας ελπίδα.

Σ' αυτή πρέπει να συμπεριληφθούν και οι περιθωριακές κοινωνικές ομάδες όπως "γύφτοι, πομάκοι κ.λ.π. ώστε να ελαχιστοποιηθεί ο αναλφαβητισμός.

Χωρίς, λοιπόν παιδεία αναμφισβήτητα κατά τον ποιητή, δεν θα έχουμε "ουτε πλοίο, ούτε οδό".

* Ο Αθανάσιος Μπιζέτας είναι Δικηγόρος στο Πρωτοδικείο Βέροιας, Οικονομολόγος, τ. Δημοτικός Σύμβουλος, τ. Αντιπρόεδρος στο Νοσοκομείο Βέροιας.

παρουσιάσεις

ΠΑΛΙΕΣ ΒΕΡΟΙΩΤΙΚΕΣ ΘΕΑΤΡΙΚΕΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ

Σβαρνόπουλος Στέλιος.

Η πατρίδα μου η Βέροια πάντοτε είχε πολιτιστική και καλλιτεχνική κίνηση. Δεν θα αναφερθούμε στα αρχαία "Ολύμπια" μήτε στον περίφημο Γυμνασιαρχικό Νόμο που βρέθηκε κάτω απ' την "Ε-ληά" και διατηρείται σε άριστη κατάσταση στο αρχαιολογικό μουσείο της Βέροιας.

Η αναδρομή μας θα γίνει στην καλλιτεχνική κίνηση της Βεροίας στις αρχές του αιώνα μας γύρω δηλαδή στο 1900.

Την εποχή εκείνη ανέπτυξαν ξεχωριστή δραστηριότητα διάφορα καλλιτεχνικά σωματεία όπως η "Μέλισσα" η οποία ανέβασε πολλά θεατρικά έργα στο δημοτικό θέατρο της πόλης που έδινε τις παραστάσεις του στο παράρτημα του δημοτικού σχολείου που βρισκόταν στο χώρο που είναι τώρα το μέγαρο του ΟΤΕ.

Από τα έργα που παίχτηκαν μνημονεύουμε τη "Γκόλφω", την "Ψυχοκόρη", τον "Αγαπητικό της Βοσκοπούλας" και τον "Αρχοντοχωριάτη".

Οι ερασιτέχνες πρωταγωνιστές ήταν ο Γεώργιος Βλαχογιάννης, ο Τουμπουλέκας που αργότερα έγινε ιερομόναχος στον Άγιο Πρόδρομο Βεροίας, ο Δημήτριος Κανάκης, ο Γεώργιος Κανάκης, ο Εμμανουήλ Περδίκας, ο Μιλτιάδης Καζινάρης που ερμήνευε τους γυναικείους ρόλους και ο Αθανάσιος Αυξεντίου άνθρωπος πολύ μεγάλης εγκυκλοπαιδικής και επιστημονικής μόρφωσης που έκανε τον υποβολέα. (Θα μου επιτρέψετε μια παρένθεση: Πριν και κατά την Γερμανική κατοχή είχα την καλή τύχη να γνωρίσω τον άνθρωπο σε προχωρημένη ηλικία και να μου μιλάει ασταμάτητα για τη ζωή και το έργο των μεγάλων Αγγλων ποιητών Τζώρτζ Μπράουνινγκ και Ελισάβετ Μπάρρετ. Τον άκουσα επίσης να συνομιλεί με τον Γερμανό φρούραρχο Βεροίας που ήταν Ελληνιστής στην αρχαία Ελληνική αττική διάλεκτο).

Άλλο σωματείο της εποχής εκείνης ήταν ο **Η Βέροια άλλοτε.** "Μέγας Αλέξανδρος" με βασικά στελέχη τους: Γεώργιο Θεμελή, Αργύριο Τσικερδάνο του Αντωνίου, Νάκο Παπαζιάκα, Γεώργιο Τζίκα, Γιάννη Παπαδάκη - Στάϊκο, Γιάννη Χριστοδούλου, Αντώνιο Βλαχογιάννη του Γεωργίου, Νίκο Τσίτρο, Αχιλλέα Μπέζα, με πρώτο Πρόεδρο τον Αναστάσιο Καρατζόγλου. Το 1914 στην απελευθερωμένη πιά Βέροια ιδρύθηκε ο Φιλολογικός Σύλλογος "Ελικών" με έβλημα παπιγιόν και ανέβασε πολλά θεατρικά έργα όπως τον "Αρχοντοχωριάτη", τον "Γιατρό χωρίς να θέλει",

τον "Ιωσήφ τον ακτοφύλακα", τον "Μαρμαρωμένο βασιλιά" και άλλα.

Μέλη του συλλόγου αυτού ήταν ο Γεώργιος Τσίτρος, ο Σταύρος Παπαδήμου ο οποίος ερμήνευε τους γυναικείους ρόλους, ο Αναστάσιος Καρατζόγλου, αργότερα Δήμαρχος Βεροίας, ο Αντώνιος

Σαρρηκωστής, οι αδελφοί Κύρου Κύρος και Μανώλης, ο Γιάννης Δημάδης, ο Στέφανος Ζάχος, ο Αντώνιος Τσιτσεκλής, ο Δημήτριος Πολυζωίδης, ο Γιάννης Δεσποτόπουλος, ο Στέργιος Αλεξιάδης, ο Θωμάς Σακελλαρίδης, ο Ιωάννης Παπαντωνίου και άλλοι.

Οι παραστάσεις δίνονταν στο χαμηλό φωτισμό της γκαζόλαμπας και ο οδηγός σκηνής γυρνούσε στα παρασκήνια με φορητή γκαζόλαμπα.

παρουσιάσεις

Η μεταμφίεση του άντρα σε γυναίκα για να αποδώσει γυναικείο ρόλο γινόταν με στουμπέτσι για να κρυφτεί το μουστάκι που για να βγεί μετά το τέλος της παράστασης ήταν σωστό μαρτύριο.

Μετά το 1923 χειραφετήθηκαν οι γυναίκες και ανέβηκαν στη σκηνή με πρωταγωνίστριες στο έργο "**Φωτεινή Σάντρη**" του Γρηγόρη Ξενόπουλου τις δασκάλες **Ευδοξία Αντωνιάδη** και **Αγγελική Γεωργιάδη**. Οι οργανωτές δεν παράλειπαν να προσκα-

λούν και επίσημους για να καλλιεργούν και τις δημόσιες σχέσεις.

Α ν ά μ ε σ α στους επίσημους πρώτος και καλλίτερος ο Τούρκος τοπάρχης, φυσικά πριν την απελευθέρωση που ήταν τρομερά παραδόξιστος και πολλές φορές δημιουργούσε δύσκολες καταστάσεις και καθυστέρουσε την παράσταση με διάφορες προφάσεις.

- Που είναι μπρέ Μανόλα το άντεια;
- Νάτη εφέντη.
- Βαϊ, βάϊ αυτό ντεν έχει πούλια (χαρτόσημο).
- Να βάλουμε εφέντη.

- Τώρα ντεν γκένιτι. Τέατρο ντεν παίξεις.

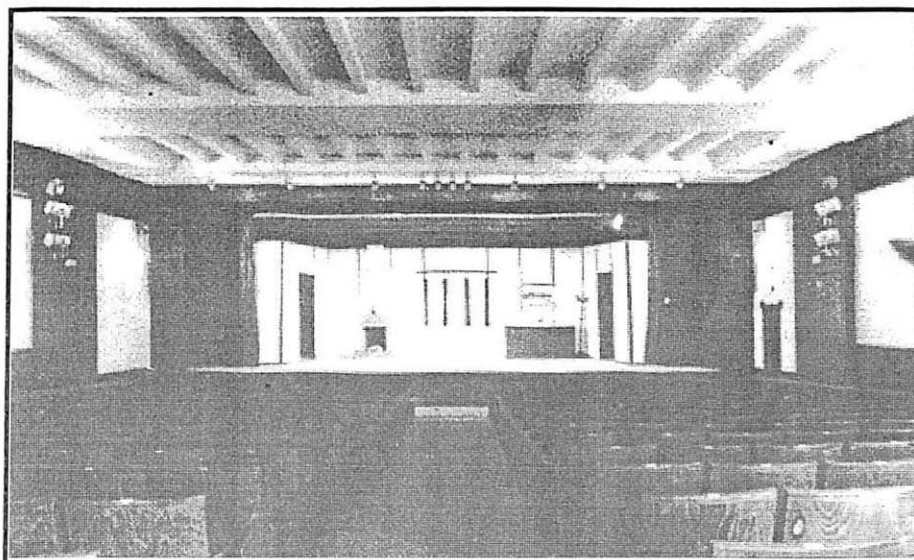
Τον αντιμετώπιζε όμως πάντοτε αποτελεσματικά ο **Γεώργιος Κανάκης** άνθρωπος πανέξυπνος και άριστος γνώστης της Τουρκικής γλώσσας, αργότερα ήταν επίσημος διερμηνέας του Πρωτοδικείου Βεροίας, ο οποίος έπαιρνε απ' το Ταμείο του Θεάτρου δυο λίρες κι αφού τις τύλιγε σ' ένα άσπρο μαντήλι ζύγωνε τον Τούρκο τοπάρχη και τούλεγε στη γλώσσα του:

- Μπούγιου-ρουμ εφέντη μπίρ πεσκές!

(= Ορίστε κύριε ένα δώρο!) και με τρόπο το έριχνε στον ανοιχτό του μπεζαχτά.

Ο Τούρκος χαϊδεύε με αγαλλίαση το άσπρο μαντήλι και στρίβοντας το μουστάκι του έλεγε:

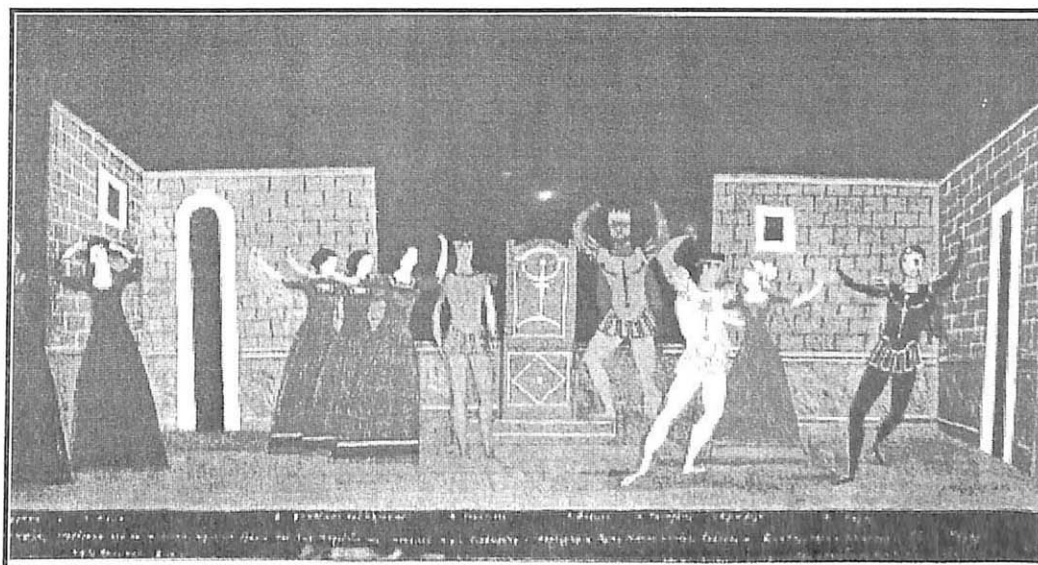
- Αϊντε μπρέκια-φίρ παίξεις τέατρο!

Η θεατρική σκηνή της Βεροίας σήμερα.

Τέλος πρέπει ν' αναφέρουμε ότι ο πρώτος δημόσιος χορός στη Βεροία έγινε το 1921 στο "**Ζάππειο**" από την λέσχη δημοσίων υπαλλήλων η οποία είχε πρώτο Πρόεδρο τον **Γεώργιο Δόλογλου**.

Η **Μαγική Μπαρμπούτα**, Λαογραφικά της Βεροίας 1979*.

παρουσιάσεις

ΓΙΑ ΤΟ ΜΟΛΙΕΡΟ

Ρέτος το καλοκαίρι το ΔΗΠΕΘΕ Βέροιας ανεβάζει το έργο του Μολιέρου "Ο Φιλάργγυρος". Με την ευκαιρία αυτή τα "Πολιτιστικά Δρώμενα" παρουσιάζουν σκέψεις και απόψεις πάνω στο έργο του Μολιέρου και στη συμβολή του στο Νέο Ελληνικό Θέατρο*.

Paule Rossetto

"Ο Μολιέρος είναι ένας θεατράνθρωπος ή πιο σωστά, το θέατρο είναι η ζωή του. Πράγματι, ενώ γράφει για το θέατρο, παράλληλα παίζει στο θέατρο και διευθύνει το θίασο του θεάτρου. Ο Κορνέιγ, ο Ρακίνας, ο Ουγκώ, ο Μπωμαρσαί, ο Μαριβώ και οι άλλοι έγραψαν θεατρικά έργα πάνω απ' όλα είναι συγγραφείς ο Μολιέρος όμως είναι κυρίως ηθοποιός. Άλλωστε στην αρχή της σταδιοδρομίας του δε φαίνεται να είχε σκοπό να εκδώσει τα έργα του και δεν το αποφάσισε παρά κάτω από την πίεση και την ανάγκη που του δημιούργησε η κακοήθεια κάποιων εκδοτών οι οποίοι πουλούσαν αντίτυπα των έργων του σε μια εποχή όπου τίποτα δεν προστάτευε τα συγγραφικά δικαιώματα. Κάποια του έργα δεν εκδόθηκαν ποτέ όσο ζούσε, όπως ο Δον Ζουάν. Τελευταία πολύ σημαντική παρατήρηση: σε αντίθεση με τον Κορνέιγ και το Ρακίνα δεν έκανε ποτέ συλλογική έκδοση των έργων του και δεν ξανακοίταξε ποτέ τα παλιά του κείμενα. Είναι αλήθεια επίσης πως ο θάνατος του αιφνιδίασε στο απόγειο της παρισινής καριέρας του η οποία δεν κράτησε παρά δώδεκα περίπου χρόνια μόνο. Κατάφερε ωστόσο να σημαδέψει τον αιώνα του επιβάλλοντας μια νέα θεώρηση του κωμικού είδους και συμμετέχοντας στους μεγάλους ιδεολογικούς αγώνες που συντάραξαν τους σύγχρονούς του".

Ζαν - Ζακ Ρουσώ

"Συμφωνούν όλοι - και θα το νοιώθουμε κάθε μέρα και πιο πολύ - πως ο Μολιέρος είναι ο πιο τέλειος κωμικός συγγραφέας, απ' όσους τα έργα τους μας είναι γνωστά. Κι όμως ποιός μπορεί ν' αρνηθεί πως το θέατρο του Μολιέρου είναι ένα σχολείο όπου διδάσκονται ανώμαλες έξεις και διεφθαρμένα ήθη;... Ακούω να λένε πως κατακρίνει τα ελαττώματα. Αλλά θα ήθελα να συγκρίνουν τα ελαττώματα που κατακρίνει, μ' αυτά που ευνοεί. Ποιός είναι ο πιο αξιοκατάκριτος; Ο χαζός και ματαιόδοξος αστός, που παριστάνει βλακωδώς τον άρχοντα, ή ο πονηρός άρχοντας που τον κοροϊδεύει;..."

Γκαίτε

"Ο Μολιέρος βρίσκεται τόσο ψηλά, ώστε νοιώθουμε μια καινούργια έκπληξη κάθε φορά που τον διαβάζουμε. Είναι ένας άνθρωπος εντελώς ξεχωριστός. Οι κωμωδίες του συνορεύουν με την τραγωδία... Ξαναδιαβάζω κάθε χρόνο μερικά έργα του Μολιέρου, όπως, καμιά φορά, κοιτάζω μερικές γκραβούρες των μεγάλων Ιταλών δασκάλων.

Παρηγοριέμαι όταν διαβάζω Μολιέρο. Εχω μεταφράσει τον "Φιλάργγυρο" και τώρα ασχολούμαι με τον

"Γιατρό με το στανιό"... Τι μεγάλος άνθρωπος ο Μολιέρος! Πόσο είναι αγνός! Ναι, ένας άνθρωπος αγνός, να τη λέξη που του ταιριάζει. Δεν υπάρχει σ' αυτόν τίποτα φτιαχτό, τίποτα παραμορφωμένο. Τι μεγαλοπρέπεια που έχει! Μπόρεσε να επιβάλει τις απόψεις του στα ήθη της εποχής του και τιμώρησε τους ανθρώπους παρουσιάζοντάς τους όπως είναι".

Σαιντ-Μπεβ

"Ο Μολιέρος είναι, μαζί με τον Σαίξπηρ, το πιο τέλειο παράδειγμα δραματικής και δημιουργικής ικανότητας... Όπως ο μεγάλος του προκάτοχος κινείται κι αυτός, μπορούμε να πούμε, σε μια σφαίρα

Σκίτσο του Μολιέρου από τον Ζαν Κοκτώ.

πιατύτερη κι ανώτερη, κυβερνώντας τον εαυτό του, εξουσιάζοντας τη φλόγα του, φλογερός στο έργο του, αλλά διαυγής στο πάθος του".

Λουί Ζουβέ

"Όπως κάθε μεγάλο θεατρικό έργο, ένα έργο του Μολιέρου είναι ένα μήνυμα - η απελευθέρωση από μια ψυχική κατάσταση. Είναι ένα μέσον να ξεφύγει απ' τη ζωή, να την ευρύνεις κοροϊδεύοντάς την. Είναι ένα μέσον επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων, ένας δεσμός συμπάθειας και φιλίας..."

παρουσιάσεις

Κονσταντίν Στανισλάβσκι

"Ποιός δεν ξέρει τη στερεότυπη μολιερική "ενιαία μορφή"; Είναι η ίδια για όλα τα έργα του και για κείνα που τους μοιάζουν. Δοκιμάστε να ξαναφέρετε στην μνήμη σας την εμφάνιση και τη σκηνοθεσία ενός έργου του και θα 'χετε αμέσως τη σκηνοθεσία όλων των άλλων έργων του, σ' όλα τα θέατρα. Εχετε μπροστά σας όλους τους Orgons, Cleantes, Sgaranelles, που είδατε κατά καιρούς και που μοιάζουν μεταξύ τους σαν σταγόνες νερού. Αυτή είναι ακριβώς η "καθηγιασμένη" παράδοση που προσπαθούν να διαφυλάξουν όλα τα θέατρα. Αλλά πού βρίσκεται επιτέλους ο Μολιέρος. Είναι κρυμμένος μέσα στη τσέπη της στολής. Απ' τις πολλές "παραδόσεις" δεν μπορεί να τον δει κανείς καθόλου. Διαβάστε όμως μια φορά το "Impromptu de Versailles" του και θα δείτε πως ο Μολιέρος ο ίδιος καταδικάζει δριμύτατα εκείνο ακριβώς, που αποτελεί την ουσία της "παραδόσης" που του αποδίδεται. Τι το ανιαρότερο μπορεί να υπάρξει για το θέατρο απ' τη "Μολιερική παράδοση"! Αυτό ακριβώς είναι ο "όπως πάντα" Μολιέρος, ο "καθώς πρέπει" Μολιέρος, ο Μολιέρος "γενικά". Μια φριχτή για το θέατρο ολέθρια λέξη αυτό το "γενικά".

Το δυσκολότερο για κείνον που στέκει πάνω στη σκηνή είναι να πιστέψει αληθινά αυτό που διαδραματίζεται πάνω σ' αυτήν και να το πάρει απόλυτα στα σοβαρά. Ομως χωρίς πίστη, χωρίς το θερμό αυτό ζήλο δεν είναι δυνατό να παιχτεί καμιά κωμωδία, καμιά σάτιρα κι ιδιαίτερα μάλιστα καμιά γαλλική, κλασσικής, μολιερική".

Απόσπασμα από το αφιέρωμα**του περιοδικού "Θέατρο"****για το Μολιέρο****ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ ΜΑΣ****"πεπαίδευκε την Ελλάδα"****Γιάννης Σιδέρης. Ιστορικός**

Πολλά έχει προσφέρει στο θέατρό μας ή Γαλλία. Όταν παράγινε η προσήλωσή μας προς τα γαλλικά πρότυπα, βγήκε ο Ξενόπουλος τη βραδιά που πρωτοπαίχτηκαν οι "Βρυκόλακες" στα 1984, και τόνισε πως η Ελλάδα ήτανε πνευματική επαρχία της Γαλλίας. Ο Μολιέρος όμως ανήκει στο πιο εκλεκτό τμήμα της γαλλικής προσφοράς! Ηρθε σε μια εποχή που τον είχαμε ανάγκη και βοήθησε τα πρώτα βήματα του

θεάτρου μας. Γοργά, η τύχη του Μολιέρου θα λάβει σπουδαία χάρη στη Λογοτεχνία μας χωρίς να χάσει καιρό, παρακινημένος πιθανόν από τη σύσταση του Κοραή, ο Κωνσταντίνος Οικονόμος επεξεργάζεται το

Γκραβούρα του Gars από το έργο του Boucher για την έκδοση του έργου "Οι Πονηριές του Σκαπέν" (1734).

"Φιλάργυρο" και τον τυπώνει στα 1816, 36 χρονών. Έτσι αποχτήσαμε τον "Εξηνταβελώνη". Η δράση του γίνεται όπως είναι γνωστό, στη Σμύρνη. Σα να ξεκινάει από ντόπια γεγονότα που 'πρεπε να εκφραστούν, ξαναπλάθει το κείμενο.

Ο "Εξηνταβελώνης" παιζότανε όλο τον 19ο αιώνα, συνέχεια κ' οι επαναλήψεις του είναι άπειρες, είχε τόσο συνδεθεί με τους παλαιότερους ηθοποιούς μας, που όταν άλλαξε γενικά η θεατρική αντίληψη στον τόπο μας, κι ο "Εξηνταβελώνης" μπήκε στη σκιά τον ξανάφερε στη ζωή ο Καραντινός στις 23 Ιουνίου 1955, σ' ένα χαριτωμένο κηποθεατράκι των Κωνστα-

παρουσιάσεις

ντινιουπολιτών στην Καλλιθέα. Ο Μολιέρος είχε παντο-
τε, για μας ένα λαϊκό υπόστρωμα την ανάλογη δική του
συμπάθεια και προς τους απλούς ανθρώπους την εκτί-
μησε το Κοινό μας κ' έδινε και στους ηθοποιούς μας
από τα πρώτα χρόνια την επιδοκιμασία του στους ρό-
λου τους.

Ωστόσο, μέσα στις, έστω λιγοστές, ελλη-
νικές παραστάσεις, διαμορφώνεται στους
ηθοποιούς μας μια μο-
λερική αντίληψη του
κωμικού, ενισχυμένη
κι από τις ερμηνείες
των ξένων ηθοποιών
σ' ανάλογα έργα, που
τα 'βλεπαν στις περιο-
δείες τους στην Πόλη,
στη Σμύρνη, στη Ρου-
μανία, όπου δούλευαν
τον περισσότερο και-
ρό. Όταν οι δικοί μας
παίζανε Μολιέρο, το
γλυκό κείμενο τους
ερχότανε καλά, τους
εθώπευε την ψυχή
τους και τους οδη-
γούσε να πλουτίζουν
την πείρα τους από
την άμεση παρατήρη-
ση χειραγωγημένοι α-
πό το Μολιέρο,
αντικρύζανε την πραγ-
ματικότητα να τους α-
ποκαλύπτει τους

ανθρώπινους τύπους.

Πυξίδα προς την
αλήθειά μας έγινε ο Μολιέρος!

Καλέστε, παρακαλώ, την επικουρία της ανάμνησής
σας, για να σας ξαναφέρει μπροστά σας το "Γιατρό
με το στανιό" του Μολιέρου, παλαιότατη γνωριμία
του θεάτρου μας. Ο Σγαναρέλλος πρέπει να κάνει τη
"διάγνωσή" του αφού υπολογίσει να δει τι ξέρει ο
Ιερώντας από Ιατρική, αρχίζει - στη Β' πράξη, σκηνή
πέμπτη - ν' αραδιάζει τις ακατανόητες φράσεις του,
τις αυτοσχεδιαστικές. Θυμηθείτε τώρα, παραλ-
λήλως, τον ηθοποιό Χατζηχρήστο και τους αυτοσχε-
διασμούς του που τους αντλεί από την ιδιαίτερη
μορφή του ταλάντου του, την πλασμένη όχι συνειδη-
τά από την παράδοση, και θα 'χετε την πιο φρέσκια
απόχρωση της ηθοποιίας μας, που γενιοκρατιέται α-
πό τόσο μακριά, από το Μολιέρο.

Γενικά, κάθε αγνότερος πόθος, μέσα στο θέατρο
μας, αγκαλιάζει το Μολιέρο. Ο Βασίλης Ρώτας, στο
"Λαϊκό Θέατρό" του, στο Παγκράτι έχει ανεβάσει τέσ-
σερα έργα του, νομίζω το ένα ο "Δον Ζουάν" για πρώ-
τη φορά στην Ελλάδα. Κι ο Βασίλης - Αργυρόπουλος
έχει δώσει τρία έργα του Μολιέρου.

Και τι ωραία σύμπτωση με κάποιους σκηνοθέτες
μας αρχίζουν την καριέρα τους σαν ιεροφάντες του
Μολιέρου τους αναφέρω χρονολογικά και χωρίς
χρονολογίες, δεν έχω τώρα τόση σκληρότητα. Ο Ρο-
ντήρης π.χ. ως ηθοποιός, στις πρώτες εμφανίσεις

του, έπαιξε τον
Κλεάνθη στον "Κατά
φантаσίαν ασθενή" με
το ψευδώνυμο Δ. Ερ-
μάνος δεν το 'ξερα
πως αυτό ήταν το ψευ-
δώνυμό του ο ίδιος
μου το 'πε. Η πρώτη
του βεβαιωμένη σκη-
νοθεσία στο "Εθνικό"
ήταν ο "Αρχοντοχω-
ριάτης" υπό την διέυ-
θυνση Φώτου Πολίτη"
κατά το πρόγραμμα. Ο
Καραντινός αρχικά εί-
χε ανεβάσει "Κατά φα-
ντασίαν ασθενή" κ'
έπαιξε "Εξηνταβελώ-
νη" και "Ταρτούφο" κ'
χει αναγγείλει για το
Κ.Θ.Β.Ε. το "Δον
Ζουάν". Ο Κούν ανέβα-
σε κ' εκείνος "Κατά φα-
ντασίαν ασθενή" με τη
"Λαϊκή Σκηνή". Κι άλλη
μια γουρλίδικη
σύμπτωση με το Μο-
λιέρο: Ο Γιώργος Θεο-
τοκάς, καθώς ξέρετε,
έγινε διευθυντής του
"Εθνικού" για πρώτη
φορά, στα 1945 η
πρώτη παράσταση

Πορτραίτο του Μολιέρου από τον Mignard.

της νέας περιόδου ήταν και με τον "Κύριο ντε Πουρσο-
νιάκ" του Μολιέρου.

Ο Μολιέρος λοιπόν μας χάρισε το γέλιο και μας
οδήγησε στον τρόπο να το επιζητούμε από τη Σκηνή.
"Πεπαίδευκε" το Ελληνικό θέατρο εδώ κ' εκατόν
πενήντα τέσσερα χρόνια*.

παρουσιάσεις

ΕΡΓΟ: "Ο ΦΙΛΑΡΓΥΡΟΣ" ΤΟΥ ΜΟΛΙΕΡΟΥ (καλοκαίρι '95)**ΔΗΠΕΘΕ ΒΕΡΟΙΑΣ****ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ****1. Διανομή - Συντελεστές**

Ακροάσεις Βέροιας Παρασκευή 5/5 16.30

Ακροάσεις Αθήνας Τρίτη 9/5 11.00

Παραγωγή: Παραγωγή ΔΗΠΕΘΕ Βέροιας

Μετάφραση: Γιώργης Σημηριώτης

Σκηνοθεσία: Γιάννης Καραχισαρίδης

Σκηνικά - Κοστούμια: Λαλούλα Χρυσικοπούλου

Μουσική επιμέλεια: Ιάκωβος Δρόσος

Βοηθός ενδυματολόγου: Ολγα Καβαργύρη

Τους ρόλους ερμηνεύουν:

Αρπαγκόν: Μανόλης Σορμαϊνης

Κλεάνθης: Γιάννης Νταλιάνης

Ανσέλμ: Δημήτρης Παλαιοχωρίτης

Ελίζα: Στέλλα Κρούσκα

Βαλέριος: Φώτης Μακρής

Μαριάννα: Άννα Μάσχα

Φροσύνη: Άννα Τσολακίδου

Σιμόν ο μεσίτης: Δημήτρης Παλαιοχωρίτης

Ιάκωβος: Αλέξανδρος Τσακίρης

Σαΐτας: Θοδωρής Προκοπίου

Κλωντίν: Πόπη Ψαλτίδου

Αστυνόμος: Θοδωρής Προκοπίου

Η πρεμιέρα θα δοθεί την Τρίτη 25 Ιουλίου στο θέατρο Μελίνα Μερκούρη στο Άλσος. Θ' ακολουθήσουν άλλες δυο παραστάσεις, Τετάρτη 26 και Πέμπτη 27 Ιουλίου, την Πέμπτη 17 Αυγούστου **θα εγκαινιάσει την 4η συνάντηση των ΔΗΠΕΘΕ.**

Η καλοκαιρινή περιοδεία περιλαμβάνει ακόμα:

28 Ιουλίου Φεστιβάλ Κασσάνδρας

30 Ιουλίου Φεστιβάλ Ολύμπου

2 με 6 Αυγούστου Γιορτές Ανοιχτού Θεάτρου Θεσσαλονίκη

9 Αυγούστου Φεστιβάλ Αθηνών, Θέατρο Λυκαβητού

11 και 12 Αυγούστου Φεστιβάλ Αναγεννησιακού Θεάτρου, Ρέθυμνο.

Ο θίασος σε ανάγνωση

παρουσιάσεις

Η ΒΕΡΟΙΑ ΕΝΤΑΣΣΕΤΑΙ ΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΠΟΛΕΩΝ

Καρπούρης Γιάννης. Διευθυντής της ΔΕΤΟΠΟΚΑ

Η πρόσφατη επίσκεψη του υπουργού Πολιτισμού κ. Θάνου Μικρούτσικου στη Βέροια ήταν ευκαιρία για επισημοποίηση της απόφασης του υπουργείου Πολιτισμού να προχωρήσει στην υπογραφή προγραμματισμού σύμβασης με το Δήμο Βέροιας, για ένταξη της Βέροιας στο **Εθνικό Πολιτιστικό Δίκτυο Πόλεων**.

Με την ανακοίνωση αυτή δρομολογήθηκαν και επίσημα οι σχετικές διαδικασίες και, σύμφωνα με τις ανακοινώσεις, η υπογραφή της προγραμματικής σύμβασης θα γίνει μέσα στο καλοκαίρι. Η προγραμματική σύμβαση θα προβλέπει δυο σκέλη: Το πρώτο σκέλος θα αφορά τους **θεσμούς** και το δεύτερο τις **υποδομές**.

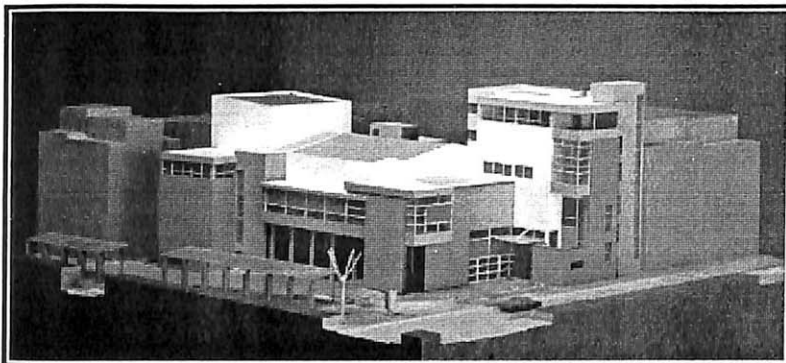
Σ' ότι αφορά το θεσμό και σύμφωνα, πάντα με τις δηλώσεις του ίδιου του υπουργού, η πρόταση που κατέθεσε η Βέροια ήταν η πιο ολοκληρωμένη από το σύνολο των προτάσεων που κατατέθηκαν και διακρίνεται για την πρωτοτυπία της η οποία και την καθιστά πρωτοπόρο για το σύνολο του θεσμού σε πανελλαδικό επίπεδο.

Το θέμα είναι: "**Τοπική Αυτοδιοίκηση και Πολιτισμός**" "**Δημοτικά Περιφερειακά Θέατρα**". Δημιουργείται στη Βέροια ένας μηχανισμός εντοπισμού, επιλογής και τελικά βράβευσης οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης μεσαίου μεγέθους από το χώρο Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κριτήριο αποτελεί η ιδιαίτερη δράση που αναπτύσσουν στο πολιτιστικό επίπεδο. Το θεματικό πεδίο εναλλάσσεται ανά διετία. Στην διαδικασία αυτή μετέχουν και όλες οι Ελληνικές πόλεις, με την προϋπόθεση πάντα ότι στο συγκεκριμένο θεματικό πεδίο έχουν να επιδείξουν συγκεκριμένες δράσεις και επιτεύγματα. Τα προσδοκόμενα οφέλη από αυτήν την διαδικασία είναι πολλαπλά και ασφαλώς δεν ενδιαφέρουν μόνο την Βέροια. Δημιουργείται ένας μηχανισμός που ενδιαφέρει πρώτιστα το υπουργείο Πολιτισμού, αφού με τον τρόπο αυτό έχει την δυνατότητα να έχει πρόσβαση σ' ένα χώρο που μπορεί να βοηθήσει άμεσα και ουσιαστικά το σύνολο των πολιτιστικών δράσεων τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το χώρο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι τα θεματικά

πεδία αφορούν κατά περίπτωση το Θέατρο, την αρχιτεκτονική, το βιβλίο, την μουσική κ.λ.π.

Αυτή η ευρύτητα των θεμάτων μπορεί να βοηθήσει την Βέροια πολλαπλά, αφού για κάθε θέμα θα αναπτύσσει δράσεις και υποδομές. Παράλληλα η συνάντηση των ΔΗΠΕΘΕ στην Βέροια θεσμοθετείται και διευρύνεται ώστε να καλύψει και Δημοτικά Θέατρα. Διευρύνεται και σε ό,τι αφορά το περιεχόμενο, αφού θα περιλάβει, εκτός από παραστάσεις, και άλλες παράλληλες δράσεις όπως συνέδρια, εκθέσεις, εκδόσεις κ.λ.π.

Στο σκέλος που αφορά τις υποδομές δημιουργείται

Η μακέτα του νέου Θεάτρου που θα ανεγερθεί στο χώρο του ΠΙΚΠΑ.

με πιστώσεις του υπουργείου Πολιτισμού που προέρχονται από κοινοτικούς πόρους ένα νέο Θέατρο χωρητικότητας 650 θέσεων. Το Θέατρο θα ανεγερθεί στο χώρο του ΠΙΚΠΑ και, σύμφωνα με τις δηλώσεις του υπουργού, θα είναι ένα από

τα πιο αξιολογικά περιφερειακά Θέατρα όχι

μόνο στην Ελλάδα αλλά και στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Κατά την μελέτη δόθηκε ιδιαίτερη σημασία στην ίδια του την υποδομή, κάτι που το κατατάσσει στην πρώτη θέση, μπροστά ακόμα και από το Εθνικό Θέατρο (όχι σε ότι αφορά τον όγκο αλλά την αρτιότητα του).

Επιθυμία του υπουργείου Πολιτισμού: να είναι έτοιμο το Θέατρο την 1/1/1998 και για το σκοπό αυτό ο ίδιος ο υπουργός θα έχει την άμεση εποπτεία της πορείας του έργου. Θα στοιχίσει 1,3 δις, ποσό που θα συνεισφέρει εξολοκλήρου το υπουργείο Πολιτισμού.

Είναι προφανές ότι η Βέροια βρίσκεται μπροστά σε μια πρόκληση, και για το σκοπό αυτό πρέπει να υπάρξει μια καθολική συστράτευση σε όλα τα επίπεδα, για την επιτυχία της προσπάθειας (ακόμη και ο υπουργός, χαριτολογώντας ζήτησε να λάβει ο Δήμαρχος της Βέροιας σοβαρά υπόψη το γεγονός ότι ο ίδιος ο υπουργός επιθυμεί να είναι Διευθυντής του θεσμού, όταν θα πάψει κάποια στιγμή να είναι υπουργός).

Είναι βέβαιο ότι ο Δήμος και η Δημοτική Επιχείρηση θα λάβουν σύντομα αποφάσεις και πρωτοβουλίες για την ενημέρωση της πόλης και των φορέων.*

ΑΝΤΙΚΡΥΣΤΑ ΣΤΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΕΝΔΕΙΑ

Φιλοσοφικές περιπλανήσεις στη Βέροια

Μύαρης Κ. Γιώργος. Φιλολόγος.

"Το Ένα ρίει το Δυο απορρέει

*Κι ο πανάρχαιος Μόνος επιστρέφοντας
ανθίζει τρείς φορές"*

**Νίκος Καρούζος, Ο πλωτός ουρανός του Πλωτί-
νου (1969)**

Σ' έναν "οδηγό πλεύσης" και όχι τυπικό απολογισμό των συζητήσεων γύρω από φιλοσοφικά θέματα, που

διεξήχθησαν στα πλαίσια του χειμερινού και εαρινού κύκλου του Ανοικτού Πανεπιστημίου (ΔΕΤΟΠΟΚΑ Βέροιας), μπορούν να καταχωρηθούν σκέψεις που συμπυκνώνουν διαθέσεις και προβληματισμούς προσωπικούς και ομαδικούς.

"Πάντες άνθρωποι του ειδέναι ορέγονται φύσει" (Αριστοτέλης, *Μετά τα φυσικά*). Όλοι οι άνθρωποι από τη φύση τους επιθυμούν τη γνώση: αυτό είχαμε στο νου, όταν αποφασίζαμε - ο υπογραφόμενος και οι συν-ακροατές, οι συμμετοχοί σ' αυτή την πνευματική περιπέτεια - ότι στόχος μας δεν ήταν η υπόδειξη και η αναγκαστική αποδοχή των υπο συζήτηση απόψεων, αλλά η διερεύνηση. Ευθύς εξ αρχής έγινε ορατό στο κοινό - προς τιμήν του γυναικείου στην πλειοψηφία - ότι δεν μας περίσσευαν δογματικές βεβαιότητες. Χρειαζόμαστε μόνο παρουσίαση των φιλο-

σοφικών θεωρήσεων, ερμηνεία και κατανόηση του περιεχομένου. Η αξιολόγηση έ-
τσι κι αλλιώς προκύπτει από την ωρίμανση της σκέψης και συνδυάζεται με την ωριμότητα της προσωπικότητας. Αυτές τις προϋποθέσεις για την ενασχόληση με τη φιλοσοφία υπαινιχθήκαμε με την εισαγωγική επισήμανση ότι θα ήταν ευχής έργο να ερμηνεύαμε μια απορία, να αναλύαμε με ελκυστικό τρόπο κάποια προβλήματα και να προκαλούσαμε συγχύσεις - επομένως και την ανάγκη για ανάλογη προσωπική αναζήτηση. Οι σημαντικότερες δυσκολίες προέκυπταν από την ανομοιογένεια των γνώσεων, των εμπειριών, των επαγγελ-

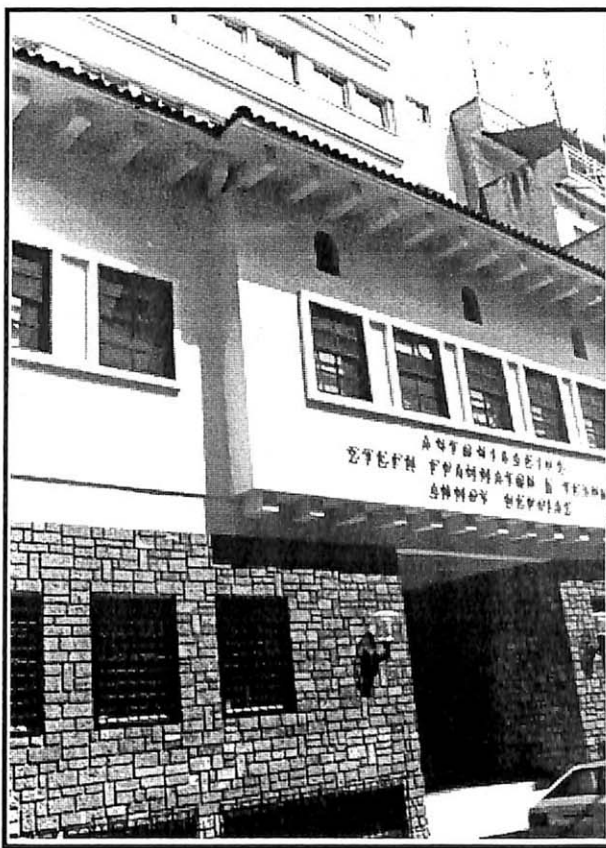
ματικών ενασχολήσεων. Αλλά περισσότερα προβλήματα δημιούργησε η πολυσημία των όρων και φυσικά η αναμενόμενη - κάποτε όμως και ανομολόγητη - υστέρηση στην εξοικείωση με την φιλοσοφική ορολογία, η απουσία φιλοσοφικής παιδείας ή η στρέβλωσή της κατά τα σχολικά χρόνια. Κάποιοι, ακόμα και με την υπερβολή των τοποθετήσεων ή την αθόρυβη αποχώρηση, δεν θα πίστευαν ότι μετείχαν σε μια διαδικασία που μερικώς επιβεβαίωνε μια πρώιμη εκτίμηση του Κ. Marx: "Η φιλοσοφία, θεωρημένη στη συστηματική

ανάπτυξή της, δεν είναι δημοφιλής και η μυστηριώδης δραστηριότητά της φαίνεται, στα μάτια των βέβηλων, σαν μια φάρσα τόσο παράξενη όσο και μάταιη. Μοιάζει μ' έναν καθηγητή της μαγείας που οι εξορκισμοί του αντηχούν επίσημα, επειδή δεν τους καταλαβαίνει κανείς (Εφημερίδα της Κολωνίας, No 79/1842).

Η φιλοσοφία - η σημαντικότερη μορφή κοινωνικής συνείδησης, η επιστήμη κατ' άλλους των γενικών νόμων με τους οποίους αναπτύσσεται η φύση, η κοινωνία, η νόηση - και το περιεχόμενό της απασχόλησε εκτενώς την ομήγυρη: "Τι είναι η φιλοσοφία;" Η επιστήμη που έχει ως αντικείμενο την πιο καθαρή γνώση, τη γνώση δηλαδή των πρώτων αρχών και αιτίων (Αριστοτέλης). Η αναζήτηση και η γνώση του όντως όντος (Πλάτων). Η ιδέα μιας τέ-

λειας σοφίας που μας δείχνει τους έσχατους σκοπούς του ανθρώπινου λόγου, κατά την

καντιανή προσέγγιση της φιλοσοφίας και του πεδίου της μέσα από τα ερωτήματα: **τι μπορώ να ξέρω; τι οφείλω να κάνω; τι μπορώ να ελπίζω; τι είναι ο άνθρωπος;** Η φιλοσοφία, ως ιδιότυπη πνευματική στάση και σχέση που κατά τον Αδαμάντιο Κοραή καλύπτει "όλην την περιοχήν της ανθρωπίνης παιδεύσεως" ήγουν την θεωρίαν και πράξιν όλων ομού των χρησίων εις τον ανθρώπινον βίον (Αυτοσχέδιοι Στοχασμοί, 1815).

Η Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών όπου λειτουργεί το Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

ανοιχτό πανεπιστήμιο

Βεβαίως, για πολλούς εξακολουθεί να ισχύει ως οριακό σημείο για την πορεία της κοινωνικής και πνευματικής ζωής η μαρξική ρήση ότι η **"φιλοσοφία δεν μπορεί να πραγματωθεί δίχως την κατάργηση του προλεταριάτου, το προλεταριάτο δεν μπορεί να καταργηθεί δίχως την πραγμάτωση της φιλοσοφίας"** (Κριτική της χεγκελιανής φιλοσοφίας του δικαίου. Εισαγωγή. 1844). Από την άλλη πλευρά, για τους οπαδούς του τεχνοκρατισμού η φιλοσοφία δεν είναι ούτε η πηγή της σοφίας, ούτε η τέχνη της ζωής. Ωστόσο, στις σύγχρονες τεχνοκρατικές κοινωνίες η φιλοσοφία ούτε περιττή και άχρηστη δραστηριότητα είναι, ούτε ανταγωνιστής της επιστήμης και της τεχνολογίας. Σήμερα το έργο της φιλοσοφίας έγκειται κυρίως στην ορθολογική κριτική ανάλυση και προβληματική πάνω σε όλες τις εκφάνσεις της κοινωνικής ζωής, στην απαλλαγή απ' τις αβασάνιστες "αλήθειες" των στερεοτύπων και όλων των φραγμών που βασανίζουν την ελεύθερη σκέψη και συμβίωση των ανθρώπων, όπου γης.

Επιχειρήσαμε να αναμετρηθούμε με τα **"γενικά φιλοσοφικά ερωτήματα"** που με εμφάνιση διαχρονική τίθενται στην ουσία ιστορικά και κατά συνέπεια, διαφοροποιημένα¹. Θέσαμε με τη σειρά μας ερωτήσεις για τη **γνωσιολογία** (υπάρχει η πραγματικότητα; η γνώση της είναι δυνατή;) για την **αισθητική** (υπάρχει απόλαυση του ποιήματος, της μουσικής, του ζωγραφικού πίνακα;) για την **οντολογία** (η ουσία των όντων, η σύνολη πραγματικότητα ερμηνεύεται;), για την ηθική και την **κοινωνική φιλοσοφία** (συμμόρφωση στα ηθικά κελεύσματα του κοινωνικού περιβάλλοντος; πως η συμπεριφορά του πολίτη θα ξέφευγε από τη συμβατικότητα ή τη μοιρολατρεία;). Κι ακολουθήσαμε την ατραπό που ανοίγει η Ιστορία της Φιλοσοφίας, διότι η ιστορικοφιλοσοφική μέθοδος προσέγγισης δεν συνιστά απλώς μια ιστορία των φιλοσόφων. Είναι η ιστορία του φιλοσοφικού στοχασμού στα πλαίσια των λειτουργιών και των σχέσεων του ανθρώπινου παράγοντα τόσο στις κοινωνίες όσο και στη φύση².

Σε τελευταία ανάλυση υπήρχε πάντα - αποδεικνύεται διαρκώς - η πολύμορφη σύνδεση της φιλοσοφίας με την κοινωνική πρακτική. Είναι ευδιάκριτη η επίδραση της στους πολιτισμούς. Αδιάψευστοι μάρτυρες αναδεικνύονται τα φιλοσοφικά κείμενα, στα οποία προσφύγαμε διατρέχοντας την Ανατολική σκέψη (Αίγυπτος, Μεσοποταμία, Ινδίες, Κίνα) και τα ρεύματα της αρχαιοελληνικής προσωκρατικής σκέψης (Μιλήσιοι, Πυθαγόρειοι, Ελεάτες, Φυσιολόγοι, Ατομικοί). Επίσης, ακροθιγώς παρουσιάσαμε τα φιλοσοφικά ρεύματα του κλασικού ελληνισμού (Σοφιστές, Αττική φιλοσοφία Σωκράτη, Πλάτωνα, Αριστοτέλη, Σωκρατικές Σχολές) και τα φιλοσοφικά συστήματα της Ελληνιστικής εποχής (Πλατωνική Ακαδημία, Αριστοτελικός Περίπατος, Σχολή Επικούρου, Στωικοί, Σκεπτικοί).

Οι "ρωγμές του χρόνου" επέτρεψαν μόνο μια συνοπτική αναφορά στο νεοελληνικό Διαφωτισμό, κυρίως στην ιδεολογική χρήση του έργου του Ρήγα Φεραίου και του Αδ. Κοραή. Στη συνέχεια, περισσότερο συ-

στηματικά μας απασχόλησαν το πρόβλημα της ελευθερίας, η αναγέννηση του ανθρωπισμού σε συνάρτηση με τα δημοκρατικά δικαιώματα και το δικαίωμα στη διαφορά. Μέρος της συζήτησης αφορούσε τα οικολογικά προβλήματα και τη σχέση τους με την κοινωνική φιλοσοφία, τη διαμόρφωση της οικολογικής συνείδησης. Εκτός αυτών αντικείμενα του προβληματισμού μας αποτέλεσαν και τα θέματα του κοινωνικού αποκλεισμού, του ρατσισμού, της διευρυνόμενης φτώχειας, του επανεμφανιζόμενου φασισμού, των εθνικισμών, του πολέμου. Στα πλαίσια αυτά συζητήθηκαν κείμενα των Σοφιστών, του Πλάτωνα, του Αριστοτέλη, του Ρήγα Φεραίου, του G. Babeuf και της Γαλλικής Επανάστασης του 1789, του Fr. Engels. Αξιοποιήσαμε απόψεις σύγχρονων στοχαστών, δημοσιολόγων και κοινωνικών φορέων: Popper, Merleau-Ponty, Μπ.Μπ. Γκάι, R.O. Raxton, Ign. Raimonet, Αντ. Λιάκου, Θεοφ. Βέικου, Μυρτώς Δραγώνα - Μονάχου, Βασ. Κύρκου, Π. Νούτσου, Ευ. Μπιτσάκη, Κορ. Καστοριάδη, Ελληνικού Τμήματος Διεθνούς Ομοσπονδίας "SOS Ρατσισμός", της "Green - Peace" κ.α.

Ολ' αυτά προσδιόρισαν το πεδίο δράσης μας στους κύκλους συζητήσεων για τη φιλοσοφία. Στα όρια αυτού διαρκώς αιωρούνταν η σαρκαστική διαπίστωση του Fr. Nietzsche για την ελάχιστη συμβολή των **"δασκάλων της φιλοσοφίας"** στη σύγχρονη προβληματική και τη δραματική στις μέρες μας επισήμανση του J. Sartre ότι ο **"διανοούμενος δεν μπορεί να ελευθερωθεί αν συγχρόνως δεν ελευθερωθούν και οι άλλοι(...)**. Το καινούργιο του καθήκον θα ήταν να καταπολεμά μέσα στο λαό την αδιάκοπη αναβίωση των ιδεολογιών που τον παραλύουν"³.

Πραγματικά, στην εποχή μας άδελφοι συχνά μηχανισμοί εξουσίας συνεχίζουν να καταδυναστεύουν την πλειονότητα των ανθρώπων διαιωνίζοντας και κατανέμοντας παγκοσμίως τη βία, τη φτώχεια, την τυραννία, την αθλιότητα, την αναξιοπρέπεια, την εκμετάλλευση. Ο κόσμος στον οποίο ζούμε δομείται πάνω σε απάνθρωπα μοντέλα οικονομίας και πολιτικής διοίκησης. Γι' αυτό **"είναι ανάγκη να τον δούμε κατάματα, όπως είναι, χωρίς αυταπάτες και ονειρικά αντίδοτα, και ίσως όχι με μίσος ή περιφρόνηση, με σαρκασμό ή εμπαιγμό, αστειότητα και ειρωνεία, παρά με φροντίδα και αγώνα να τον κάνουμε λιγότερο απάνθρωπο"**⁴. Σ' αυτή τη διαδικασία καθοριστική συμβολή έχει η φιλοσοφία.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1) Ευτύχη Μπιτσάκη. Τι είναι η Φιλοσοφία, Αθήνα 1984, σ. 17. Βλ. επίσης Θεόφιλου Βέικου. Προλεγόμενα στη Φιλοσοφία, Αθήνα 1984, σ. 10 κ.ε.

2) Πρβλ. Αναστάσιου Γιανναρά. Μαθήματα εισαγωγής στη φιλοσοφία και φιλοσοφία της φύσεως, Αθήνα 1976, σσ. 12-13.

3) Ζαν - Πωλ Σαρτρ. Υπερ Διανοουμένων Συνηγορία, μτφρ. Αγγελου Ελεφάντη, Αθήνα 1994, σσ. 51, 54.

4) Θεόφιλου Βέικου. Προβλήματα Κοινωνικής Φιλοσοφίας, Πανεπιστ. Ιωαννίνων, [1977;], σ. 181.

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΡΗΤΙΚΩΝ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

Όπου κι αν είναι Κρητικός
μοσχοβολά ο τόπος
στους άλλους γίνεται σχολιά
υπόδειγμα και τρόπος

Ο Σύλλογος Κρητικών Ν. Ημαθίας ιδρύθηκε στις 17 Σεπτεμβρίου του 1982 από Κρητικούς μόνιμους κάτοικους του Νομού.

Μέλη του Συλλόγου έχουν δικαίωμα να είναι όσοι κατάγονται από την Κρήτη, οι σύζυγοι και τα παιδιά τους με την προϋπόθεση να έχουν συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας τους και να κατοικούν ή να διαμένουν στο Νομό.

Σκοποί της ίδρυσης του Συλλόγου είναι η προσπάθεια για την διάσωση του λαογραφικού υλικού και την διατήρηση της παράδοσης και Κρητικής κουλτούρας, με στόχο την προβολή και την μελέτη τους για την γνωριμία και την ιστορία του τόπου και τον τρόπο ζωής στο νησί.

Από την εκδήλωση για την "Συμβολή των Κρητικών στο Μακεδονικό αγώνα" (Ημαθιώτικα '94').

Για την επιτυχία των σκοπών αυτών ο Σύλλογος διοργανώνει εκδήλωση και διαλέξεις για διάφορα εθνικά, ιστορικά, πολιτιστικά θέματα, έχει δημιουργήσει δυο χορευτικά συγκροτήματα (παιδικό - ανδρικό), συνεργάζεται με άλλους αντίστοιχους και συναφείς φορείς ενώ στα σχέδια του είναι και η δημιουργία λέσχης με την μορφή πνευματικού - πολιτιστικού κέντρου.

Ετσι ο Σύλλογος:

Από την εκδήλωση για την "Συμβολή των Κρητικών στο Μακεδονικό αγώνα" (Ημαθιώτικα '94).

Συμμετείχε στις πολιτιστικές αποστολές του Δήμου Βέροιας στην Γαλλία και την Βουλγαρία στις αδελφοποιημένες με τον Δήμο πόλεις όπως επίσης συμμετέχει και στις πολιτιστικές εκδηλώσεις των γύρω πόλεων (Νάουσα, Αλεξάνδρεια, Ειρηνούπολη, Θεσ/νίκη, Κιλκίς) με τα χορευτικά του συγκροτήματα αποσπώντας πάντα τον θαυμασμό των κατοίκων της περιοχής αυτών.

Διοργανώνει κάθε χρόνο εκδηλώσεις μνήμης για το Ολοκαύτωμα του Αρκαδίου και την Μάχη της Κρήτης με μνημόσυνα σε μνήμη των πεσόντων, με ομιλίες και καλλιτεχνικά προγράμματα.

Πρόσφατα διοργάνωσε διήμερο εκδηλώσεων αφιερωμένο στην τεράστια συμβολή των Κρητικών στον Μακεδονικό Αγώνα με ομιλητή τον ακούραστο Φιλόλογο Ιστορικό - Συγγραφέα Παρι Κελαϊδή και καλλιτεχνικό πρόγραμμα με παραδοσιακούς χορούς και τραγούδια.

Διοργανώνει κάθε χρόνο τον ετήσιο χορό του Συλλόγου, κύρια πηγή εσόδων για τις δραστηριότητές του. Συμμετέχει κάθε χρόνο στις πολιτιστικές εκδηλώσεις του Νομού "Ημαθιώτικα".

Ο Σύλλογός μας φρόντισε και φροντίζει και για την διάδοση της Κρητικής παράδοσης και στους νέους έτσι:

α) λειτούργησε τμήμα εκμάθησης Κρητικής λύρας με μουσικό απο την Θεσ/νίκη

β) λειτούργησε τμήμα εκμάθησης λαούτου με μουσικό απο την Θεσ/νίκη. Επίσης διαθέτει δυο λαούτα για τον σκοπό αυτό.

γ) λειτουργεί δανειστική βιβλιοθήκη με βιβλία Κρητικού περιεχομένου

δ) λειτούργησε και λειτουργεί μέχρι σήμερα τμήματα εκμάθησης Κρητικών παραδοσιακών χορών για μικρούς και μεγάλους και διαθέτει δυο αξιόλογα χο-

πολιτιστικοί σύλλογοι

ρευτικά συγκροτήματα με ιδιόκτητες αυθεντικές Κρητικές στολές, ανδρικές και γυναικείες.

Από τα παραπάνω τμήματα λειτουργούν σήμερα μόνο αυτά της εκμάθησης των Κρητικών χορών, ενώ τα άλλα δυο τμήματα έχουν διακόψει την λειτουργία τους λόγω οικονομικών και μόνο δυσχερειών.

Θα ήταν σκόπιμο να αναφέρουμε ότι ο Σύλλογος

των Κρητικών τύπωσε τον Φεβρουάριο του '93 σε βιβλίο μια μοναδική Συλλογή από Κρητικές Μαντινάδες που τραγουδούνε στα χωριά της Κρήτης, μια μελέτη ετών. Η εκτύπωση έγινε με την συμπαράσταση και οικονομική βοήθεια της Ομοσπονδίας Πολιτιστικών Συλλόγων Ν. Ημαθίας (ΟΠΣΗ) που απο την θέση αυτή την ευχαριστούμε.

Βασική όμως ανάγκη του Συλλόγου είναι η ύπαρξη δικιάς του μόνιμης στέγης γιατί ο χώρος που στέγάζονται σήμερα τα γραφεία και οι όλες δραστηριότητες του Συλλόγου δεν είναι δικός του, είναι ευγενής προσφορά για χρήση του μέλους του Συλλόγου Γ. Χαρωνιτάκη. Αλλά και εκτός αυτού τα 24 τ.μ. του γραφείου είναι απαγορευτικά να στεγάζουν τα μέλη του Συλλόγου και τις δραστηριότητές του. Ετσι τα μαθήματα χορού και όλες οι εκδηλώσεις του συλλόγου γίνονται σε διάφορα άλλα μέρη και ιδίως στην

Από εκδήλωση του Συλλόγου Κρητικών Ν. Ημαθίας.

Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών και εδώ θέλουμε με την ευκαιρία αυτή να ευχαριστήσουμε και το Δ.Σ. της Στέγης για την προσφορά τους στον Σύλλογό μας.

Τελειώνοντας θα θέλαμε να σας παρουσιάσουμε το Δ.Σ. του Συλλόγου που με μεράκι και αγάπη για την Κρήτη φροντίζουν ώστε ο Σύλλογος να είναι πάντα μπροστάρης σ' όλες τις εκδηλώσεις.

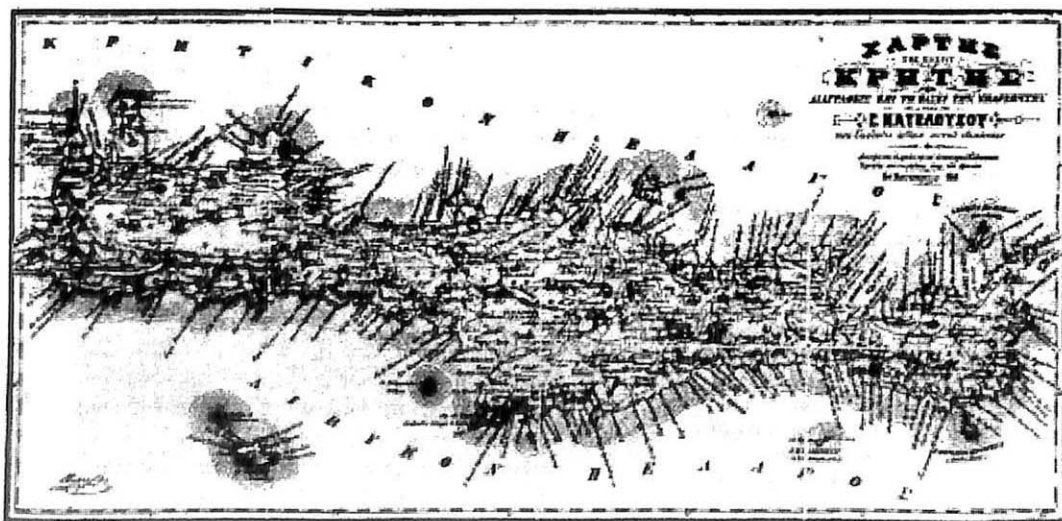
ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Γιάννης Παντερμαράκης

ΑΝΤ/ΔΡΟΣ: Γιάννης Μαργκογιαννάκης

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: Μανώλης Κατεριαννάκης

ΤΑΜΙΑΣ: Κων/νος Κατροτζανάκης

ΜΕΛΗ: Δημήτρης Αλυγιζάκης, Ζαχαρίας Μαπούρας, Ζωή Αποστολάκη*.

βιβλιοπαρουσιάσεις

Κότσαλου - Πάπαρη Βούλα. Βιβλιοθηκονόμος Δημοτικής Βιβλιοθήκης "Θ. Ζωγιοπούλου".

Λυμπεράκη Μαργαρίτα "Τα δέντρα"

(Καστανιώτης)

Το πρώτο μυθιστόρημα της Μ. Λυμπεράκη το οποίο ο Αγ. Σικελιανός είχε χαιρετήσει με ενθουσιασμό διορατικός για την εξέλιξή της. Πενήντα χρόνια και πολλά βιβλία, πολλές ταινίες και πολλά θεατρικά μετά ξαναβρίσκουμε στα "Δέντρα" τον πυρήνα της σκέψης και της γραφής της συγγραφέως: το έργο δεν παρακολουθεί τους ήρωες της στο χώρο και στο χρόνο, εδώ την έφηβη Ειρήνη στο Παρίσι, αλλά τον παλμό των αόρατων και ανεπαίσθητων μεταμορφώσεων τους που τους οδήγησαν στη γνώση και την ελευθερία. Ονειρα, μνήμες, παρουσίες και απουσίες, συγκρούσεις και αντιφάσεις, κυλάνε στις σελίδες του σαν μια πνοή ανάλαφρη στα μαλλιά όσων προσπαθούν να παραμείνουν εσαεί έφηβοι μέσα στην ωριμότητά τους.

Σουρούνης Αντώνης "Ο χορός των ρόδων"

(Κλειδί)

Επιστρέφοντας στο μυθιστορηματικό είδος ο Α. Σουρούνης και στον ηρώα του τον Νουση μας παρουσιάζει την ιστορία του πάθους και των ανθρώπινων παθών, σ' ένα ογκώδες και σαγηνευτικό βιβλίο. Ο χορός των ρόδων δεν είναι τίποτα άλλο παρά μια ξενάγηση στα άδυτα της τυφλής τύχης και του τυφλού έρωτα. Στερεοί χαρακτήρες ανάλυση των διαπροσωπικών σχέσεων, εικόνες που σε καθηλώνουν. Από τις καλύτερες σελίδες που μας έχει δώσει μέχρι σήμερα ο ταλαντούχος συγγραφέας.

Εντε Μιχαήλ "Η φυλακή της ελευθερίας"

(Ψυχογιός)

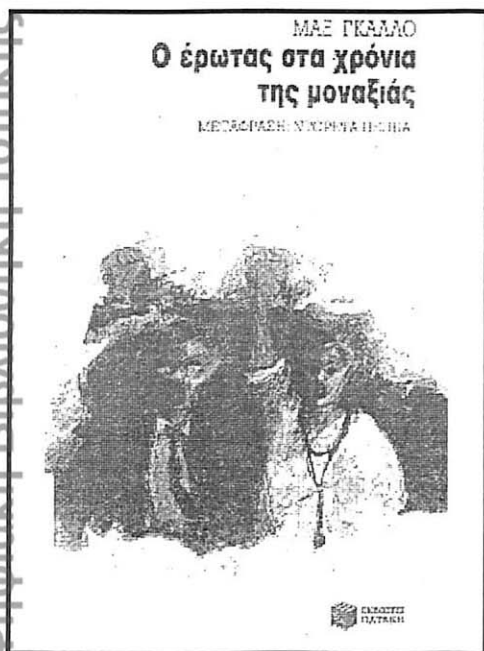

Η "Φυλακή της ελευθερίας" ταξιδεύει τον αναγνώστη στον πολύχρωμο κόσμο των παραμυθιών και των θαυμάτων, των μυστικών και των αινιγμάτων. Ο μικρός διάδρομος ενός εντυπωσιακού ανάκτορου στη Ρώμη που δεν τελειώνει πουθενά. Μια υπέροχη έπαυλη από την πόρτα της οποίας δεν μπορείς να μπείς στο εσωτερικό της. Οι περιπέτειες ενός ανθρώπου που ξεκίνησε να σπουδάσει τα θαύματα. Ο συγγραφέας μας δείχνει για άλλη μια φορά ότι η ελευθερία υπάρχει και ότι η φανατασία ξέρει περισσότερα από τις κοινωνικές συμβάσεις.

βιβλιοπαρουσιάσεις

Γκάλλο Μάξ "Ο έρωτας στα χρόνια της μοναξιάς"

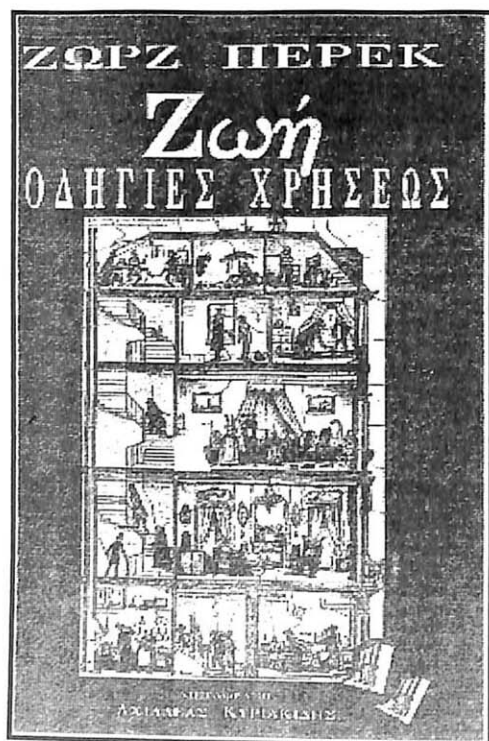
(Πατάκης)

Ενα σύγχρονο μυθιστόρημα με πρωταγωνιστές δύο επιτυχημένους σαραντάρηδες, ένα δημοσιογράφο και μία παιδίατρο που συναντιούνται σε μια κρίσιμη καμπή της ζωής τους, την στιγμή που ανασυνθέτουν την πίστη τους για την αγάπη, για την ζωή. Τους συνδέει η διαλυμένη προσωπική τους ζωή, τα υπαρξιστικά τους ερωτήματα. Ο ερωτάς τους θα παίξει καταλυτικό ρόλο. Θα εδραιωθεί μέσα από τους αγώνες που δίνουν για να επουλωθούν οι νέες πληγές της ανθρωπότητας της. Ενα βιβλίο - ανάσα για όσους έχουν μείνει χωρίς όραμα στα χρόνια της μοναξιάς. Ενας ύμνος στον έρωτα, στην ανθρωπιά και στην ειρήνη.

Περεκ Ζωρζ "Ζωή οδηγίες χρήσεως"

(Υψιλον/Βιβλία)

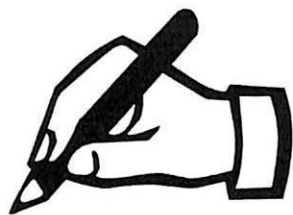

Μπορεί το έργο αυτό ν' αποτελεί ίσως το πειραματικό μυθιστόρημα όλων των εποχών. Μια προσπάθεια, σχεδόν παρανοϊκή προσπάθεια να περιγραφεί η ζωή μόνο σ' ένα βιβλίο. Ενα έργο που εξαντλεί όλες τις λογοτεχνικές δυνατότητες και καθιστά ξανά την λογοτεχνία εφικτή. Ενα μαγικό σεντούκι γεμάτο συναρπαστικές ιστορίες, η μία πιο συναρπαστική από την άλλη, μια ανεξάντλητη παρέλαση ευρημάτων και γρίφων. Ενα πολύ σημαντικό βιβλίο που θα πρέπει να το θεωρήσουμε σαν το αριστούργημα του Μεταμοντερνισμού.

Τα βιβλία που παρουσιάζονται μπορείτε να τα βρείτε στη ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ "Θ. ΖΩΓΙΟΠΟΥΛΟΥ".

*Δοστοχώς και η Γη
με δικά μας έξοδα χορίζει*

ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙΣ - ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ - ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος Ελληνικό Κέντρο ISDS ΕΝΤΥΠΟ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗΣ ISSN

Το Ελληνικό Κέντρο ISDS σας γνωστοποιεί ότι η έκδοση σε σειρές με τίτλο "ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΔΡΩΜΕΝΑ" έχει πάρει ISSN 1106-5354 και έχει καταχωρηθεί στον Διεθνή Συλλογικό Κατάλογο Εκδόσεων σε Σειρές, στο Παρίσι.

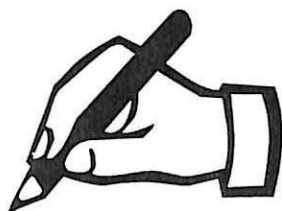
ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΤΟΥ ISSN

Σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα τυπώνεται ολόκληρος ο αριθμός σε κάθε τεύχος ή τόμο, με το πρόθημα ISSN, στο εξώφυλλο πάνω δεξιά και σε κάθε άλλο σημείο που διακρίνεται εύκολα (στο verso της σελίδας τίτλου, στο πίσω εξώφυλλο κ.λ.π.)

Αθήνα 6/4/1995

Για το Ελληνικό Κέντρο ISDS

ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙΣ - ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ - ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

★ Η κ. Ε. Σκουτέρη - Διδασκάλου, που άρθρο της φιλοξενήθηκε στο προηγούμενο τεύχος έστειλε την ακόλουθη σημείωση:

"Σε σχέση με την αναδημοσίευση στο προηγούμενο τεύχος του περιοδικού Πολιτιστικά Δρώμενα (αρ. 10, Απρίλιος - Μάιος - Ιούνιος 1995) δύο ειδικών κειμένων σχετικά με τα Λαογραφικά Μουσεία, η Σύνταξη του περιοδικού σημειώνει ότι εκ παραδρομής δεν αναφέρθηκε ότι η συγγραφέας του σημαντικού κειμένου "Σκέψεις για ένα τοπικό λαογραφικό μουσείο. Τι αντιπροσωπεύει και σε τι χρησιμεύει", αείμνηστη Αλκη Κυριακίδου - Νέστορος, κορυφαία παρουσία στο ακαδημαϊκό πεδίο της διδασκαλίας της λαογραφίας και της μελέτης της ελληνικής παραδοσιακής κοινωνίας και μια από τις σημαντικότερες παρουσίες για την προαγωγή του νεοελληνικού πολιτισμού, ήταν Καθηγήτρια της Λαογραφίας στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Με την ευκαιρία διευκρινίζεται ότι η μαθήτριά και στενή της συνεργάτις κ. Ελεωνόρα Σκουτέρη - Διδασκάλου, συγγραφέας του δεύτερου αναδημοσιευμένου κειμένου "Λαογραφικά Μουσεία, πολιτισμική ταυτότητα και ιστορική μνήμη", είναι κοινωνική ανθρωπολόγος και διδάσκει στο Α.Π.Θ.

Η Διεύθυνση (Σύνταξη;) του περιοδικού ζητά συγγνώμην για τις παραπάνω αβλεψίες".

Η Συντακτική Επιτροπή δίνει τις δικές της διευκρινίσεις ως προς τις παρατηρήσεις της κ. Ε. Σκουτέρη - Διδασκάλου

1. Θεωρεί ότι η αείμνηστη Αλκη Κυριακίδου - Νέστορος είναι γνωστή στο Βεροιώτικο κοινό για την συμβολή της στο χώρο της λαογραφίας και για την πανεπιστημιακή της καριέρα. Πολύ δε περισσότερο είναι γνωστή στη συντακτική επιτροπή αφού συνέβη να είναι καθηγήτρια και των δυο μελών της. Η Πανεπιστημιακή ιδιότητα της Α. Κυριακίδου - Νέστορος δεν αναφέρθηκε διότι α) το κείμενο που μας έστειλε η κ. Ε. Σκουτέρη - Διδασκάλου έφερε μόνο την υπογραφή που αναφέρθηκε στο τεύχος αρ. 10 των "Πολιτιστικών Δρώμενων" και β) θεωρούμε ότι στους επώνυμους και τόσο γνωστούς εκλιπόντες δεν γίνεται αναφορά ιδιαίτερων τίτλων παρά μόνο αν ακολουθεί βιογραφικό σημείωμα.

2. Η Συντακτική Επιτροπή δεν θεωρεί "τυπογραφικό ατόπημα ή λάθος αγνοίας στον τρόπο δημοσίευσης" την επιλογή της σειράς παρουσίασης των άρθρων διότι το αναδημοσιευμένο κείμενο "Σκέψεις για ένα τοπικό λαογραφικό μουσείο. Τι αντιπροσωπεύει και σε τι χρησιμεύει;" της Αλκης Κυριακίδου - Νέστορος, δημοσιευμένο το 1979 θεωρήθηκε ότι διατηρεί μεν την επικαιρότητά του, αλλά θα έπρεπε να προηγηθεί ένα κείμενο πιο σύγχρονο με αφορμή και την ιδιαίτερη συζήτηση που γίνεται για την δημιουργία λαογραφικού Μουσείου στη Βέροια.

3. Η Συντακτική Επιτροπή οφείλει να διορθώσει την λανθασμένη απόδοση του τίτλου της καθηγήτριας στην κ. Ε. Σκουτέρη - Διδασκάλου η οποία δεν είναι καθηγήτρια του Α.Π.Θ. στο τμήμα Ιστορίας - Αρχαιολογίας, αλλά απλώς εργάζεται σ' αυτό το πανεπιστημιακό τμήμα. Το λάθος έγινε διότι στο κείμενο που λάβαμε δεν αναφερόταν η ιδιότητα της κ. Ε. Σκουτέρη - Διδασκάλου.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙΣ - ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ - ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- ★ Το κείμενο του Στέλιου Σβαρνόπουλου επιλέχθηκε για αναδημοσίευση από το βιβλίο **"Μαγική Μπαρμπούτα"** Λαογραφικά της Βέροιας 1979, για να φανεί η θεατρική παράδοση της Βέροιας με την ύπαρξη ντόπιων θιάσων από τις αρχές του αιώνα. Επίσης φαίνεται πως ο Μολιέρος ήταν πάντα αγαπητός για ανέβασμα παραστάσεων.
- ★ Η επιλογή των αποσπασμάτων που αναφέρονται στο έργο του Μολιέρου έγινε από τον καλλιτεχνικό διευθυντή του ΔΗΠΕΘΕ Βέροιας και σκηνοθέτη της παράστασης ο "Φιλάργυρος": Γιάννη Καραχισαρίδη.
- ★ Η αναφορά στον Σύλλογο Κρητικών Ν. Ημαθίας έγινε από τον Πρόεδρο του Συλλόγου κ. Γιάννη Παντερμαράκη.
- ★ Αναλυτική παρουσίαση για το κτίριο του νέου Θεάτρου θα γίνει σε επόμενο τεύχος από το μελετητή του έργου κ. Νίκο Καλογήρου.

ΚΟΥΓΙΟΥΜΤΖΙΔΗΣ

ΤΩΡΑ ΜΕ ΥΠΟΓΡΑΦΗ!

**Κουρτίνες - υφάσματα επιπλώσεων
ΕΛΛΗΝΙΚΑ Κ' ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ**

Χαλιά: χειροποίητα - Ανατολής, μάλλινα και ακρυλικά.
Μοκέτες όλων των εργοστασίων αμερικάνικων και ευρωπαϊκών

Π Ρ Ο Σ Ο Χ Η !!!

Τώρα αναλαμβάνουμε και την φροντίδα των χαλιών σας και μετά την αγορά σας!
Καθαρισμός - φύλαξη μοκεττών και χαλιών, με τα πιο σύγχρονα
μηχανήματα και με τη γνωστή πείρα - εγγύηση

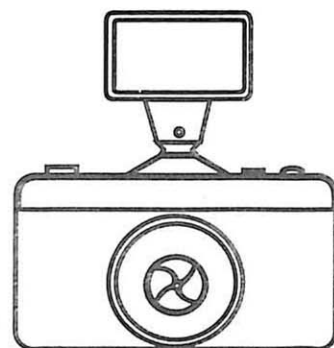
ΚΟΥΓΙΟΥΜΤΖΙΔΗΣ

Τσούπελη 4 ΒΕΡΟΙΑ - Τηλ.: (0331) 26319 - 72190

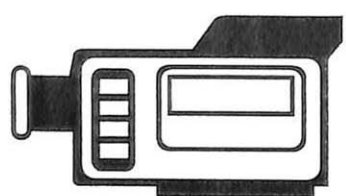
ΦΩΤΟ

ΚΕΧΑΟΥΓΛΟΥ

Φωτογραφήσεις

Βιντεοσκοπήσεις

Τηλ. (0331) 67.152 - οικίας 27.259 - 70.126

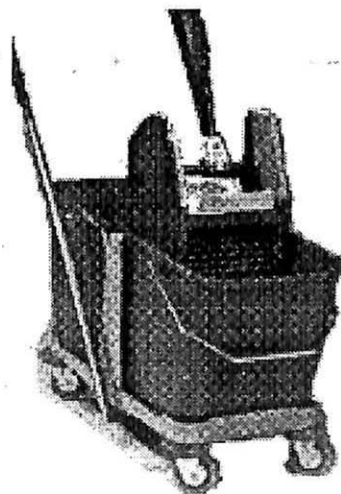
Μ. Αλεξάδρου 2 - ΒΕΡΟΙΑ

ΖΗΤΑ ΚΑΠΑ PROFESSIONAL

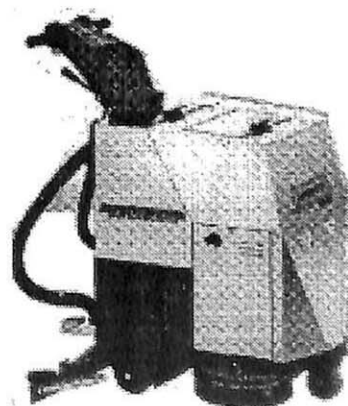
Επαγγελματικά Συστήματα Καθαρισμού

- * ΠΕΡΙΣΤΡΟΦΙΚΕΣ ΜΗΧΑΝΕΣ ΠΛΥΣΕΩΣ - ΣΤΕΓΝΩΣΕΩΣ ΔΑΠΕΔΩΝ
- * ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ ΠΛΥΣΕΩΣ ΧΑΛΙΩΝ - ΜΟΚΕΤΩΝ
- * ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ ΣΚΟΥΠΕΣ ΑΝΑΡΡΟΦΗΣΗΣ
- * ΧΗΜΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ - ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ
- * ΧΑΡΤΙΚΑ
- * ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΚΑΘΑΡΙΣΜΟΥ
- * ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ ΣΥΣΚΕΥΕΣ W.C.

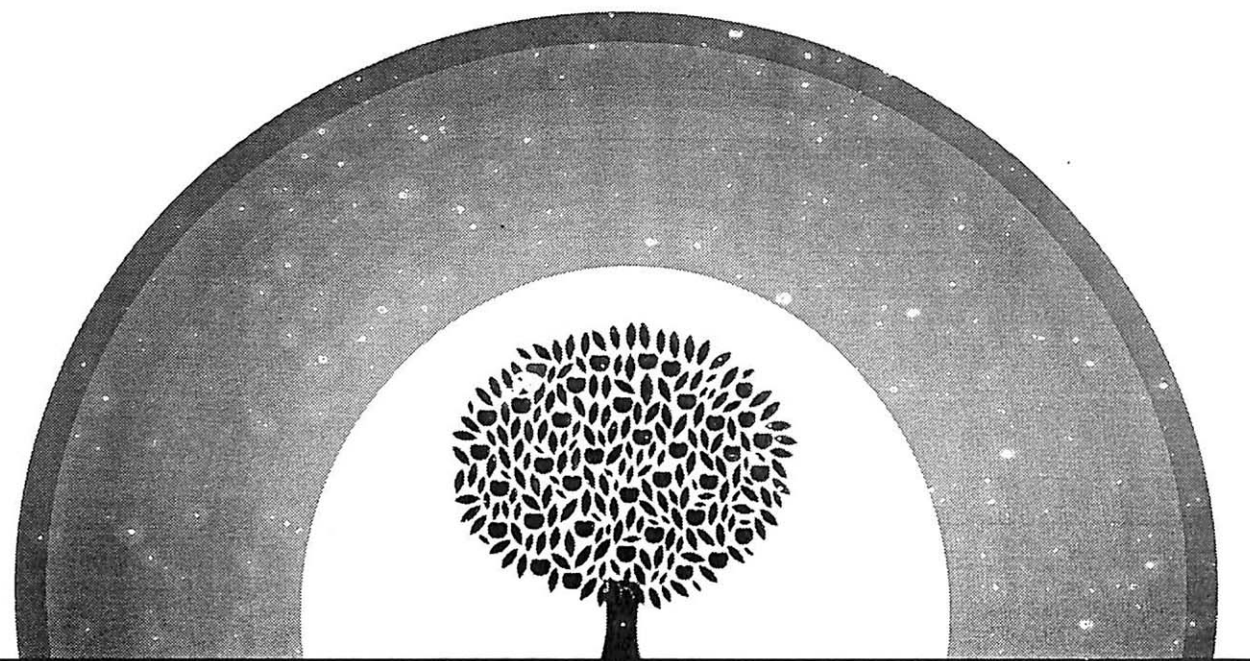
**ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΙ:
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩΝ
ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΩΝ
ΚΑΦΕΤΕΡΙΑΣ
CLUB
ΤΑΒΕΡΝΑΣ
FAST FOOD
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ
ΓΡΑΦΕΙΩΝ**

**ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΚΑΡΟΛΙΔΗΣ - ΛΑΖΑΡΟΣ ΖΕΥΓΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΓΕΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ**

ΘΕΡΜΟΠΥΛΩΝ 5 ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ ΒΕΡΟΙΑ, ΤΗΛ. (0331) 71419 - ΚΙΝ. 094-392918

**ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΕΔΑΦΟΛΟΓΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ
και ΦΥΛΛΟΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΗΣ**

Ε.Α.Σ. ΒΕΡΟΙΑΣ

ΕΔΡΑ: ΜΑΚΡΟΧΩΡΙ ΗΜΑΘΙΑΣ, ΤΗΛ. 0331-43.280 ΦΑΞ: 42.490

**Αναλύσεις δειγμάτων: εδάφους, φύλλων
νερού, λιπασμάτων**

**Με εξειδικευμένο προσωπικό και τον πιο σύγχρονο
τεχνολογικό εξοπλισμό στον χώρο της Βορ. Ελλάδας**

Ε.Α.Σ. ΒΕΡΟΙΑΣ

ΕΝΩΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΒΕΡΟΙΑΣ

Είμαστε μια αλυσίδα 134 συνεταιριστικών πρατηρίων τροφίμων στο χώρο της Β. Ελλάδας με τη φήμη "ΕΝΩΣΗ". Τα 134 συνεταιριστικά πρατήρια τροφίμων της "ΕΝΩΣΗΣ" κάνουν μαζικές προμήθειες και προσφέρουν προϊόντα ελεγμένης ποιότητας σε ανταγωνιστικές τιμές. Γνωρίστε τις προσφορές μας στις συσκευασίες με την φήμη "ΕΝΩΣΗ". Πραγματικά συμφέρουν.

ΣΟΥΠΕΡ ΜΑΡΚΕΤ ΕΑΣ ΒΕΡΟΙΑΣ, Βενιζέλου 37 Βέροια

Η ΕΑΣ Βέροιας μπήκε δυναμικά και στον χώρο της εμπορίας κρεάτων για να προσφέρει:

- ΝΤΟΠΙΑ ΚΡΕΑΤΑ, από τους παραγωγούς μας
- ΥΓΙΕΙΝΑ, γιατί η σφαγή των ζώων γίνεται με τους πιο αυστηρούς κανόνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα ΙΔΙΟΚΤΗΤΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΒΙΟ-ΜΗΧΑΝΙΚΑ ΣΦΑΓΕΙΑ ΜΑΣ ΣΤΟ ΤΑΓΑΡΟΧΩΡΙ ΒΕΡΟΙΑΣ
- ΦΘΗΝΑ γιατί προσφέρουμε την ΔΙΚΗ ΜΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

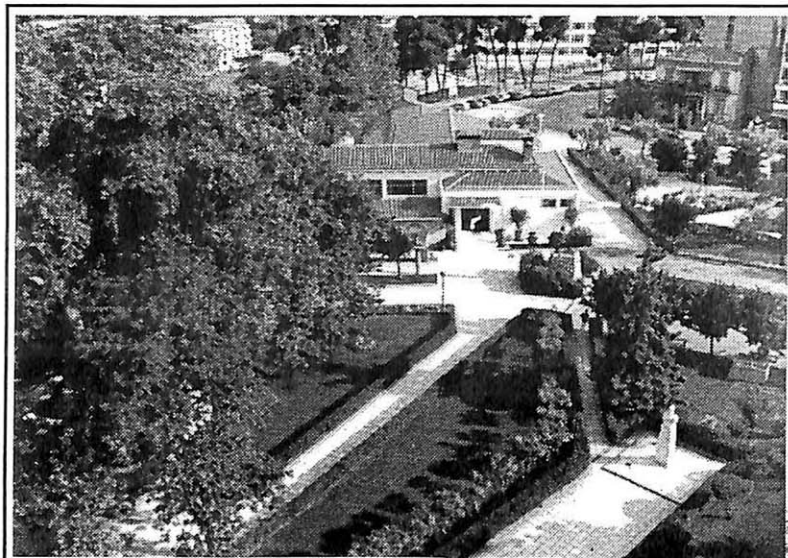
ΠΡΑΤΗΡΙΟ ΚΡΕΑΤΩΝ ΕΑΣ ΒΕΡΟΙΑΣ, Κονίτσης 25 (Πάροδος Ελ. Βενιζέλου)

ΦΥΤΟΦΑΡΜΑΚΑ - ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ - ΣΠΟΡΟΙ - ΓΕΩΡΓ. ΕΡΓΑΛΕΙΑ

Η ΕΑΣ Βέροιας με 4 πρατήρια φυτοφαρμάκων και 2 αποθήκες λιπασμάτων - γεωργικών εφοδίων είναι δίπλα σας με φυτοφάρμακα και λιπάσματα εγγυημένης σύνθεσης. Πίστωση με το χαμηλότερο επιτόκιο της αγοράς. Για μας το ΚΕΡΔΟΣ είναι η ΣΩΣΤΗ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑ των καλλιεργειών γιατί ΕΜΕΙΣ ΕΜΠΟΡΕΥΟΜΑΣΤΕ ΤΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΜΑΣ για λογαριασμό σας.

**Πρατήρια φυτοφαρμάκων: ΒΕΡΟΙΑ (Τρεμπεσίνας 2),
ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, ΜΕΛΙΚΗ, ΞΕΧΑΣΜΕΝΗ
Αποθήκες λιπασμάτων: Σ.Σ. ΒΕΡΟΙΑΣ**

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

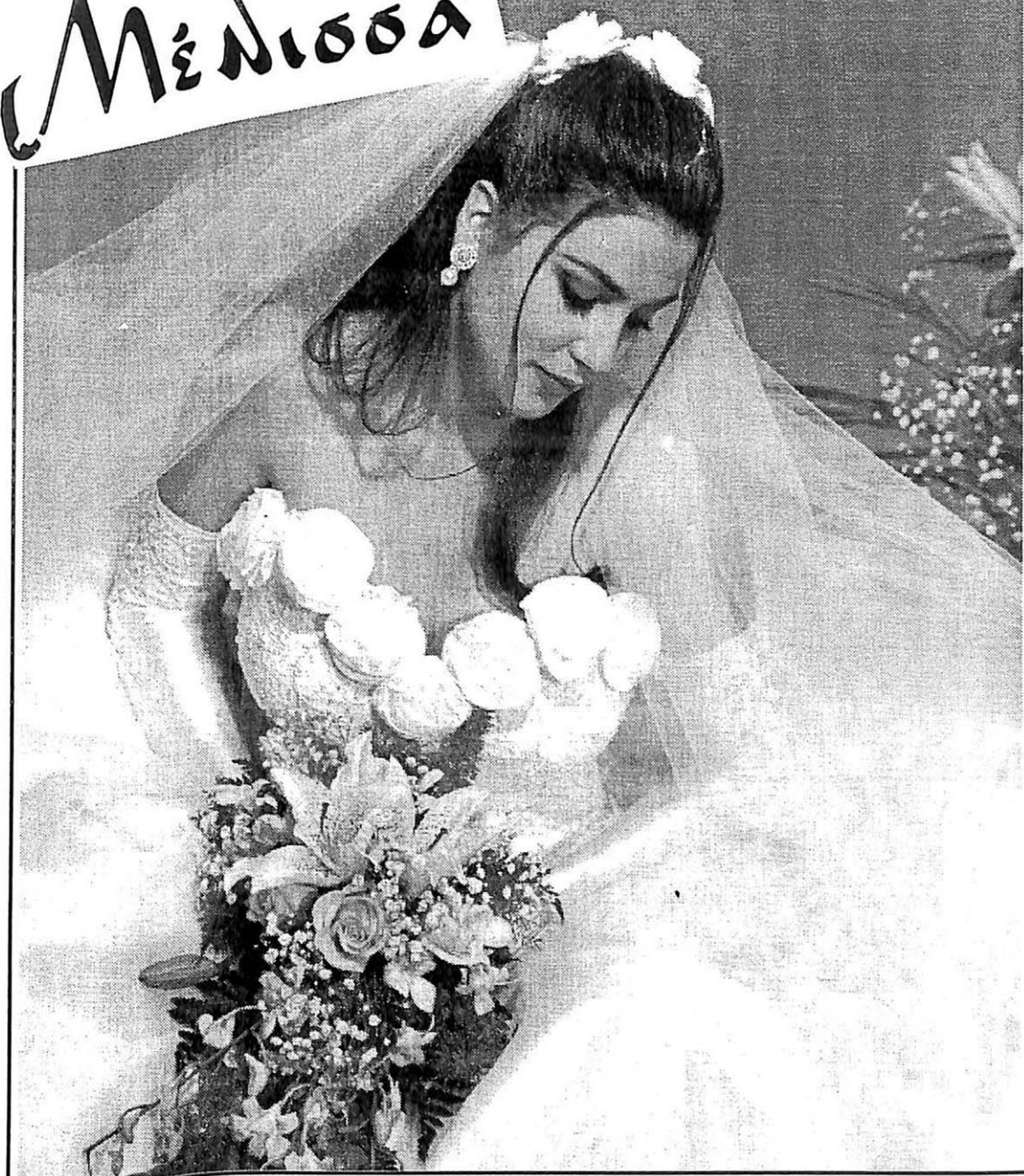
ΕΛΗΑΣ

Αναψυκτήριο-Καφετέρια
Εστιατόριο

Η αίθουσα διατίθεται για χορούς, γάμους,
βαφτίσεις και διάφορες εκδηλώσεις

ΤΗΛ.: 71015 - 24676

Μένισσα

ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΕΓΑΛΗ ΩΡΑ
ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΣΑΣ

Νυφικά
εισαγωγής

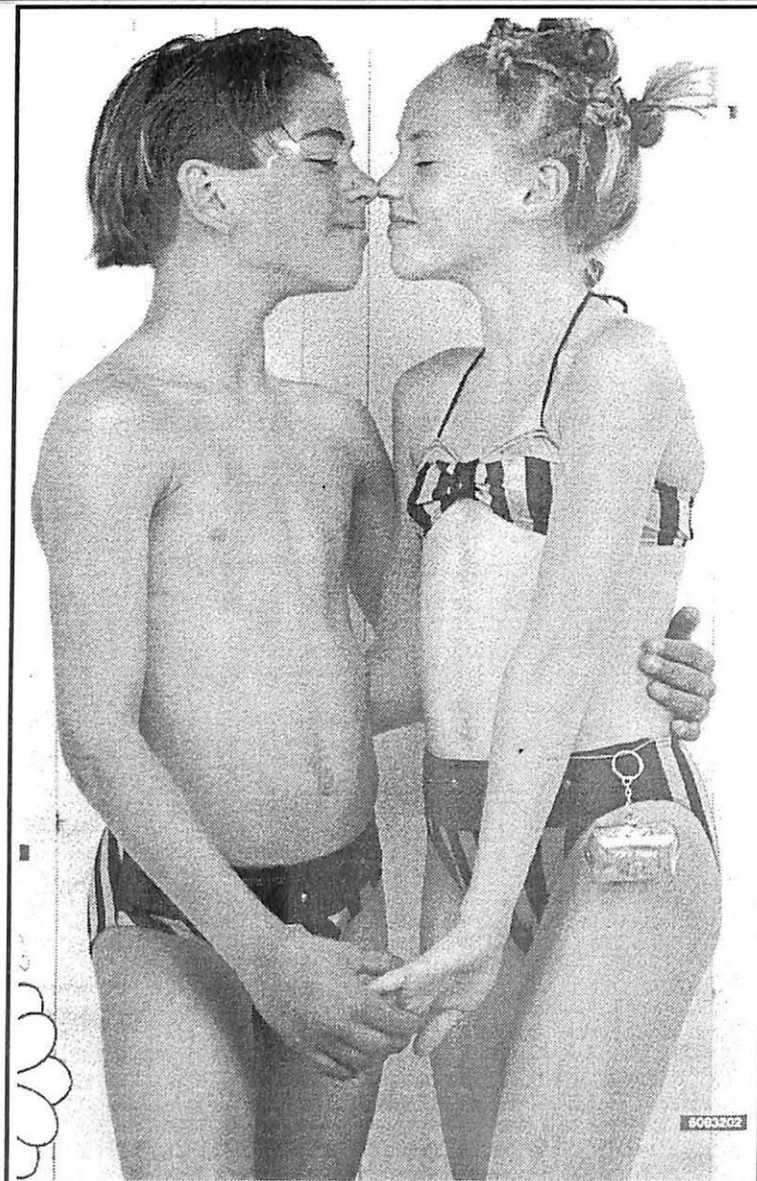
ΣΑΛΟΝΙ
ΝΥΦΙΚΩΝ ΒΑΠΤΙΣΤΙΚΩΝ

Μεγάλες
εκπλήξεις
στις τιμές μας

ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ 149 ΒΕΡΟΙΑ ΤΗΛ. 63505-60750

Ελκρά

Π
ρ
ω
τ
ο
π
ο
ρ
ε
ί

Π
ρ
ω
τ
ο
π
ο
ρ
ε
ί

και στο

ΠΑΙΔΙΚΟ ΜΑΓΙΩ

Για το γούστο και το συμφέρον σας